

Mit liv med Fangekoret

MIT LIV MED FANGEKORET

© 2020 Louise Adrian / Forlaget Indefra

E-mail: louiseadrian@me.com

All rights reserved

Bogen er sat med Palatino Linotype

Tryk: Toptryk Grafisk

Printed in Denmark

1. udgave, 3. oplag

Udgivet af Forlaget Indefra

ISBN 978-87-972480-0-3

Tak til korrekturlæser: Bjarne Lenau Henriksen

Forsidebillede, fotograf: Carsten Bundgaard

Alle rettigheder forbeholdt. Ingen dele af denne bog må uden forudgående skriftlig tilladelse fra Louise Adrian gengives mekanisk gennem fotokopiering, optagelse, scanning eller andet eller lagres digitalt.

Mit liv med Fangekoret

af Louise Adrian

Forlaget Indefra

Når man står i lort til halsen, er det bare om at synge.

(Samuel Beckett, irsk forfatter, 1906-1989)

Forord

Under Corona-tiden i 2020 fik jeg tid til at finde gamle papirer, korrespondancer og udklip frem om årene med Fangekoret. I en artikel fra 2004, hvor Fangekoret udgav den første CD, udtaler jeg mig til Kristeligt Dagblad: "Jeg nyder at kunne dele musikken med andre nu, for korets sang har altid berørt mig dybt og jeg har følt mig alene med den glæde. Det er helt fantastisk, at deres stemmer nu kan høres af andre".

Dengang vidste jeg ikke at CD'en kom til at betyde, at Fangekoret skulle holde koncerter uden for murene, og at det indtil videre skulle blive til over 700 optrædener for mere end 120.000 mennesker. De mange tilhørere kender dog kun lidt til livet med Fangekoret, og derfor har jeg fået lyst til også at dele nogle af mine oplevelser, refleksioner, kampe og anekdoter. Det er mit ønske at bringe læseren ind i det univers, som fortsat fylder meget med alle dets udfordringer og glæder. Jeg har holdt en del foredrag i årenes løb, men når aldrig andet end de store linjer på halvanden time. Nu har jeg samlet min fortælling inklusiv de spørgsmål, som tilhørere ofte stiller, i denne bog vel vidende at jeg ikke er forfatter, men korleder og organist.

Jeg ville gerne fortælle ALT, men der er selvfølgelig meget, som ikke kan nævnes pga. min tavshedspligt. Enkelte navne er i ny og næ ændret for at bevare personens anonymitet. De andre personer er omtalt med det, som de selv har fortalt til offentlige koncerter og til pressen. Jeg ville gerne nævne alle

de mange kære personer, som har været med på rejsen med Fangekoret, men det bliver desværre for omfattende.

Igennem mine 25 års ansættelse i Kriminalforsorgen er der sket mange forandringer, og det sikkerhedsmæssige er skærpet år for år. Det betyder, at der kan forekomme passager, som lyder helt utænkelige i dag, men som måske er 20 år gamle, hvor tingene så anderledes ud.

Jeg føler mig utrolig privilegeret over at være ansat i Kriminalforsorgen og er meget glad for mit arbejde, men nævner også i al loyalitet mange af de udfordringer, som jeg har haft med dem – og som de har haft med mig!

Jeg forholder mig ikke til korsangernes kriminalitet. De er dømte og afsoner deres straf eller er løsladte. Jeg bagatelliserer ikke deres forbrydelser, men forholder mig til deres nutid, potentielle, drømme og fremtid og ønsker med bogen, at læseren får fokus på menneskene frem for forbrydelserne.

Ofrene er ikke glemt. Jeg ønsker med mit arbejde, at sangerne får et liv uden kriminalitet for at minimere antallet af nye ofre.

I 2012 udkom Daniel Øhrstrøms bog om Fangekoret. Her portrætterer forfatteren flere af korsangerne og beskriver, hvad koret betyder for dem. Endvidere er de nye tilkomne sangere blevet interviewet til en kommende bog, hvor man kan læse om deres liv, kriminalitet og korets værdi for dem. Derfor vil jeg i denne bog ikke fokusere så meget på den enkelte korsanger, men fortælle, hvad koret betyder for mig personligt og som korleder og dele mine erfaringer med læseren. Jeg er forundret og rørt over at gutterne i alle årene har stillet sig op foran publikum og i pressen og fortalt deres

historie. Nu er det så min tur til at stå frem og også vise de sider af mig, som jeg ikke er stolt af.

Det kan virke lidt forvirrende at holde styr på, hvad Fangekoret er og var, da det har ændret sig. I de første 10 år opholdt koret sig bag murene i Vridsløselille Statsfængsel. I de næste 12 år opholdt de sig stadig derinde, men begyndte at få udgange til at synge koncerter sammen med de løsladte, som fortsatte med at synge i koret. Efter i alt 22 år i Vridsløse lukkede fængslet, og de indsatte blev flyttet til mange andre fængsler, hvor jeg fortsatte med at synge med dem. Nu er Fangekoret defineret som dem, der optræder uden for murene til koncerter, bestående af løsladte og suppleret op med indsatte fra forskellige fængsler rundt i Danmark, hvor jeg ugentligt synger med i alt 70 indsatte fordelt på fire fængsler.

Jeg har forsøgt igennem alle årene at tilstræbe, at man som korsanger føler sig som en del af ét og samme kor, uanset om man sidder inde eller er løsladt. Jeg tager læseren med ind bag tremmer og med udenfor på skift, og fortæller både om livet med korsangen i fængslerne og Fangekoret udenfor samt hele historikken. Fortællingen skifter imellem fortid og nutid og imellem et lukket fængsel, som ikke længere eksisterer og mit nuværende korarbejde i andre lukkede fængsler. Det er ikke en kronologisk beretning, og jeg nævner kun få årstal.

Det er vigtigt at forstå, at de løsladte har lov til alt, imens de indsatte har mange restriktioner og skal have tilladelse til alt uden for murene.

Kapitel 1

I fare?

Har du aldrig været bange? Er hårdkogte forbrydere ikke uforudsigelige og med kort lunte? De spørgsmål blev jeg ofte stillet i de første år, når jeg fortalte andre om, at jeg sang med langtidsdømte kriminelle i et lukket fængsel. Med stor overbevisning kan jeg sige, at ingen af delene er tilfældet. Det betyder ikke, at jeg ikke har været urolig eller bekymret, og at der ikke har været en masse udfordringer, som har været svære at tackle, men overordnet set har jeg følt mig som den mest beskyttede kvinde i Danmark med en masse bodyguards.

Jeg har sjeldne gange oplevet at grænsen var nået hos en person, der har pustet sig op, provokeret eller været truen-
de, men kun over for andre i koret og ikke over for mig. En enkelt gang røg der en termokande igennem luften og en knytnæve i væggen. Der har været skænderier imellem de
indsatte, som ikke havde noget med mig at gøre, og der er foregået ting, som jeg ikke har opdaget, før en kom ud fra
kökkenet med en blodtud.

På et tidspunkt var der en fange, som blev sat på plads – dvs. tævet – fordi han spredte usande rygter om mig. Jeg undrede mig over, han var blevet flyttet til en særlig afdeling,
hvor han ikke kunne deltage i koret. De indsatte røbede, at
han helt sikkert var forelsket i mig, og da det ikke blev gen-
gældt, begyndte han at fortælle løgnehistorier om mig. Jeg
fandt aldrig præcist ud af, hvad det handlede om, men for-

stod, at han var blevet banket, fordi korsangerne ikke ville have, at der spredtes sladder om deres korleder.

De indsatte har deres egen form for moral. Det kan være svært for os udenfor at forstå deres voldelige handlinger, men her drejede det sig om, at de selv syntes, deres moral var høj, og at en fange skulle sættes på plads, fordi han ikke havde forstået de uskrevne regler om ære, og hvordan man bevarer respekten omkring en afholdt kvinde.

En anden gang måtte jeg ikke komme i fængslet i 2 uger, fordi der gik rygter om, at jeg skulle kidnappes. Det viste sig at være en indsats, der havde en livlig fantasi. Der var ikke hold i det på nogen måde, og vi erfarede senere, at han var en lystløgner og rystede den ene historie ud af ærmet efter den anden for at få opmærksomhed. Fængslet tog det meget alvorligt, og jeg oplevede, at både fængselspersonalet og fangerne passede godt på mig.

Man kan føle sig mere sikker med en overfaldsalarm, som alle ansatte i Kriminalforsorgen er udstyret med. På under 1 minut kommer alt ledigt personale løbende. Det er nu blevet pligtigt at bære den for alles sikkerhed. I de første 22 år på Vridsløse var jeg også tryg, selvom jeg gik uden alarm og aldrig oplevede en scene, hvor den var nødvendig.

Når det er sagt, så er vold desværre en del af hverdagen i et fængsel og jeg har hørt om mange episoder igennem årene, hvor indsatte er blevet banket på afdelingen. Der er blevet brugt slebne tandbørster som knive, fyldte konservesdåser, som der er blevet slået med og kogende vand, kaffe eller olie, der er blevet kastet med. Rigtigt mange har fået mindst et blåt øje, og i starten troede jeg altid på deres søforklaring

om, at de havde fået skabslägen i hovedet, indtil det gik op for mig, at det sagde de alle sammen. Nu beroliger de mig med at sige: "det er bare sådan, vi snakker sammen i et fængsel" – og det skal jeg ikke bekymre mig om.

Jeg husker en stakkels fyr, som blev banket med en billardkugle i en sok og fik kraniebrud og hjernerystelse og hovedpine i al den tid, han afsonede i Vridsløse. Det var meget voldsomt og mindedde mig igen om alvoren i en fængselsdagligdag, og at korsangen ikke kan ændre virkeligheden, men alligevel få en afgørende betydning for deltagernes almenvelbefindende under deres afsoning.

Kendskab avler venskab

Jeg kendte intet til fængsler, kriminalitet eller straffede personer, da jeg blev ansat som organist i Vridsløselille Statsfængsel i 1994 og havde i bund og grund de samme fordomme som alle andre, der ikke kender meget til den side af samfundet: At de indsatte nok var fulde af røverhistorier og skød skylden på alle andre! Jeg har mødt indsatte, som har haft ondt af sig selv, fordi de syntes, at de havde fået en for hård dom, eller at det var andres skyld, at de blev afsløret: "Min makker dummede sig", "jeg kunne ikke stole på ham" osv.

Jeg har snakket med hundredvis af kriminelle, men kun mødt 3 personer, der fastholdt, at de var uskyldig dømte. De 2 af dem havde jeg en klar fornemmelse af, at de løj for sig selv og alle andre, mens jeg fortsat er i tvivl om den enes uskyld. Jeg har også af og til mødt nogle mytomaner, der hostede den ene fantastiske historie op efter den anden, som jeg i min naivitet troede på, indtil andre har gjort mig opmærk-

som på fænomenet. Men ellers har jeg truffet rigtigt mange indsatte, der har punkteret mine oprindelige fordomme og åbent og ærligt taget ansvar for deres ugerning. De har stået 100 procent ved, at de selv har købt billetten, og mange har fortalt, at de slap billigt og også, hvor meget de aldrig var blevet dømt for. Ingen af dem har kaldt på medynk.

De fleste har haft lyst til at fortælle om deres liv, og jeg har næsten brugt lige så mange timer på at lytte, som jeg har sunget med de indsatte. Jeg er dybt chokeret over antallet af dem, der har haft en sørgefulg barndom med omsorgssvigt, vold og misbrug, ja virkelige historier, der overgår fantasien, så man på ingen måde undres over, at de er endt bag tremmer. Det har også overrasket mig, hvor mange forbrydelser, der er begået i affekt eller under påvirkning af stoffer. Milde, rare, omsorgsfulde mænd, der skifter total karakter, når de er påvirkede.

Mine venner har ofte spurgt, hvordan jeg kan rumme deres historier og forbrydelser. Jeg kigger ikke i deres journaler, men forholder mig til hvad de fortæller vel vidende, at der også er en anden fortælling, når modparten, offeret, myndigheden, domstolen og avisartiklen taler. Jeg glemmer alvoren omkring ofrene, men når man hører deres egen forklaring, forstår man dem ofte lidt bedre. Mange af dem har på intet tidspunkt efter anholdelsen mødt et menneske, som har haft tid til at lytte til hele deres historie. I fængslet er de nærmest bare identiske med deres domskrift, og ingen hører nærmere detaljer. For dem betyder det utroligt meget, at de ikke er stempledte på forhånd, men at jeg rent faktisk lytter til hele forbrydelsen og de får mulighed for at forklare sig.

Jeg oplever, at kendskab til deres liv avler venskab, og det har været forudsætningen for livslange, tillidsfulde relationer med fangekorets sangere. Alle korsangerne har eller har haft lange domme, så der er tid til at lære hinanden at kende – og tid til at lære at synge!

Hvem styrer?

Jeg ved ikke helt om det er mig, der styrer koret eller det er dem, der styrer mig? Jeg tror, det skifter lidt. Der er og har været en del markante personligheder i koret, som fylder meget. Ofte har jeg i de andre korsangeres øjne været lidt for slap til at styre dem, der har haft en mening om alt og givet udtryk for ultimatummer. I min optik er koret for alle, og vi skal også kunne rumme dem, der gerne vil sætte dagsordenen. Der har været masser af situationer, hvor korsangere har bedt mig slå bremserne i, når nogle blev for styrende. Jeg er nok ret konfliktsky og strækker mig langt for at undgå uoverensstemmelser, men har måttet ”vise tænder” i ny og næ, hvis der er gået for lang tid, hvor jeg ikke har grebet ind.

Engang havde koret i lang tid været domineret af en person, der var meget engageret, og som virkelig entusiastisk bidrog med mangt og meget. Han spillede guitar og lavede egne numre, men alt var på hans præmisser. Han var tit fornærmet eller nægtede at samarbejde omkring det, der ikke lige gik efter hans hoved. Da vi skulle indspille hans guitarsolo, skred han, fordi jeg dirigerede ham ind på den rigtige takt, som han havde misset et par gange. Han var for stolt til at få hjælp, og så måtte vi undvære hans talent på indspilningen. Mange i koret var sure på mig, fordi jeg ikke satte ham

på plads. Så kom der en ny selvsikker og styrende type, som straks markerede sig, da guitaristen sang for på sin egen sang. Den nye sanger irettesatte ham, og der opstod straks ”krig”. Halvdelen af koret syntes, det var skønt, at der kom en ny og satte guitaristen på plads og slog kammertonen an, og de ville benytte anledningen til at smide den gamle ud af koret.

Der kom splittelse, og jeg kunne ikke tackle det. Koret ville blive halveret uanset hvad. Jeg fortalte dem, at jeg ikke ville vælge den ene frem for den anden, og derfor ville jeg blive væk, indtil de havde løst konflikten, som i mine øjne kun kunne løses, hvis der var plads til dem begge. Jeg bad dem kontakte mig, når jeg kunne komme tilbage til et harmonisk kor. Der gik to uger og vi genoptog syngeriet med dem begge to og alle de andre!

Den gamle sanger/guitarist fortsatte til han skulle sendes hjem til sit land og den nye sanger blev i ni år i koret og bidrog med en masse talentfulde sange – og det brok, som nu engang hørte til hans personlighed.

Der har været mange tilsvarende episoder i mit liv med koret, hvor jeg har stået i et svært dilemma og ikke vidst, hvordan jeg skulle tackle det. Af og til har det været nødvendigt at tage en snak med alle på én gang. Måske har der været et problem eller en person, som vi har haft svært ved at rumme. Gutterne er meget mere direkte, end jeg er, og de skærer ud i pap, hvad det præcist handler om. Der bliver ikke lagt fingre imellem, og så kan vedkommende skride eller rette ind. Her har korsangerne klaret det, som jeg har svært ved. De sætter også en ære i at ordne det internt og blande mig udenom.

Jeg har desværre stadig svært ved at skære igennem efter alle disse år, men prøver at forudse nogle af de emner og personer, der kan føre til splitting. Jeg er som udgangspunkt ikke meget skrap, men det er mest fordi, jeg synes, der er nok opsynspersonale i deres liv. Det viser sig også, at de er ansvarsfulde og fungerer bedst, når de ikke er frataget medbestemmelsesretten, og der ikke hele tiden er en løftet pegefingher. Diktatur vil aldrig kunne fungere her – kun demokrati. Det eneste område, hvor jeg helt præcist ved, at jeg må tage styringen, er valg af repertoire. Alle får mulighed for at byde ind med ønsker, men det ender i en endeløs diskussionsklub, hvis jeg ikke skærer igennem. Det er mit fagområde, og her tager jeg gerne skraldet. Men det er også et meget lille område i forhold til alle de udfordringer, der ligger i at prøve at styre et kor af folk, der har problemer med autoriteter.

Hårfin balance

Der er ingen optagelseskrav til koret bag tremmer. Alle kan være med uanset, hvordan de synger. Nogle af fangerne har mere mod end talent. Andre har talent, de aldrig har brugt, og alt er godt nok i denne sammenhæng. I starten var der ikke meget lyd i gruppen, der pippede forsigtigt, men det har i den gradændret sig med årene, hvor koret har fået dets eget udtryk i at ”fyre den af”. De kan bedst lide at synge fuld skrue, men de har flere nuancer, når man beder dem om det og de kan godt lide at synge følsomt i ny og næ, hvilket bliver et af de helt store øjeblikke, hvor alle lytter opmærksomt til hinanden og lægger følelser i.

Jeg lægger vægt på sangglæden og synes, at det er funda-

mentet for overhovedet at lære at synge. Det er ærgerligt at dræbe gnisten fra start ved at gå ind og rette hele tiden. Det må komme med tiden, når man føler sig tryg i koret og ikke føler sig udstillet, når der finpudses. Så længe de ikke synger så kraftigt, er der ingen problemer, men det kan nemt blive en udfordring, når de synger til og ikke rammer helt rigtigt! Som regel løser det sig ved at de, der bliver hylet ud af "de falske" stiller sig lidt væk fra dem og de, som ikke rigtigt ved, om de rammer, søger sammen.

Jeg henter for det meste de indsatte på forskellige afdelinger for at samle holdet i kirken. Der er måske 2-3 fra hver afdeling, der er med i koret. Selvom korsangen er populær, og der er venteliste er det ikke altid, at der er den vilde tilslutning. Jeg kan blive lidt skuffet og bekymrer mig straks om, de har mistet interessen og er trætte af mig eller synes jeg er for glad? Jeg glemmer ofte, at deres virkelighed ser helt anderledes ud end min, og at jeg møder ind midt i det, som de slås med. Den ene har måske lige fået afslag på sin prøveløsladelse, en anden har lige fået at vide, at hans kone og børn har afmeldt ugens besøg. Andre er især følsomme omkring jul og helligdage, hvor de savner deres familie meget og derfor ikke har lyst til at synge sig glade. Måske har der lige været diskussion med en af vagterne eller aflysnings af deres træningstid.

Jeg har oplevet, at en hel afdeling har været i slagsmål, og nogle er blevet enten indlagt eller har flyttet afdeling eller fængsel, og så kommer jeg valsende ind og tror, at folk er i humør til at synge. Jeg øver mig til stadighed i at stikke en finger i jorden og spørge ind til, om alt er vel. Det er dog en

svær balance, for hvis man spørger for meget ind, viser der sig et kæmpe fortællebehov, som gør at de andre afdelinger må vente og bliver sure over, at det trækker ud med at blive hentet.

Når vi endelig er samlede, skal jeg lige tune ind på korets "temperatur". Er der brug for stille og rolig opvarmning, fordi humøret er i bund? Er der en ny genert, som lige skal have tid til at vænne sig til en ukendt sammenhæng? Er alle i topform og klar til "gang i festen" uden filter?

Fuld fart

Mit arbejdstempo til korprøverne er højt, og jeg tænker meget over, at der er et flow, så de ikke når at kede sig. Jeg oplever, at de nemt står af, hvis numrene er for langsomme og kedelige, eller hvis vi øver en linje igen og igen. Det er glæden og spontaniteten og nok mere kvantitet fremfor kvalitet. Mange indsatte har ADHD og har svært ved at koncentrere sig længe ad gangen. Hvis de mister gejsten, begynder de at snakke med sidemanden, hører ikke instrukser og skal på toilettet (hvilket ikke er muligt i et fængsel, uden at man låser en dør op – og hele koret skal vente på, at jeg er tilbage).

Når stemningen og engagementet er på toppen, og de har fået en endorfinoplevelse, falder der mere ro på dem, og så kan man arbejde lidt i dybden og også øve nogle solosteder, hvor man pænt sidder og lytter til de andre og venter på, at det bliver ens tur – hvis man har lyst.

En af de populære sangoplevelser er at blive delt i to grupper, hvor de synger kanon. Langsamt har det udviklet sig til at blive en slags stemmekrig. De to grupper konkurrerer

om hvem, der er ”stærkest” og hvem der synger kraftigst. De gejler hinanden totalt op. Det er det nærmeste de kommer et skadesløst slagsmål! Af og til er det også indsatte med indvanderbaggrund mod etniske danskere. De synes, det er sjovt at dele sig op på den måde. Det lyder som ved en fodboldkamp, og der bliver brugt fagter og råb. Man får også associationer til den oprindelige breakdance, hvor man kæmper mod hinanden. Nogle gange ville jeg ønske, at der var et skjult kamera til at dokumentere de øjeblikke, som de indsatte altid vil huske, og som folk udefra aldrig ville kunne forestille sig eksisterede i et lukket fængsel.

Hjerneforsker, Peter Vuust, skriver at vi udskiller stoffet dopamin, når vi synger. Det bliver man høj af, hvilket er meget tydeligt, og derfor kan musik få svære situationer til at føles lettere og fortrænge virkeligheden for en stund.

Svedende solister

Udover ”duel”-sangen er solo-sang bag tremmer mod forventning også populært, selvom det kræver sin mand. Det har udviklet sig til en tendens, hvor indsatte ofte driller de nye og usikre sangere med, at de skal syne solo til første korprøve for at være ”optaget”. Jeg siger altid til vedkommende, at det er noget korsangerne selv har fundet på, og at jeg ikke presser nogen ud i en solo. Jeg oplever også ofte, at ordblindhed kan vanskeliggøre situationen. Det er ikke det første folk har lyst til at melde ud i en ny sammenhæng. De gamle i koret har dog en ret sikker fornemmelse af, om de kan skubbe en ny sanger ud i en solo. Når det lykkes, får de klapsalver og skulderklap, og der bliver en vild stemning af

"godkendt". Ikke alle har mod på en solo, men får det som regel med tiden. Enkelte kaster sig aldrig ud i det.

Det bliver den helt store ilddåb, når man tør synge solo uden for murene for første gang. Det annoncerer jeg undervejs i koncerten af flere grunde. For det første er det rart for sangeren, at tilhørerne ved, at det er med frygt og bæven, at de nu kaster sig ud i det. For det andet er der en stor overbærenhed, hvis den ikke lige fungerer første gang. Men sangeren får helt sikkert et ordentligt bifald, uanset hvordan det går. Betydningen af denne anerkendelse i form af klapsalver skal ikke undervurderes. Det er ikke mange gange i ens liv, man får en hel fyldt kirke til at klappe ad sig – og slet ikke som fange. Publikum husker ofte, hvordan vedkommende ser ud og går bagefter hen og roser eller kommenterer, at det var modigt gjort. Flere fanger har sagt, at det er bedre end et fix, og at det er deres nye drug!

Jeg kan også lide at udfordre korsangerne af og til. Hvis jeg kan mærke, det er typer, der ikke knækker helt ved at kaste sig ud på nyt farvand, så er jeg klar til at presse lidt på, så de tør prøve en solo. Jeg kan finde på at drille dem lidt, hvis de endnu ikke har turdet. Jo flere guldkæder og tatoveringer de har eller bare en smart attitude, jo mere driller jeg med, at de ikke tør synge solo! Der skal ikke meget provokation til fra min side, før de skal overbevise både mig, dem selv og de andre om, at de godt tør. Jeg roser dem altid og får ofte denne respons: "Ja, ja, du roser jo alle uanset hvor forfærdeligt det lyder"? Så må jeg overbevise dem om, at jeg muligvis komplimenterer mange, men at jeg mener det 100 procent. Jeg siger ikke, at det ikke kan blive bedre, men det er et godt

udgangspunkt at bygge videre på. Jeg bliver ikke overrasket over at møde folk, der ikke kan ramme en tone, men derimod af helt fine stemmer som er uskolede, men synger helt rent. De findes også i fængslerne.

Jeg husker flere "scener" ved koncerter, hvor en dej gut har sunget med spinkel og usikker stemme og bagefter fortalt, hvordan han svedte som aldrig før og troede, han skulle besvime. Det var totalt grænseoverskridende for ham. En af sangerne sagde altid, at det faldt ham mere naturligt at få endnu en voldsdom end at stille sig op og synge solo med sin lille pigestemme. Koret har været klar til at støtte og løfte ham igennem, hvis det gik helt galt, og publikum er begyndt at klappe med for at redde den stakkels singer. Bagefter har han fået den vildeste respons og har ikke følt sig som den hårdeste gangster, men den sejeste singer! Manddomsprøven er bestået!

Jeg husker en episode, hvor der var kommet en ny med i koret i fængslet. Han var meget tilbageholdende, og jeg havde ikke så meget kontakt med ham. Jeg kunne slet ikke høre, at han sang med, selvom jeg kunne se, at han bevægede munden. Der gik mange korprøver, hvor han ikke gjorde sig bemærket på nogen måde. Midt i en sang, hvor jeg spurgte rundt i koret, hvem der ville synge solo, skete der noget helt uventet. Jeg havde spurgt de første 2-3 stykker, imens jeg spillede, om de ville synge solo. De takkede nej. Jeg overvejede slet ikke at spørge den nye mand, fordi han var så genert. Pludselig sang han uopfordret med høj røst, nærmest operaagtigt – klart og rent. Alle fik et chok og de andre indsatte i kirken, som bare sad og småsludrede ved

kaffe bordene blev helt stille og rejste sig for at se hvem, der kunne synge så overbevisende. Bagefter fulgte et stort bifald og pift fra alle. Fra da af blev han en slags styrmand i koret – ham man lænede sig op ad. Det var et helt særligt øjeblik, hvor vi blev mindet om, at musikken kan noget, som kun kan føles og ikke kan beskrives med ord.

Sangen forandrer

Alligevel er der gjort forsøg på at sætte ord på, hvad sangens virkning er, og der er mange studerende, der har fået øje på Fangekoret. De har skrevet opgaver om sangens virkning, om det resocialiserende element i korsangen, om fællesskabet omkring koret og om fangernes håb for fremtiden. Det er altid interessant for mig at læse deres bacheloropgaver sat ind i en teoretisk kontekst, baseret på observationer, feltarbejde og interviews med deltagerne på begge sider af muren. Det har vist sig, at fangerne er meget glade for kontakten med og interessen fra andre unge mennesker, som hjælper dem til at sætte ord på den betydning, som sangen har i deres liv.

Claus i koret sagde det meget enkelt: "Man kan ikke være sur, når man synger". Denne sætning er i mine øjne nok til at prioritere sang og musik i fængslerne, som har en stor koncentration af vrede og frustrerede indsatte.

De studerendes observationer er lidt mere komplekse, og der bliver igen og igen peget på, at man udvikler sociale kompetencer ved at indgå i et fællesskab, hvor man skal lytte, holde igen, udvise tålmodighed og selvdisciplin. Man skal placere sig selv i forhold til de andre, hvor alle er lige og

har samme værd, og hvor man ikke har sig selv i centrum som i så mange andre sammenhænge. Man får en ny identitet i musikken. Alt handler ikke om en selv, men om OS! Man mærker, at man er en del af noget, der er større end en selv og deler noget, som alle vokser af. Det giver selvværd.

Det giver også selvværd at være ude og synge og gøre andre mennesker glade. Det er også en vigtig brik i forhold til at blive resocialiseret, hvilket i øvrigt kan være vanskeligt, hvis man er en af dem, der aldrig er blevet socialiseret. Man begynder at se på sig selv på en ny måde og dermed arbejde med sin identitet. Mange har været vant til, at den opmærksomhed, de fik fra deres ikke-kriminelle omgivelser, var negativ opmærksomhed. Ved koncerterne klapper folk, rejser sig op og bliver berørte over det, de hører og ser. De klapper ikke ad koristernes fortid og forbrydelse, men af hvad de har opnået med sangen, og at de tør stå ved sig selv som sangere. Det har vist sig, at det kan føre til en ny selvopfattelse, der kan bane vejen ud af de sædvanlige adfærdsmønstre og føre til et mentalt sporskifte.

Korsangerne får også langsomt en anden identitet i de andre indsattes øjne. Man er pludselig ham, der tør gå i kirke, tør synge, måske ham med den gode stemme eller måske bare ham, der er ligeglads med, hvad andre mener. Man er ikke anonym på samme måde, og man står ved syngeriet uanset om de medindsatte synes, man er dejlig eller pinlig.

Jeg husker en ung mand i koret, som kun sang vrede, had og frustration ud. Det lød som om, han slog med sin stemme. Efter 5 år tilbød han at synge solo på det nummer, han aldrig havde brudt sig om. Nu sang han pludselig stille og roligt

med stor indlevelse, så alle i koret kiggede på hinanden og bemærkede, at der var sket noget! Han havde fået kontakt med hjertet og kunne formidle følelser ud i stemmen.

Det er de bløde værdier, der er på spil, når man synger og kommer i kontakt med følelserne. Der bliver sunget meget vrede, frustration, desperation, smerte, had, sorg og glæde ud.

Jeg har flere gange fulgtes med indsatte, som var med i fængslets kor i mange år- uden at synge. De bidrog aktivt med praktiske ting og viste stor interesse for repertoiret ved at ønske bestemte sange, men de åbnede ikke selv munden. De har haft for ondt i livet til at tillade sig selv at synge. Enkelte er så tyngede af skyldfølelse, at de ikke tillader sig at blive glade. De er bange for at følelserne vælter frem i dem og ikke kan kontrolleres. Med årene har det oftest ændret sig, og de har lige så stille kastet sig ud i at synge med. Jeg kommenterer aldrig noget i den spæde start, hvor de kan være meget sårbare og ikke har brug for en korleders begejstring. Det er helt særligt, når de også får mod på at gå på udgange med koret.

Den eftertragtede kirke

Foruden korsangerne kommer der også mange andre fanger i kirken til gudstjenester, koncerter, foredrag og cafearrangementer. Præsten har eksempelvis afholdt arrangementer, hvor de indsatte har kunnet få deres nærmeste pårørende med. Det har været meget populært og givet de indsatte og familien glimtvise øjeblikke, hvor de har glemt, at de var i fængsel.

For mange indsatte bliver fængselsopholdet deres første møde med kirken eller måske et gensyn. Fængslet bliver et sted, hvor der – måske kun glimtvis – er tid til refleksion og fordybelse. Tid til at standse op, gøre status og besinde sig på nogle mere overordnede ting i livet. Hvor vil jeg hen? Hvad vil jeg med mit liv? Tingene har ikke flasket sig, som jeg håbede! Hvad gør jeg nu, hvor jeg ikke kun står med tomme hænder, men også med snavsede hænder over for de mennesker, jeg elsker og holder af?

Religionspsykologer siger ofte, at der ikke er særlig mange ateister ved skyttegravene eller i et fly, der er ved at forulykke. I mindre målestok gør det samme sig gældende i et fængsel, hvor livet har taget en uønsket drejning, og bekymringer og savn fylder.

Kirken er her en kontrast til virvaret på afdelingerne, og der er mulighed for at være stille, lytte og mærke efter. Gudstjenesterne bliver derfor for mange et frirum, hvor de kan finde trøst ved fx at tænde et lys for de kære, de savner og et sted, hvor et tilgivende ord måske kan bringe dem et lille skridt videre, selv om mange i de sene aftentimer pines af selvbebrejdelser og skyldfølelser over den smerte og de svigt, de har forvoldt ved deres kriminelle handlinger.

Her spiller præsten en vigtig rolle og har foruden mange gudstjenester meget at se til i et fængsel, hvor folk sender mange anmodningssedler for at få en samtale om det, som tynger dem.

Det er dog ikke alle, som kommer i kirken for at høre Guds ord eller få syndsforladelse. Der er også andre dagsordener, som handler om at møde nogen, man ellers ikke

kan træffe på andre måder. De indsatte er delt op i afdelinger, der af og til har kondi, gårdtur eller bibliotek m.m. sammen, men kirken kan i visse tilfælde være eneste fælles mødested.

I Vridsløse havde jeg en gang en vikar til at spille til gudstjeneste. Hun fortalte bagefter, at der havde været lidt uro undervejs, og at en af kirkegængerne var blevet hentet af nogle betjente og sat i strafcelle. Hun havde ikke bemærket hans færden under kaffedrikningen, hvor man kunne gå ud i den lille indhegning ved kirken og ryge. Han var lynhurtigt kravlet over hegnet og styrtet hen efter nogle "kastere", som var små pakker med ulovligheder. Det var de indsattes venner som kastede mobilier, stoffer eller sprut ind over ringmuren. Man skulle være en dygtig kaster for at kunne få ting hen over både et sikkerhedshegn og en 6 meter høj ringmur med pigtråd, og de skulle være forsvarligt pakket ind. Det var vist praksis i en årrække indtil betjentene blev opmærksomme på det. I dag er det ikke længere muligt i noget fængsel at komme så tæt på ringmuren og kaste så langt uden at blive opdaget på overvågningskameraerne. Den pågældende søndag var den indsatte løbet videre med fangsten til bygningen med afdelingerne, hvor de indsatte kastede en snøre ud og fik hejst byttet op. Han undgik ikke overvågningskameraerne på ekspeditionen. Jeg priste mig lykkelig over, at det ikke var sket, mens jeg havde ansvaret.

Vi havde aldrig betjente med til gudstjenester i Vridsløse, hvilket betød meget for stemningen i kirken. Kirken var de indsattes frirum, og ingen følte sig overvåget. Der er sikkert blevet udvekslet meget hash eller andet i årenes løb, men

det er gået forbi min næse. Alle skulle visiteres, når de kom tilbage til afdelingen, så det var begrænset, hvad de kunne gemme. Jeg havde kun oplevelsen af, at det var ganske få, der havde en anden dagsorden end reel kirkegang. Generelt havde og har de indsatte stor respekt for kirken og hilser altid pånt med hånd eller knus til præst og organist. Sjovt nok lægger nogle af dem også pludseligt mærke til deres sprogbrug. Hvis der ryger et par af de sædvanlige eder igennem luften, kan de blive helt flove og undskyldende.

Damebesøg

Jeg har altid syntes, at det var vigtigt at arbejde frem mod en dato, så vi havde et mål med det, vi øvede udover at synge til de ugentlige gudstjenester. Langtidsafsonerne har ikke nødvendigvis en kalender. For dem er det vigtigt, at der er et afbræk i monotonien og nogle datoer, de ser frem til.

I årenes løb har vi i fængelskirken fået lov til at invitere gæster ind til arrangementer eller til at synge med ved særlige gudstjenester. Igennem 22 år kom der to katolske piger og sang trofast til jul og påske. Det gav altid et ekstra pift med pigestemmerne.

Et par gange fik jeg også lokket den kvindelige viceinspektør og juristen til at synge med. Især den ene var en habil korsanger. Jeg syntes, det var meget frimodigt af dem at de gjorde det. De indsatte var også begejstrede, men jeg fornemmede, at det nok var lidt grænseoverskridende for de ansatte. Den ene dag optræder man som korsanger og næste dag skal man måske give afslag på de indsattes forespørgsler. Det er heller ikke alle fanger, der har flair for at frede

de ansatte i en sådan situation. De benytter anledningen til at tale om deres sag, deres sidste klage, deres manglende svar osv. Det kan være belastende, når man bare kommer for at synge. I en periode under "Sangens år" arrangerede jeg morgensang hver uge for både indsatte og ansatte. Det var et godt eksperiment, men slog desværre aldrig rigtigt igennem.

Vores syngende viceinspektør har altid været meget trofast og bakket op om alle arrangementer i kirken og lagt øre til mange spørgsmål og ønsker fra de indsatte.

Der har været mange musikere og kor på besøg i årenes løb, og det har altid været en succes med et frisk pust af folk udefra, der har villet bruge deres tid på at synge og spille for eller sammen med de indsatte. Det har også været en oplevelse for gæsterne. Pauserne har været lige så vigtige som det musikalske fællesskab. Her har man kunne føre en normal samtale med ikke uniformerede personer fra civilsamfundet og fortælle dem om fængselslivet eller lytte til deres inputs fra verdenen uden for murene.

Koret efterlyste på et tidspunkt noget mere stemmetræning og vejtrækningsteknik. Jeg fik fat i en meget kompetent underviser, der gerne ville holde et sangkursus. Hun kom fuld af entusiasme og ville gerne demonstrere teknikken på en fra koret. Hun skulle bruge en forsøgsperson, der skulle synge efter hende - altså imitere hende. Den første, der meldte sig sang rævefalsk. Hun gjorde, hvad hun kunne for at guide ham, men blev forvirret af de falske toner og spurgte den næste og den næste. Hun var rigtig uheldig, for hun fik lige fat i de eneste 3 i koret, som ikke kunne ramme en tone. Man kunne mærke, at det slog hende ud. Hun havde

Fangekoret 2015. Foto: Jørgen Diswal

vist ikke arbejdet med sangere i den ”vægtklasse” før, men fik helt sikkert erfaringer til senere brug.

Når man er et mandskor, der aldrig har lyttet til andet end hinandens mørke stemmer, er det et kæmpe løft at synge sammen med et helt kor med 4-stemmig sang. Jeg har i god tid terpet en enkel basstemme fra korgæsters repertoire, og så har vi sat det sammen, når dagen oprandt. På den måde har fangerne lært mange nye numre og oplevet, hvorfor det er fantastisk at synge i et kor med mange forskellige stemmer. Det er og bliver et kæmpe hit, når jeg annoncerer, at der kommer damekor på besøg. Fængslets korsangere finder pludselig det påne tøj frem, får vandkæmmet håret og åbnet for aftershaven. Jeg kan slet ikke genkende dem!

Der var en enkelt gang, hvor jeg ikke havde fået tjekket helt præcist op på, hvad det var for et damekor. Havde ikke tænkt over navnet: ”De grå sangere”. Jeg havde sendt deres Cpr-numre videre til tjenest i Kriminalregistret, men havde ikke opdaget, at de alle sammen var 65+. De indsatte blev meget matte i blikket, da de så folk med krykker, rollator og en enkelt i kørestol! Da skuffelsen havde lagt sig, blev det til en helt særlig aften med stor kærlighed og omsorg i luften. De indsatte følte, at de havde besøg af deres bedstemødre og gjorde alt, hvad de kunne for at give dem en god oplevelse. Det var lige præcis, hvad ”det grå guld” fik. De takkede de tatoverede gangstere meget hjerteligt da de forlod fængslet taknemmelige og berigede.

Kapitel 2

Et skæbnesvangert møde

De 10 første år af mit organistjob i Vridsløselille Statsfængsel gik foruden søndagsgudstjenesterne med disse mange musikaktiviteter. En dag mødte jeg tilfældigt diakon Anders Chr. Enevoldsen, som jeg kun kendte perifert igennem min mand. Han fortalte, at han om natten var vågnet og havde skrevet 5 vers ned på et papir og fik lyst til at dele dem med mig. Jeg blev overrasket over, hvor meget teksten talte til mig. Der var mange nye moderne ord som fx ”mails og sms'er, ministro og fortidsfejl” og et vers, der handlede om røveren på korset. Den hed ”Midt i mellemtíden”. Den var helt oplagt til de indsatte, og jeg blev straks inspireret til at lave en melodi. I forbindelse med musik -og rytmikstudiet havde jeg skrevet nogle enkle kompositioner og kunne lide det, men det var ikke noget, jeg havde dyrket. Det var en overskuelig udfordring, som senere hen viste sig at blive noget, jeg skulle bruge meget tid på.

Koret var begejstret for sangen, og vi sendte en indspillet version til Anders. Han blev overrasket over, at det var fanger, der sang hans tekst. Han anede ikke, at jeg var organist i et fængsel og fik den ide, at vi skulle indspille nummeret rigtigt.

Det gik godt i tråd med min lyst til at lave meningsfulde aktiviteter med de indsatte, men jeg var lidt mere reserveret når det handlede om at udgive det, så andre kunne få glæde af at høre det. Jeg kunne ikke helt overskue, at folk skulle forholde sig til sange med indsatte, der netop var gemt af vejen,

for at man skulle slippe for at se noget til dem. Jeg var sikker på, at folk heller ikke gad høre på dem

Det blev dog startskudtet til hele Fangekorets CD-udgivelser, koncertvirksomhed og særlige kendetegn: "de hjemmelavede sange".

Anders var "bagmanden" på projekt-indspilningen, og han havde store ambitioner på korets vegne. Vi havde først og fremmest brug for 10.000 kr. til at få et mobilt lydstudie ind i fængslet. Anders foreslog, at vi søgte fondsmedie. Men det krævede en kendis, som kunne lægge et godt ord ind for projektet. Vi blev enige om at spørge skuespiller Lone Hertz, som har en særlig kærlighed til socialt utsatte og udstødte, men også et kirkeligt engagement. Hun har indtalt hele Det Nye Testamente på hverdagsdansk. Lone sagde straks ja til at være protektor efter et besøg i fængslet og skrev en fantastisk anbefaling af Fangekoret.

I løbet af det næste halve år skrev jeg fondsansøgninger, og på få måneder havde vi fået tilsagn om 150.000 kr.! Det var langt over forventning, og det betød, at vi kunne indspille en hel CD. Vi havde bare ikke noget at indspille! Jeg syntes ikke, der var nogen ide i at indspille en masse kopinumre i en dårligere udgave end de velkendte originaler. Der var derfor ingen vej udenom at lave nogle numre, som ingen andre kendte. Anders skrev endnu et par tekster, og jeg opfordrede de indsatte til at byde ind med noget, som jeg gik i gang med at kreere musik til. Jeg var ikke helt stolt ved alt det, jeg lavede, fordi jeg ikke helt følte mig på hjemmebane i den rytmiske genre. Det var også et helt nyt kapitel i mit liv, men jeg kunne ikke se andre løsninger.

Nogle af de indsatte tog imod tilbuddet om at komme med tekster, og der gik nærmest lidt sport i det ... når Claus kunne rime og lave tekster, så kunne Bo også osv. I det næste halve år bød korsangerne stille og roligt ind med tekster af variabel kvalitet. Nogle havde skrevet et helt kladdehæfte om deres liv, mens andre kom med 4 linjer eller kun havde en enkelt ide til, hvad de ville skrive om. Sammen arbejdede vi os frem til noget, der kunne bruges. Nu var der pludselig numre nok til at lave en hel CD, som vi kaldte "Forbryderalbummet".

Svær start

Forberedelsestiden på 3 måneder til indspilningen af CD'en er et meget godt billede på, hvordan alt er uforudsigteligt i et fængsel. Der skulle øves stabilt og målrettet op til den uge, hvor vi skulle have besøg af et mobilt lydstudie samt inviterede kendissolister. Jeg havde taget kontakt til forskellige populære sangere og blev meget overrasket over, at de var med på at indsynge sammen med koret. Det drejede sig om Etta Cameron, Nanna Lüders, Ivan Pedersen, Allan Mortensen, Kenneth Thordal, Henning Stærk, Julie Lindell, Anne Dorte Michelsen og Øyvind Hagen Traberg. Det krævede øvning at skulle synge sammen med de professionelle.

Jeg var ved at opgive projektet, da vi nærmede os dato-en, fordi der havde været mange forhindringer. Det var på den tid, hvor der havde været fangeoprør i Nyborg Statsfængsel, hvor de indsatte brændte betjentenes kontorer af. For at undgå lignende situationer i Vridsløse, måtte man låse de indsatte inde på deres celle. Der var også en fangeflugt,

hvilket sker meget sjældent. Den havde samme konsekvens: indelukning på cellerne. Jeg prøvede så godt jeg kunne over for ledelsen at tale min sag om, hvor vigtigt det var at få øvet, men der var ikke noget at gøre: korprøverne blev aflyst igen og igen. Det gjaldt for mig om at bevare roen og troen på, at det nok skulle lykkes, men jeg var meget presset og stresset over situationen.

Mine bekymringer var spildte for koret klarede det over al forventning, da det gik løs med indspilningerne. Det havde helt sikkert også betydning for korets motivation, at de kendte solister valgte at stille op til et non-profit foretagende sammen med forbryderne. Gutterne følte sig pludselig værdifulde i gæsternes øjne. Stoltheden over at være i fint selskab medførte, at de opførte sig som afrettede kostskoledrenge, der gjorde, hvad de blev bedt om. De havde langt mere tålmodighed, end jeg havde oplevet tidligere, når de blev bedt om at synde fraser igen og igen. Tidligere kunne man ikke forvente andet end 2-3 repetitioner og derefter en opgivende eller negativ attitude, men nu var de oppe på 8-9 gange uden at blive sure.

Jeg var overrasket og imponeret. De ville gerne yde det maksimale, når det virkelig gjaldt, hvilket jeg skulle opleve igen og igen. Det var som om de havde ventet i årevis på, at der blev stillet krav, som de skulle leve op til. Til trods for alle uforudsete forhindringer lykkedes indspilningsprojektet som planlagt og fængslet satte alle ressourcer ind på at lukke musikere og solister ind og ud i en hel uge. Uden fængslets opbakning og velvilje til dette projekt var Fangekoret aldrig blevet det, som det er i dag.

Voldsom interesse

Det lykkedes at få CD'en "Forbryderalbummet" indspillet og udgivet i 2004. Vridsløse lukkede generøst samtlige medier ind efter aftale med de indsatte, som ellers ikke var glade for presseomtale. Der er ingen, der synes, det giver points at blive eksponeret som indsat, men alle var stolte af det færdige resultat og stod gerne frem i pressen. Den ene sad på 16'ende år og havde flere gange været i medier med negativ omtale, men fortalte glad, at det var første gang, hans børn var stolte af ham.

Jeg troede at pressens nysgerrighed skyldtes de inviterede solister, som naturligvis blev nævnt, men det var tydeligt, at journalisterne primært gik efter at portrætttere de indsatte.

Vi fik også lov til at invitere en masse gæster, som havde relation til projektet og havde en uforglemmelig release med taler, gaver, pindemadder og skulderklap. TV-avisen bragte et langt indslag, og alle trykte aviser skrev om begivenheden. Dagen efter fik jeg 80 mails med anerkendende ord fra ukendte folk i hele landet. Det bevirkede også en kæmpe efterspørgsel efter koret til koncerter uden for murene. Vi fik henvendelser fra mange kirker rundt i landet! Det var helt overvældende efter 10 år alene med gutterne. Nu kunne jeg pludselig dele lidt af min verden med folk udenfor. For de indsatte betød det en stolthed, at de ikke bare var et af fængselskorene ved de danske fængsler, men Fangekoret, som man nu havde hørt om!

Numrene på CD'en var igennem den sædvanlige proces, hvor produceren kan file med resultatet og fjerne falske toner, men nu var der pludselig noget at leve op til. Efter-

spørgslen efter live koncerter gjorde, at der skulle øves flitigt.

Uden for murene

Jeg havde ingen anelse om, hvordan reglerne var for indsatte, men fandt ud af, at der var noget, der hed kulturudgange og undersøgte, hvor langt de forskellige korsangere var i deres afsoning, og hvornår de kunne få mulighed for at komme med ud og synge. Jeg sagde forsigtigt ja til nogle optrædener, men kunne kun love arrangørerne, at jeg ville gøre, hvad jeg kunne for at samle nogle stykker. Det gik med hiv og sving ved den første optræden, hvor jeg havde fået mundtligt tilslagn om at få tre mand med ud. Jeg ringede til fængslet som en vanvittig, og de blev ved med at bekræfte, at de alle tre kom. Der var ikke helt styr på proceduren endnu, og det lykkedes derfor kun at få den ene ud i sidste øjeblik, hvilket betød at han først nåede frem $\frac{1}{2}$ time efter koncertens start i Tåstrup!

Jeg kendte nogle af tilhørerne fra en anden korsammenhæng, og heldigvis var de med på at synge for på nogle spontane fællessange, indtil den ovennævnte korsanger dukkede op. Han havde på daværende tidspunkt siddet 18 år i fængsel og havde mange underholdende historier om sine bankrøverier, så han kunne nemt fylde aftenen ud. Han var en af de veltalende og tænksomme typer, der havde noget på hjerte og levede på ingen måde op til folks fordomme om en bankrøver.

Der blev ingen korsang, men en oplysende aften med røverhistorier fra det virkelige liv. Jeg husker, at han fortalte at han var "sørøver". Han havde røvet en bank og var sejlet

derfra med en kammerat. Da de lå i havn et andet sted i Danmark og snakkede om deres "forretning" og eventuelle nye lettilgængelige banker, spurgte tyskerne i den nærliggende båd, som havde lyttet med et halvt øre: "Entschuldigen, aber arbeiten Sie auch in einer Bank?"

Tilhørerne i Tåstrup blev underholdt med historier fra en totalt ukendt verden og havde en meget utraditionel aften, som ikke havde noget med en koncert at gøre.

De første mange koncerter havde lignende indhold – få sangere, men mange fortællinger. Langsomt kom der flere korister til, og hver eneste gang var det en stor oplevelse for såvel dem som for mig. Jeg syntes, det nærmest var uvirkeligt at opleve livet uden for murene sammen med dem. Mange havde jeg kendt i 5-10 år, og vi havde kigget på de samme vægge i alle årene. Det var efterfølgende stort at have oplevet noget nyt sammen. Noget vi kunne fortælle dem, som ikke havde været medude, men som kunne se frem til oplevelsen, når det blev deres tur.

Jeg nød også at se deres begejstring, deres usikkerhed eller generthed. Nogle var høje, når de kom tilbage til fængslet, mens andre var fuldstændigt udmattede. Mætte af indtryk og oplevelser, mange mennesker, meget musik, megen opmærksomhed. Sanseoplevelser fra skov, strand, by, kirker – dufte og vidder de ikke havde set i årevis. Respons fra tilhørere, der kom med nysgerrighed, interesse og anerkendelse. Når vi mødtes i fængslet igen nogle dage efter, havde flere af dem nærmest sovet lige siden af ud mattelse. De gav igen og igen udtryk for deres taknemmelighed over muligheden for disse oplevelser.

For mig var det også en særlig glæde at kunne vise frem, hvad jeg havde brugt min tid på i de sidste 10 år. Ikke bare det sangmæssige resultat, men mest ”selskabet” ... disse gutter, som jeg brugte så meget tid sammen med, og som jeg virkelig holdt af, som var hyggelige at være sammen med, og som behandlede mig så fint. Jeg ville gerne have, at andre skulle få øjnene op for ”min rigdom”. Jeg ønskede, at alle skulle se, at forbryderne ikke kun var dem fra avisoverskrifterne, men også kunne bidrage med noget til alle os uden for murene. Det var utroligt opmunrende at opleve, at de indsatte kunne forvalte den frihed, de fik med korudgangene.

Kriminalforsorgen skulle og skal være restriktiv og skeptisk og er myndigheden, som skal følge regler og retningslinjer, da den i sidste ende har ansvaret og skal kunne stå på mål for eventuel kritik eller uigennemtænkte beslutninger. Den er utroligt bange for, at der kan ske en lignende tragedie som i Sverige i 1999, hvor forfatteren og dramatikeren, Lars Norén, satte et teaterstykke op, hvor indsatte på udgangen deltog som skuespillere. Tre dømte bankrøvere stak af og endte med at skyde og dræbe to politibetjente.

Det svenske idealistiske teaterprojekt var frygteligt tragisk også for det resocialiserende arbejde. Måske var forskellen på det svenske teaterstykke og Fangekorets koncerter, at sangerne følte medejerskab, mens de svenske indsatte måske ikke følte, at de havde noget ansvar for projektet og derfor misbrugte deres udgang?

De tunge drenge

Hver eneste gang, der er kommet en ny sanger med uden

for murene i årenes løb, har jeg været opmærksom på, om han trivedes og følte sig godt tilpas i helt nye og uvante omgivelser. Jeg har sørget for, at han havde en sidemand under koncerten, som kunne guide ham, så han følte sig tryg. Han har også kunnet vælge at gemme sig bag alle de andre, hvis det var det, han havde mest lyst til.

Der er også korsangere, der ikke vil med ud og synge. For nogen er det for overvældende og uoverskueligt at skulle ud og forholde sig til så mange mennesker og så meget virvar. Trygheden i fængslet har gjort dem sky. Andre er bange for, der kommer presse, og nogle har bare ikke lyst til at blive set som forbrydere. For nogle ganske få indsattes vedkommen-de er nogle af deres pårørende bevidst ikke underrettet om, at de sidder inde. De fleste bliver også i fængslet, hvis koret synger i et område, hvor deres forbrydelse er begået.

Der har været ansatte i årenes løb, som har haft den holdning, at gutterne kun sang i koret for at få ekstra udgange, men den fornemmelse har jeg aldrig selv haft.

Det har været lærerigt at iagttagte langtidsafsonere på deres første udgange, hvor de stopper ved alle døre og venter på, at nogen åbner for dem. Mange er kommet håbløst bagud i udviklingen og er blevet overrasket af den. Jeg har kørt med nogle over Storebæltsbroen, som de kun havde hørt om. Flere har ønsket at hjælpe med at fylde diesel på ved en tankstation, men har ikke kunnet finde ud af det. De havde aldrig haft et dankort i hånden. En af dem ville så gerne bruge GPS'en, og jeg ville gerne give ham det ansvar. Det resulterede i en kæmpe omvej, og vi kom for sent til vores egen koncert. Koret var rasende på ham og i frustration smed han

GPS'en i jorden og trampede den i stykker og blev væk fra koncerthen.

Nogle af dem har fortalt vidt og bredt om udfordringerne, når man lige er løsladt. Fx hvor bange de var for at skulle betale i Føtex med deres nyerhvervede dankort. De fik angst, når de skulle huske, hvilken vej kortet skulle vende og koden forsvandt inde i deres hjerne, mens køen voksede og folk blev irriterede.

En anden fyr havde siddet inde i 18 år og skulle løslades hjem til konen, hvor de kunne fejre sølvbryllup. Han byggede straks et lille soveværelse i celle-størrelse på 9 m², da han havde brug for at have et sted alene, hvor han kunne føle sig tryg!

Gutterne kan mange fortællinger om den første tid efter deres løsladelse – og desværre også mange episoder, som understreger en prisorisering, der præger dem i mange år efter fængselsopholdet. En af udfordringerne er at kunne beslutte sig. De har ikke haft brug for at tage beslutninger i mange år, og pludseligt bliver de dagligt bombarderet med svære valg. Bare en simpel tur i Netto kan være uoverskuelig, når der er så mange varer af hver slags at vælge imellem.

Ind igen

Undervejs i CD-udgivelsen af Forbryderalbummet skulle en af de meget engagerede sangere, Flemming, løslades. Det var han faktisk lidt ærgerlig over! Ikke at han skulle forlade sin celle, men det var første gang i hans mange afsoninger, at han havde beskæftiget sig med noget, som gav mening for ham. Fængslet var positiv omkring, at han kunne få en

særtilladelse til at komme ind og indspille færdig. Det var ellers ikke tilladt for x-indsatte at komme i fængslet på besøg. Der skal gå mindst to år, før Kriminalforsorgen godkender en meget begrundet ansøgning om at besøge en tæt relateret ven/familie. Det lykkedes mod al forventning!

Flemming fortsatte 12 år i koret efter løsladelsen og var utrolig engageret og visionær og en kæmpe støtte og sparringspartner. Han dannede præcedens for de løsladte sangere efterfølgende, som også så frem til, at det blev deres tur til at komme på besøg som frie mænd.

Det var ikke uproblematisk for fængslet, som skulle stille ekstra personale til rådighed. Jeg passede på ikke at misbruge fængslets goodwill og kaldte kun sammen til særlige lejligheder bl.a. CD-indspilninger i de kommende år. Der var en helt særlig gensynsglæde, når de "frie fugle" kom ind og sang sammen med de gamle lidelsesfæller igen.

De besøgende korsangere skulle igennem visitation, for at komme på besøg. Det var betingelsen, som de accepterede. De havde været vant til at smide alt tøjet i årevis foran betjentene før og efter besøg, og nu skulle de igennem denne traumatiske oplevelse igen, men de gjorde det. Desværre var der en betjent en dag, der lod dem blive visiteret på tilbagevejen fra kirken, hvilket ikke var kutyme for gæster. Jeg tror, at betjenten havde svært ved at se dem som løsladte efter deres mange år som indsatte. Det blev en meget kedelig og ydmygende oplevelse for de 5 løsladte sangere, der stadig følte sig underlagt et system, som ikke havde nogen hjemmel for at tage dem til visitation. De oplevede en unødvendig genopfriskning af en hakkeorden, som de hadede, hvor de følte,

at betjenten udnyttede sin magtposition. Kriminalforsorgen gør i øvrigt meget for at uddanne betjente, så de ikke misbruger deres magt, som kan resultere i, at der skabes flere medborgere end medborgere.

Det var ikke alle, der syntes det var ”hyggeligt” at komme til ”gammel elev fest” i Vridsløse. Jeg husker en meget viljestfast fyr, som havde siddet der i otte år. Når han tog beslutninger, stod de ikke til at ændre. Han svor ved løsladelsen, at han ALDRIG ville sætte sine ben mere på Vridsløse. Et år efter skulle vi indspille CD igen, og de gamle korsangere på Vridsløse bad mig presse ham til gensyn. De var ligeglade med hans beslutning – de savnede ham. Og vi kunne jo ikke undvære ham på CD-indspilningen. Det lykkedes mod al forventning, og det blev et meget glædeligt gensyn for ham både med de indsatte og det overraskede personale.

Rod med udgange

Efterspørgslen efter koncerter uden for murene efter første CD-udgivelse, blev efterfulgt af nogle år med virvar omkring udgange for korsangere. Der var efterhånden mange socialrådgivere, kontaktpersoner og jurister inde over hver enkelt udgang og alverdens forskellige holdninger til, hvad der kunne lade sig gøre. Ofte fik den indsatte lovning på en udgang, men når vi nærmede os weekenden, var der ikke styr på papirerne. Jeg blev selv meget stresset af ikke at vide hvem og hvor mange, der kunne komme med og først i sidste sekund stå med en gruppe, hvor repertoiret skulle tilpasses dem. Jeg følte, at jeg brugte al min tid på at rende de ansatte på dørene for at sikre mig, at de ikke glemte at lave udgangspapirerne.

Sammen med fængslets jurist anmodede vi om et møde med Direktoratet for Kriminalforsorgen, hvor vi bad om klare retningslinjer omkring disse udgange. De var meget positive og samarbejdsvillige, men der gik 1 helt år, før korudgangsreglerne så dagens lys. Især i denne ventetid var jeg ved at opgive troen på det hele, da den evige arbejdsbyrde og kamp ikke fik nogen ende. Flere gange stod der i avisen, at Fangekoret oprådte i fx Skive kirke på søndag, men fredag eftermiddag kl.14 var der ingen, der havde fået udgangspirerne skrevet. Der var naturligvis tale om de indsatte, som var i udgangsforløb og kunne aflægge rene urinprøver, som er en forudsætning for at kunne blive lukket ud.

Jeg husker også, at jeg ringede til den daværende direktør for Kriminalforsorgen, William Rentzmann, og spurgte, om jeg skulle meddele pressen, at Fangekoret ikke sang i Skive alligevel, fordi Vridsløse ikke havde fået lavet udgangene på skrift. Direktøren fik fjernstyret tropperne, og det hele lykkesedes i sidste ende. Han havde i den grad fokus på resocialisering og bakkede altid Fangekorets aktiviteter op.

Klare retningslinjer

I 2008 kom Direktoratet for Kriminalforsorgens regelsæt for korudgange, hvilket endelig ensartede koraktiviteterne og gjorde, at alle havde noget konkret at forholde sig til. Det var en stor lettelse for alle involverede. De indsatte skulle ikke bruge deres egne udgange på at komme ud med koret, men fik ekstra udgange. Der var lagt op til x-antal ledsagede udgange afhængig af dommens længde og den indsattes udgangsforløb. I starten var der mange indsatte, der fik ledsagede udgange, men i årenes løb har der været færre og færre

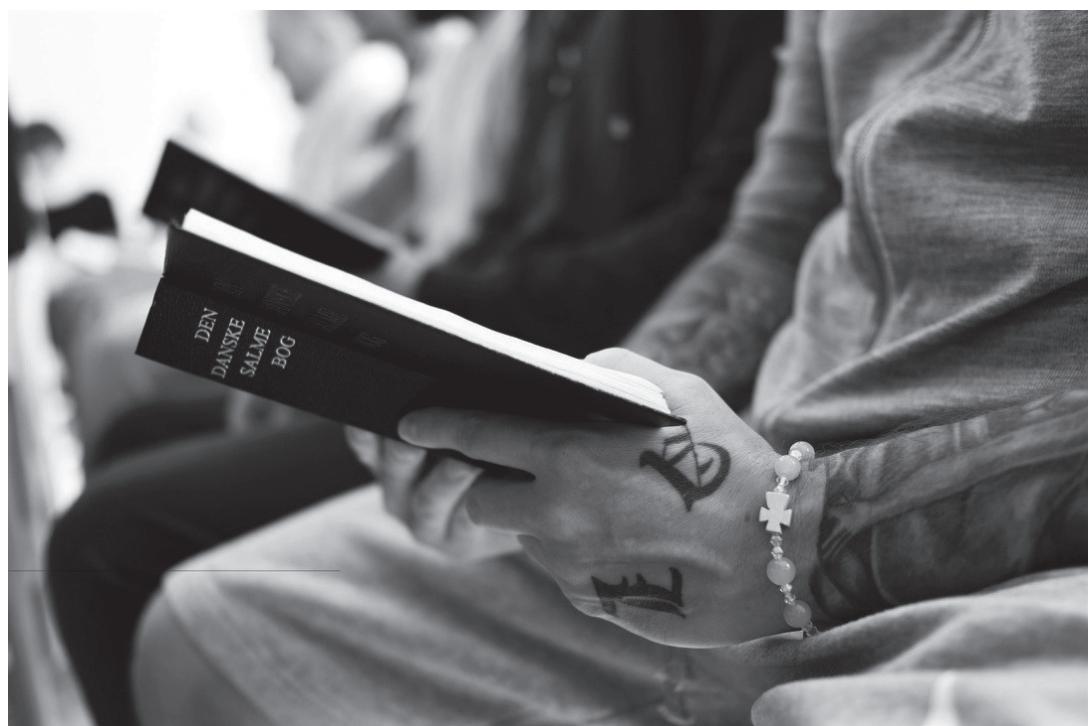
ressourcer til at stille ledsagere til rådighed pga. nedskæringer, personalemangel og højt sygefrevær.

Det var en kæmpe anerkendelse af det arbejde, som jeg havde udført igennem 14 år, at Kriminalforsorgen udfærdigede disse udgangsregler og var så opbakende omkring Fangekorets aktiviteter og har været det lige siden.

Der er altid folk, der spørger, om jeg ikke er bange for, at de stikker af på en korudgang. Det har jeg aldrig været, og det er aldrig sket. Det er politiet og Kriminalforsagen, som godkender deres udgange, og de bliver kun lukket ud, hvis de har været på en tidligere udgang, som er gået godt. Der er altså ingen grund til at stikke af fra en korudgang, som kan blive ”dyr”, fordi den også rammer alle de andre. Det er utroligt at have kunnet afvikle 700 optrædener uden for murene med et hav af kriminelle, uden de har misbrugt tilliden.

Der har været en enkelt episode, hvor en indsats var blevet set på en tankstation i Køge. Den civile betjent ringede til fængslet og spurgte, om vedkommende havde udgang til at være dør. Fængslet kunne meddele, at den indsatte på dette tidspunkt skulle opholde sig på Amager til forprøve med Fangekoret. Jeg blev ringet op og kunne bekræfte, at han endnu ikke var dukket op. Han kom 10 minutter efter, men hans udgang var allerede blevet inddraget og han fik 3 måneders udgangsspærring og blev efterfølgende smidt ud af koret af ledelsen i fængslet.

Det er vigtigt, at der er helt styr på tropperne, når koret erude at synge. Der står præcist i de indsattes papirer, hvor de er og hvornår. Det er ofte svært at nå tidsplanen, når de skal tilbage til fængslet efter sidste koncert. Der skal bare en lang

Storstrøm fængsel 2019 Foto: Emil Kastrup Andersen

takketale fra præsten, eller et ekstra nummer til at komme for sent afsted. Koret går altid ud efter sidste nummer, imens folk klapper, og ofte kan det tage $\frac{1}{2}$ time at få tømt en propfyldt kirke, så koret kan komme ind og pakke sammen. En kø på motorvejen kan også betyde, at jeg skal ringe til fængslerne og sige at vi bliver forsinkede, hvilket er vigtigt, da de får udgangsspærring eller ligefrem bliver efterlyst, hvis ikke de passer tiderne.

Af og til bliver Fangekoret også inviteret til at synge i andre fængsler, hvilket gør, at flere kan deltage, da der ikke er tale om en udgang, men en overflytning til et andet fængsel. Det har muliggjort, at folk, der ikke er i udgangsforløb også kan komme med. Koret var flere gange på disse udflugter fra Vridsløse og blev hentet i cellebus eller en transporter, hvor de blev fragtet med bælte (armene låst fast til kroppen). En cellebus består af 8 små adskilte rum, hvor man ikke kan snakke sammen. Man kan lige sidde ned – som på verdens mindste toilet, hvor man ikke kan vende sig i rummet. Det var på ingen måde en god oplevelse for nogen i koret at blive stuvet ind i de gamle vogne, hvor der manglede ilt, hvor man fik hedeslag og kørte 50 km i timen i bagende sol. Men til gengæld ventede der en særlig oplevelse, når man blev lukket ud igen. Det var den sikreste måde at transportere indsatte på. Busserne blev hentet i Vestre fængsel og kørte helt ind foran kirken i Vridsløse, hvor de indsatte blev læsset af og på.

Koret blev kørt til fx Køge arrest, som holdt sommergrill-hygge. Fantastisk at det kunne lade sigøre, men den slags er et overstået kapitel, da fængslerne og arresthusene er blevet mere forsigtige med at sætte så mange indsatte sammen fra forskellige afsoningssteder.

Kapitel 3

En skæv skæbne

En af dem, som var med på alle ture og udgange i mange år, var Jørgen, som fik en stor betydning for mig, fordi jeg lærte ham rigtigt godt at kende igennem de mange år sammen og indtil hans død i 2017. Han blev kirketjener i Vridsløse i 1996, 2 år efter min ansættelse. Han afsonede en livstidsdom og havde afsonet 14 år. Så var han prøveløsladt i to år, men blev genindsat på livstidsdommen, da han truede kassedamen i et supermarked (=røveri).

Jørgen var alvorlig, knuget, smilede aldrig. Han havde valgt frivillig isolation. Det eneste tidspunkt, han var sammen med folk, var til ugens gudstjeneste og korprøver. Jørgen kendte systemet på godt og ondt og kunne straks mærke, at jeg var novice og ikke gearet til at tackle dets udfordringer. Han kom med gode råd om, hvordan min færden skulle være, hvordan jeg skulle stryge betjentene med hårene og ikke være konfliktoptrappende. Han fortalte selv om episoder, hvor han ikke syntes, at betjentene behandlede ham fair. Så fandt han ud af, hvilke interesser de havde og kunne pludselig tale med om træning af hunde, anlæg af haver, motocross osv. Stille og roligt opstod der en god kemi imellem ham og den betjent, som virkede negativ overfor ham.

Jørgen blev en slags mentor for mig igennem 13 år bag tremmer. Jeg gik til ham, hver gang jeg ikke selv kunne se, hvordan jeg skulle komme videre i forhold til "systemet". Han havde altid et godt råd og kom ofte uopfordret og iret-

tesatte mig eller justerede min fremgangsmåde: "Louise, du bliver nødt til at lade der gå lidt tid, inden du tager kontakt igen til inspektøren. Du trætter ham ... Og lad nu være med at svare igen næste gang betjenten kritiserer dig for ikke at have styr på tropperne – bare smil og slap af" ...

Jørgen begyndte så småt at synge med. Der var ikke mange rene toner, men med årene blev han bedre og fik mere mod på det. Han skrev en sang "Hilsen til fængslet" og i 2005 kom han med ud at synge for første gang. Jeg havde kendt ham i 9 år og havde aldrig set ham smile. Ved denne koncert var TV tilstede og fangede hans reaktion på publikums klapsalver, da Fangekoret havde sunget hans sang. Hans ansigt lyste op for første gang nogen sinde. Denne anerkendelse havde han aldrig regnet med. Han var helt sikker på, at hele verden hadede ham. Jeg blev meget bevæget, da jeg så dette TV-klip.

Engang spurgte jeg ham foran publikum, hvorfor han valgte at sidde 10 år i isolation. Hans svar var, at han gerne ville reflektere over, hvorfor han røg i fængsel igen og dermed forebygge endnu en gentagelse. I retten havde de sagt, at han var et ondt og dårligt menneske, og derfor syntes han ikke, at andre skulle døje med ham. Han brød sammen i kirken, da han sagde det. Der var musestille hos publikum.

Jørgen var hjælpsom bag murene, men rollerne blev byttet lidt rundt, da han blev løsladt i 2009. Nu var det mere mig, der var hans mentor. Der var mange ting, der var svære at overskue efter 24 år bag tremmer, og han havde brug for hjælp på mange områder. Han fik dog lært at skrive sms'er, men fik aldrig "prøvet en computer" og havde det svært

med alt det, der var sket i udviklingen. Til koncerter fortalte han altid om, hvor forskrækket han blev i banken, da personalet spurgte, om han ville have PBS. Han troede, det var en kønssygdom!

Han var altid elskværdig, galant og gavmild og så andres behov. Han kom med tøj og tasker og køkkenting til mig – alt sammen ting, han havde klunset ved genbrugspladsen. Han hjalp de gamle damer ud af kirken, havde tid til at snakke med publikum, bar grej ind og ud, selvom han knap kunne slæbe sig selv.

Jørgen var glad for alkohol og piller og var ikke altid optimal præsentabel ved koncerterne. Det var især, når han både fik piller og drak vodka af sodavandsflasken, at han dinglede sidst på aftenen. Han kom dog trofast til samtlige koncerter uanset tilstand, men det kunne være lidt svært at forholde sig til en kalender, når man ikke havde brugt en i 24 år. Jeg sendte sms'er når vi nærmede os et arrangement, og så dukkede han op.

En enkelt gang blev jeg ringet op af Vridsløse en fredag morgen. Vi skulle først afsted lørdag morgen kl.8, men Jørgen stod der altså fredag. Han var ikke helt på toppen og væltede rundt foran fængslet og hyggesnakkede lidt med forbipasserende. Vagtkontoret kunne se ham på kameraerne og ringede til mig og bad mig få ham fjernet fra fængslets område. Jeg fik ringet til ham og foreslog, at han gik hjem og tog en lur, så han kunne være køreklaar næste morgen, hvilket han blev.

Samme lørdag var vi nået igennem dagens sidste koncert i Nordjylland, da Jørgen skulle hente noget i bilen og lånte

bilnøglen, inden vi alle var klar til afgang. Alle var udmatede og ville bare afsted til overnatningsstedet. Da vi skulle køre, var nøglen forsvundet. Vi ledte overalt. Jørgen mærkede efter i alle lommer. Det blev mørkt, og vi kunne ikke gøre andet end at lede videre. Vi gik med lygter for at kigge overalt bag buske, i gruset, i toiletspanden. Alle var skummende vrede på Jørgen.

Korsangernes rummelighed og overbærenhed over for ham var efter forsvundet, hvilket ofte skete, når han havde drukket og var kompromitterende for koret. Men der var aldrig nogen, der lagde hånd på ham, selvom det kriblede i fingrene. Klokken 23 fandt vi endelig nøglen i en uopdaget lomme på maven i Jørgens hættetrøje.

Søndag morgen sang vi i en kirke ved Thy. Der var propfyldt med folk i alle aldre, og koret var blevet klemt sammen oppe foran i kirken. Under klokneringen kom præsten slæbende ind med Jørgen i hans forhenværende hvide habit og stråhat og overleverede ham til mig, imens hele kirken fulgte det usædvanlige syn og præsten sagde: "Han må vist være en af dine"! Han adskilte sig åbenbart synligt fra de vestjyske byboere! Han var så også den eneste i den fyldte kirke, der sang 3 x amen efter velsignelsen, som han var vant til fra fængelseskirken – det gjorde man ikke på de kanter, men det opdagede han ikke!

Jeg havde stor kærlighed til Jørgen og forsvarede ham altid, når koret syntes, han blev for meget, var for vissen eller at hans look var en skændsel for de andre. Han havde det svært med de andre fangekorssangeres "dom" over ham, når de gav udtryk for, at man ikke måtte drikke i koret. Han

var løsladt og ingen skulle bestemme over ham, og nu havde han ikke drukket i 24 år i fængslet, og de var ikke mere hellige end ham på andre punkter. Han forsvarede sig med næb og klør og mindede om, at alle i denne forsamling bare kunne kaste den første sten, hvis de var rene. Koret havde dog også en særlig overbærenhed med ham, da han på det tidspunkt var den, som havde opholdt sig flest år i et fængsel og den, der åbenlyst var fyldt af smerte og sorg.

Jørgens kammerat, Jesper, var god til at forklare koret om hans følsomhed, om hvad der var på spil for Jørgen efter så mange års fængsel. Det kunne Jesper i den grad forstå. Han har med årene slået rekord med i alt 36 år i fængsel og har svært ved "de hellige", der med stor overbevisning postulerer at de ALDRIG kommer i fængsel igen. Han står ved, at der er en risiko ved at leve, som han gør.

Jørgen var en af dem, man lagde mærke til ved koncerterne. Hvis han en enkelt gang var væk til en koncert, spurgte publikum efter ham og bad mig hilse ham. I flere år efter hans død spurgte folk efter ham, han var en del af korets DNA. Fangekoret sang til hans begravelse, hvor der blev skræddersyet en personlig afskedsseance lige i Jørgens stil. Jeg syntes at han skulle have en afskedshilsen og skrev et flere sider langt digt, som gav et indblik i min særlige relation til ham.

Uddrag af afskedsdigt:

*... Jørgen var den, der kunne røre mit hjerte
Især når han lukked' mig ind, og jeg fik adgang til hans smerte*

*Jeg har set hans tårer mindst 100 gange
Til koncerter når han har sunget Fangekorets sange
Så tog han briller på og ingen kunne se han havde grædt
Og efter koncerten tog han imod respons lige til han blev træt
Og måtte finde sin lille flaske som hjalp på humøret
Og med risiko for, at næste koncert ville blive lidt for sløret*

*... Jeg vil aldrig glemme Jørgen, og jeg mener virkelig "Never"
Han har sat enestående spor i mit liv for EVER
Må Jørgen synge vid're i himlen og i vores sind
Jeg ved at Vor Herre har lukket ham ind
Jørgen vinker til os fra det forjættede land
Kan I se ham med kasket og en opgraderet sodavand?*

Afhentning

Jeg skulle altid hente Jørgen på hans afdeling, da han sad isoleret og skulle afhentes personligt. Jeg kunne ringe til arbejdspladserne eller afdelingerne og få sendt de andre over til kirken, hvor jeg modtog dem. I årens løb har der været forskellige procedurer omkring, hvordan jeg samlede dem alle, og jeg fandt ud af, at jeg er mest sikker på at få samling på tropperne, hvis jeg håndholder det og henter de indsatte selv. Det kunne nemt ske, at arbejdspladserne eller afdelingerne ikke lige fik givet beskeden videre, eller at den indsatte var på toilettet eller til lægen, eller at der pludselig skete noget, der var vigtigere end at få sendt dem til kor. Af og til har jeg fået at vide af en ansat, at fangen ikke kunne komme, og næste gang koret er blevet samlet, har den indsatte skældt mig ud over, at han ikke var blevet hentet. Jeg måtte så for-

Jørgen Livstid 2016. Foto: Ronja Folting

tælle, at jeg havde fået besked om, at han ikke ville med, men det var ifølge ham selv ikke noget, han havde givet udtryk for. Betjent og indsatte havde vist en intern kamp kørende.

Der er sket mange uforudsete episoder i årenes løb. Det har af og til taget lige så længe at samle koret, som at holde korprøve.

Engang var koret samlet på nær en enkelt, men jeg kunne fra kirken se, hvordan han vinkede desperat til mig fra afdelingen. Jeg kunne ikke forlade de andre og ringede derfor til personalet og bad dem sende ham over. Det kunne ikke lade sig gøre, fordi han ikke var kommet med det samme, da de kaldte på ham. Jeg forklarede, at han snart skulle med ud og synge for første gang og at vi havde aftalt, at han skulle øve sin solo. Det var meget vigtigt for både ham og mig, så han trygt kunne glæde sig til den forestående begivenhed. Det hjalp ikke. Personalet holdt fast i deres beslutning. Efter korprøven gik jeg over til ham og beklagede, at det ikke lykkedes. Der havde han siddet og grædt over, at han ikke fik korprøven med, fordi han havde været på toilettet, da de kaldte på ham!

Noget på spil

Efter korets hjemmelavede numre til første CD fortsatte kor-sangerne med at skrive tekster og hver enkelt sang har haft sin egen unikke fødsel. Der er ikke en opskrift på, hvordan man laver et nummer. Nogle skriver nærmest en tekst dagen efter, de er startet i koret, fordi de bliver inspireret af de andres sange, mens andre kan have sunget med i årevis før de ved, hvad det er, de har på hjerte og har lyst til at udtrykke.

Enkelte er kommet med nye tekster hele tiden, og så har vi til sidst besluttet at gå i dybden med en af dem. Mange har med årene skrevet flere sange.

Nogle korsangere ved præcist, hvad de vil med en tekst og intet kan ændres. Andre er åbne over for justeringer, som kan gøre teksten mere helstøbt. Jo bedre den fungerer, des nemmere er det for mig at lave musikken. Det har af og til været et problem, hvis teksterne har været for personlige, og jeg har kunnet forudse, at koret ville stå af på at synge det. Så har vi taget en snak om det og som regel fundet en løsning. Måske har nogle tekstmæssige forandringer i omkvædet kunne "redde" nummeret. Så kan tekstdorfatteren synge solo på versene, som koret ikke vil identificeres med, og omkvædet kan synges af alle.

Korsangerne ville fx ikke synge: "med en nål i armen". Det blev til solovers til x-narkomanen. Personlige kærligheds-savnesange til kæresten/konen har heller ikke været i høj kurs.

Jeg spørger altid, om de har en ide om, hvilken genre, de kunne tænke sig. Nogle er ligeglade, mens andre præcist ved, hvad de tænker på. Af og til er der også sangere, der har kunnet lave både tekst og musik. På alle korets CD'er fremgår det præcist, hvem der har lavet hvad. Gutterne har ønsket musik i mange forskellige genrer, og det er blevet til numre inden for rock, rap, reggae, gospel, pop, country, blues, gregoriansk a cappella-munkesang, viser og ballader.

Jeg arrangerede på et tidspunkt et sangskrivningskursus og inviterede sangskriver og forfatter, Annette Bjergfeldt, til at undervise. Hun havde taget sin nyeste bog med om em-

net, men desværre fik hun ikke lov til at tage den med ind i fængslet, da der kunne være gemt stoffer i den. Korsangerne blev alligevel inspireret til fortsat at kaste sig ud i tekstskrivningen og fik nye ideer og teknikker.

Det er altid meget følsomt at lave sit eget nummer. Ham, der kommer med teksten og krænger sit hjerte ud, er i fare for, at de andre i koret synes det er for pivet, selvforherlige, personligt, negativt, spydigt, banalt eller for angrende. Det er også lidt sensibelt for mig. Jeg kan have brugt utrolig lang tid på at leve mig ind i teksten og få det hele til at gå op i en højere enhed. Jeg skal herefter igennem to "checkpoints" – om tekstforfatterne kan lide den og om koret kan? Det er sket ganske få gange, at jeg har lavet musik, som jeg har kunnet mærke modstand på. Sådanne numre er ikke langtidsholdbare og forsvinder hurtigt fra repertoiret. Forhåbentligt kommer der noget bedre på banen.

Jeg synes i det store hele, at det er gået overraskende godt med sangskrivningen, og at alle har været meget åbne og opbaknende omkring hinandens numre. Når jeg tænker på, hvor ofte korsangerne har en mening om alt, skyder alle ideer ned, råber op om hvordan og hvorledes koret skal agere, så har alle udvist empati, når andre kom med nye numre. I få tilfælde har jeg efter aftale med tekstforfatteren ikke sagt noget om, hvad det var for en sang. Vi har bare sunget den, indtil spørgsmålet dukkede op: "Hey, er det en i koret, der har skrevet den?" Det har givet lidt tid til at tilegne sig den, uden at folk skulle bedømme den.

Jeg har aldrig kaldt mig komponist, selvom jeg med årene er blevet medlem af både Koda og Djbf (Danske jazz, beat

og folkemusik autorer). For mig er det en slags håndværk, hvor jeg får nogle stykker træ og fx skal bygge et sofabord. Det kan tage sin tid, hvis træstykkerne enkeltvis skal tilpasses, men på et tidspunkt står bordet færdigt og kan bruges. Nogle borde er man stolt af, mens andre ikke rigtigt blev lige i vinkel, men fungerer. Alle kormedlemmerne, som har skrevet en sang, er også blevet meldt ind i Koda, der beskytter ophavsmandens rettigheder. Folk er særligt stolte, når deres nummer i ny og næ er blevet spillet i radioen.

Det er med tiden blevet til i alt 70 hjemmelavede fangesange, hvoraf de 67 er indspillede. Jeg har lavet musikken til 47 af numrene på i alt 5 CD'er. Hver enkelt CD er indspillet over 3 år, og optagelserne er foregået både i fængslerne, i Cafe Exit og i et professionelt studie. De løsladte har fået en særlig oplevelse ved at indspille i Grapehousestudiet, hvor berømte bands som D:A:D, Swan Lee m.fl. har haft deres gang.

Hver enkel CD har fået et navn, som Fangekoret har fundet på: Forbryderalbummet, Fangenumre, Indefra, Egon Olssens vej (der, hvor Vridsløse ligger), Unoder. Overskuddet af salget af CD'erne har indbragt 145.000 kr., som er doneret til Børnetelefonen under Børns Vilkår, da korsangerne har ønsket at give penge til noget, der måske kan forhindre børn i at havne samme sted som dem selv. Det er også deres børn, der betaler prisen for at de er i fængsel, og kan man dulme den dårlige samvittighed med at donere penge, gør man det hjertens gerne. Fangerne ønsker dog generelt – ligesom alle os andre – at kunne gøre en forskel, støtte et godt formål og glæde nogen.

Tro bag tremmer

De indsatte har igennem de mange år i kirkekoret hørt et hav af prædikener og bibeltekster til gudstjenesterne, og kirkefolk spørger ofte til ”troen” i Fangekoret. Jeg ville ønske at hvert enkelt kormedlem kunne svare for sig selv, da alle har hver deres tro – eller mening om Gud. Nogle har oplevet Ham for første gang i deres liv, andre slet ikke, nogle er søgende, andre avisende. Mange af de hjemmelavede tekster taler deres eget sprog og omtaler Gud på en naturlig og ukompliceret måde, som fx:

*– Det eneste sted hvor man glemmer igen,
er stedet, hvor Gud han viser os hen,
Hvor straffeattesten ikke er plettet
Bag himmelens porte er fejltrinene slettet.*
(”Tilgivelse” af Bergur)

*– Herre, hør min bøn om forandring.
Jeg vil gøre mit, tak om Du gör dit*
(”Bøn om forandring” af Karsten)

*– Har lært at leve livet i mørke og skam, men af hele mit hjerte be'r
jeg Gud om at lave det om*
(”Mure og hegning” Lukas)

– I don't fight on my own, I have Jesus in my life
(”Bend my soul” af Tom H.).

I ”Grundbog i hymnologi” 2014, skriver Hans Raun Iversen,

fhv. lektor i praktisk teologi, om salmesangens udvikling fra ”menighedssangen i slutningen af 1520’erne til Fangekorets sange og salmer i dag”. Han beskriver, hvordan både Davids salmer, gospelsalmerne og Fangekorets salmer alle udtrykker dyb nød, høje råb eller overstrømmende tak for forandrings. Det er fornemt at læse, at han betragter Fangekorets sange som salmer og yderligere citerer 5 forskellige af korets tekster.

Han nævner, at Fangekoret genopfinder salmesangen som fænomen: hver sanger skriver deres egne tanker og deres eget livs tekst om fortvivlelse og håb, og korets medlemmer hjælper med at få sunget deres egen og de andre kormedlemmers sange.

Jeg oplever at ”Gud” er et emne for mange indsatte, som de gerne vil snakke om. De spørger meget ind til min tro, og vi har haft mange dybe samtaler. Jørgen Livstid vendte igen og igen tilbage til hans oplevelse på cellen, da han ville begå selvmord og pludselig oplevede, at Gud for første gang i hans liv viste sig og trøstede ham og talte ham fra det.

En anden af dem, der har gjort et særligt indtryk på mig, er Jonathan, som har en dom på 14 års fængsel. Jonathan er blevet meget åndeligt interesseret undervejs i afsoningen og har haft mange oplevelser i stilhed, bøn og meditation. Hans begejstring for Bibelen er smittende, og jeg har siddet på hans celle igen og igen, hvor han har læst højt for mig og analyseret teksterne. På et tidspunkt fik jeg fat i en frivillig teolog, som har besøgt ham igennem årene og har kunnet tale med ham om de emner, som interesserer ham. Jonathan har skrevet dagbøger til Gud i fængslet og jeg har været så

privilegeret at få lov at læse dem alle. Mange af stederne er meget stærke. Derfor spurgte jeg ham, om andre måtte glædes over dem. Det har ført til, at der kommer hilsner fra Jonathan på en af folkekirkernes hjemmesider, hvor man bl.a. kan læse denne hilsen:

Kære Gud

Der er kommet en ny mand på afdelingen, som kender rigtigt mange af mine venner, bl.a. dem jeg gik rigtigt meget sammen med inden min anholdelse. Fire sidder inde, sigtet for en tredobbelts mordsag. En er "flygtet" til Jylland pga. bande/narkoproblemer. Én er ude i et seriøst pillemisbrug og er blevet tvunget i afvænning affamilie og venner. Og min kære bedste ven, som jeg ikke har hørt fra længe, meget længe, er helt ude og skide, solgt lejligheden og åbenbart ude i et seriøst misbrug af coke. Fuck det er synd og hvor ville jeg ønske at jeg kunne gøre noget for ham. Lige pludselig priser jeg mig lykkelig over at være blevet stoppet i tide. Jeg kan sidde her ved mine fulde fem, fuld af kærlighed, gå mæt i en varm seng, vågne i morgen og takke for endnu en dag i Dit selskab.

Tak Gud fra mit dybeste indre. Tak.

Jonathan har skiftet fængsel flere gange og spredt glæde i koret, hvor end han har siddet indtil nu. Han har taget HF med topkarakterer undervejs i sin afsoning og er klar til at læse teologi eller psykologi, når han bliver løsladt. Han går under øgenavnet: Jesus!

En anden meget åndeligt interesseret var Martin. Han fik sin første voldsdom da han var 16 år. Det blev til 15 domme mere med årene. Han var blevet smidt ud af flere skoler og

opholdssteder, havde været med i Bandidos, været misbruger, havde stukket indsatte ned og kastet med kogende vand på dem, bidt betjente, smidt en stol efter anklageren i retten, forsøgt at smide en politimand ud ad vinduet. Han havde uro i kroppen og i hovedet og var fyldt af vrede og frustration. Han var opgivet af alt og alle i alle sammenhænge. Da han sad i isolationscelle efter et slagsmål, skete der noget. Han begyndte at læse i Bibelen. Det forandrede hans personlighed og hans liv. Fængselsbetjentene begyndte at snakke om, at de ikke kun genkende ham. Han var pludselig rar og venlig og positiv. De indsatte kaldte ham ”den fromme”.

Mod al forventning kunne han pludselig få en korudgang, men han fik først besked om det på selve dagen, hvor vi skulle afsted. Aftenen før havde han skrevet en tekst, som han tog med på udgangen. Jeg vidste slet ikke, at han kunne skrive tekster. Pudsigt nok havde jeg sidset aftenen før der hjemme og lavet noget rap musik ud i den blå luft. Normalt lavede jeg kun musik, når nogen havde givet mig en tekst, men jeg fik pludselig lyst til at nørde med beats og rap, hvis der en dag skulle blive brug for det. Utroligt nok passede det lige til Martins tekst og han rappede sin uropførelse: ”Det gamle er forbi, noget nyt er blevet til”. Fangekoret sang efterfølgende rappen/nummeret i nogle år, hvor Martin fik mulighed for at fortælle om sin tro ved koncerterne.

Martin var så fyldt af begejstring for Gud, og derfor blev han i Fangekoret kaldt Halleluja- Martin. Af og til syntes korret, at hans præsentationer blev lidt for lange (en halv bibel), men alle holdt af ham og tog hatten af for det, der var sket med ham – fra voldspsykopat til evangelist! Efter løsladelsen

gik han målrettet efter at blive præst og skulle først igennem en studentereksamen og derefter teologistudiet.

Martin er ikke den eneste, der har fundet troen i fængslet, men det vildeste mirakel, jeg har oplevet. Foråret 2020 viede min mand ham og hans kæreste, og nu er han blevet ansat som præst i Herning. Jeg tror ikke, præstekraven helt kan dække hans tatoveringer på halsen, men ”noget nyt er blevet til”, selvom de gamle spor kan ses.

Der er mange tekster, der ikke direkte nævner Gud, men hvor der er store følelser på spil. De ånder af skam, skyld, savn, smerte, selvransagelse, håb, tro, anger, løfter, fortrydelse og tilgivelse. Der er også skrevet tekster om savn af familien, om fejltrin, frihed, isolation og om glæden ved at synge.

Teksterne er alle meget stærke med fokus på alle afskygninger af fængselslivet. Det er ikke alle, der har ordet i deres magt, men alle har det i deres afmagt.

Vi har med årene fået lavet teksthæfter, som bliver delt ud ved koncerter ud fra den betragtning, at teksterne er så essentielle i Fangekorets optræden, at det vil være ærgerligt, hvis tilhørerne går glip af indholdet pga. evt. dårlig akustik eller lyd. Jeg får ofte henvendelser fra folk, der spørger, om de må bruge nogle af sangene i deres sammenhæng, fordi de også passer ind i en anden kontekst. Flere steder bruges teksterne i undervisningen, hvor eleverne skal analysere dem. Et ældre ægtepar fortalte, at de læser en ny tekst op hver morgen og snakker om den.

Troen i koret kan og skal ikke måles og være resultatorienteret, men jeg er ikke i tvivl om, at mange i koret har oplevet

trøst og opmuntring i kirken, som også har hjulpet dem i tiden efter fængselsopholdet.

Trussel mod sikkerheden

Troen har også betydet meget for mig igennem mit arbejdsliv, men hvis en af troens effekter er at vinde gunst hos andre, har den desværre været fuldstændig virkningsløs i min relation til mange af betjentkollegaerne! Her har jeg ikke været så populær som hos de indsatte, og det har resulteret i et mindre påent omdømme. Jeg tror betjentenes beskrivelse af mig ville lyde sådan her: *"Hun vimser useriøst rundt, har ikke øje for sikkerheden, leger "bedste venner" med de indsatte, virker forvirret, har kun musik på hjernen og tror, at alt kan lade sig gøre. Hun har ikke fornemmelsen af, at hun arbejder i et fængsel. Har for meget tillid til de indsatte, som løber om hjørner med hende. Hun virker både naiv og overgearet og tangerer det hysteriske, hvis tingene ikke kan lade sig gøre!"*

Det er ikke uden grund, der er gået rygter om min "letsindighed", når det gjaldt sikkerheden. Jeg HAR glemt at tælle, hvor mange indsatte jeg tog med frem og tilbage, så personalelet har fået ekstra arbejde og skullet foretage optælling i hele fængslet. Jeg HAR glemt at ringe, når vi gik over, så alarmen gik i gang. Jeg ER kommet til at aktivere overfaldsalarmknappen så alle betjente smed, hvad de havde i hænderne og på under to minutter var der for at redde mig. Jeg har dog aldrig gjort det bevidst og HAR lært af mine fejl og ikke begået dem to gange. Men det har resulteret i et mindre påent ry, som jeg har haft svært at ryste af mig. Det er dog altid dejligt at have et sammenhold omkring at drille en kollega,

og det har de gjort både på den legende måde og den mere sofistikerede måde.

Inspektøren nævnte i en tale ved en CD-release i fængslet, at de var meget glade for det, jeg lavede, men at de betragtede mig som en sikkerhedsmæssig trussel! Ikke ligefrem noget jeg er stolt af!

Jeg indrømmer også, at der er kommet rigtigt mange buler og skrammer i fængselsbilen, og jeg har hørt mange blondinehistorier om mine køreevner eller mangel på samme. Jeg er løbet tør for diesel på vores ture, og fængslet er blevet ringet op, fordi jeg glemte at betale for diesel på en tankstation m.m. Jeg har grinet sammen med dem, der drillede. Jeg er dog også gået grædende hjem, når jeg har oplevet at blive uretfærdigt behandlet, blevet nedgjort eller ydmyget og har følt mig mere som indsats end ansat.

Jeg er heldigvis ikke vel vidende om alle de historier, der går om mig, men ved også at rygterne ikke er grebet ud af den tomme luft. Episoderne har dog helt sikkert fået en ekstra drejning, når de er gået fra mund til mund, og måske er der udeladt nogle detaljer, som kunne afkræfte mit renomme.

Rygte: Hun smugler breve ud

Det opstod, fordi der var en episode, hvor jeg cyklede hjem, som jeg plejede og ind på den nærmeste tank på Roskildevej, hvor jeg købte et æble.

Nogle dage efter fik jeg et brev fra inspektøren, hvor der stod, at en fængselsbetjent i civil på tankstationen havde observeret nogle breve i min taske, hvor adresserne var skrevet

med mistænkelig ubehjælpsom håndskrift. Jeg blev derfor indkaldt til forhør og kunne heldigvis dokumentere, at min mand i den periode havde brækket begge arme og derfor havde bedt vores børn om at skrive adresser på nogle breve, som jeg havde lovet at poste!

Rygte: Hun er kæreste med alle indsatte

En af de løsladte korsangere blev indsat igen. Han havde været i koret i 5 år og vi havde sunget afskedssang for ham, da han blev løsladt. Det var vemondig for mig, at han rejste, da han var en af støtterne i koret. Han vendte tilbage otte måneder efter, da han havde begået ny kriminalitet. Jeg syntes naturligvis, at det var meget sorgeligt, at han ikke formåede at holde sig kriminalitetsfri, men han fik et kæmpe velkomstknus ved gensynet. Dette irriterede nogle betjente, som sørgede for, at jeg igen blev kaldt til forhør, da man mente, at jeg havde en for tæt relation til manden. Der var heldigvis intet at komme efter, og siden har jeg givet så mange knus, at sladderen er gået i sig selv, da alle får dem.

Rygte: Hun slæber alt med til de indsatte

Jeg har altid slæbt meget ind i fængslerne, men kun indenfor kage, noder og musikgrej. I 2007 startede visitationerne af ansatte, hvor man skulle have sin taske igennem en scanner som i lufthavnen og selv gå igennem en detektor. Vi var sikert mange, der lige skulle øve os i at få tømt tasken og lommerne, inden vi gik ind, og for mit vedkommende gik der lidt tid, inden jeg var "fejlfri". Jeg husker en episode, hvor jeg havde lagt min mobil i det aflåste rum, men detektoren

Louises taskeindhold til visitation. Eget foto

blev ved med at bippe og vise en mobil på skærmen. Jeg nægtede pure, indtil jeg fandt vores datters mobil. Jeg havde hentet den fra reparation, men glemt at give hende den. Der kan nemt have gået historier om, at det var min hensigt at smugle den ind, men jeg slap med en advarsel. I dag ville jeg være blevet fyret på det.

Jeg har også på fornemmelsen, at rygtet om en fuld taske fulgte med mig, da jeg efterfølgende begyndte med korsang i andre lukkede fængsler. I hvert fald oplevede jeg nogle scener af og til, hvor personalet var meget irriterede over, hvor svært det var at visitere min taske. De syntes ikke, jeg skulle slæbe så meget med ind. Vi er ikke blevet helt enige om, hvad en dametaske skal indeholde, men på en heldagstur med toget skal man jo medbringe lidt af hvert – og selvfølgelig ikke noget ulovligt.

Jeg husker at lægge min oplader, mobil, computer oganden elektronik i det aflåste skab inden scanningen, og de er blevet mere large eller overbærende i forhold til, hvad jeg har med af guitarstrenge m.m. For nylig var der en betjent, som var meget indigneret over, at jeg havde et tomt pilleglas med. Jeg havde taget det med for at købe tilsvarende kalktabletter i Matas på hjemvejen. Han blev ved med at gentage, at jeg ikke måtte have medicin med ind, og jeg blev ved med at repetere at det ikke var medicin, men kalktabletter, og at glasset var tomt.

Rygterne har forårsaget mange kedelige episoder, hvor ansatte har mødt mig med mistillid. Alt for sent lærte jeg desværre, at jeg skulle præsentere mig hver gang, jeg kom rundt på en afdeling. Jeg skulle lige have brugt lidt mere

tid på at sige til nye betjente, hvor jeg kom fra, og hvad mit ærinde var. Det ville have givet dem mere ro og mindre anledning til at digte på, hvad jeg skulle. Det går meget bedre i dag med den nye ”teknik”.

Hvis jeg i bagklogskabens klare lys skal se tilbage på de utallige situationer, som har været overraskende eller ubehagelige i årenes løb, handler det meget om, at jeg ikke har haft et kollegialt forhold til andre end præsten. Jeg har ikke brugt tid sammen med det øvrige personale, ikke holdt frokostpauser med dem eller deltaget i julefrokoster m.m. Den personlige relation til dem ville helt sikkert kunne have gjort det nemmere for mig, men al min tid er gået til de indsatte. Jeg tror ikke, at mine kollegaer har set mig som ansat, men mere som en udefrakommende ”trussel”, der har omgået sikkerheden lemfældigt. Jeg er som sagt overbevist om, at mange af de ubehagelige situationer kunne være undgået, hvis jeg havde prioriteret samværet med betjentene. Ligesom kendskabet til de indsatte giver fællesskab, gør det samme sig selvfølgelig gældende i forhold til de ansatte.

Hårde skæbner

Gode relationer med de indsatte har der til gengæld været mange af. Også dem, hvor jeg har haft meget lyst til at løfte med i deres liv, men igen og igen oplevet min egen afmagt.

Jeg husker en kær indsats, som havde siddet 2 x 10 år (i træk). Han havde ingen pårørende, og det han glædede sig mest til, var at komme ud og spille en fodboldkamp med vores børn og stå på rulleskøjter. Det var en stor dag, da han blev løsladt på fuld tid, og han var lykkelig over friheden og

fodbolden med børnene. Glæden var desværre ganske kort, da han døde af en overdosis nogle dage efter. Det er desværre sket meget ofte for dem, som har været længe væk fra markedet og ikke kender nok til de stoffer, som er i omløb. Ingen vidste noget konkret om hans død, og ingen ved, hvor han ligger på de ukendtes grav.

Det hører generelt også til de triste oplevelser tilfældigt at møde løsladte, som har været clean i fængslet, men kort efter ser man dem helt sølle på gaden på Vesterbro, hvor vi bor.

Jeg havde en særlig kærlighed til 25-årige Kenneth i Vridsløse. Han var misbruger uden for murene, som så mange andre, og clean inden for murene. Hans korte, men mange domme og indsættelser gav ham en pause fra det stressende misbrugsliv, en struktureret hverdag, klare retningslinjer, mad på bordet og en seng at sove i. Fængselsopholdene forlængede hans liv hver gang. Da der ikke var noget at komme ud til, var afsoningen nærmest en gave.

Troen på et liv uden stoffer og et liv med hjælp fra Gud gjorde, at han besluttede sig for at blive døbt i fængelseskirken. Jeg syntes det var modigt af ham. Der er langt imellem indsatte, der ønsker at blive døbt. Nogle enkelte er blevet konfirmeret derinde. Jeg blev også først selv døbt som 18-årig og husker, hvordan nogle folk glædede sig over det, mens andre stillede kritiske spørgsmål. For mig var det den største dag i mit liv, og for Kenneth var det også dagen, hvor han lagde sit liv i Guds hænder. Han slap ikke for udfordringerne med stofferne, men viljen var der til det sidste, og Gud var helt sikkert med på den bumpede vej. Han blev løsladt til

et bosted for misbrugere. Han sendte mange opmuntrende hilsner med sange og salmer og bibelord. Han blev smidt ud fra forskellige bosteder, men endte med nogle fine år på et behandlingssted i Nordjylland. Han stak af i ny og næ, når det blev for hårdt at undvære stofferne. Når han var klar til at tage tilbage til Nordjylland, nåede vi altid et gensyn i København. Han var en utrolig kær fyr, der kaldte sig ”onkel Kenneth” og sendte små julegaver til børnene og skrev et hav af breve i årenes løb. Da han fik lungekræft, nåede jeg at tage afsked med ham på hospice i Nordjylland, hvor vi sang nogle sange, bad sammen og fik afsluttet et tolv år langt venskab.

En anden indsats fra koret fik efterfølgende en behandlingsdom og opholdt sig på retspsykiatrisk afdeling i Roskilde i fem år. Jeg blev hans værge og besøgte ham ofte også med nogle af vores børn. Da han begyndte at få 3 timers udgange, så min mand eller jeg ham hver uge til en kop kaffe på en cafe i København. Da han blev 50 år inviterede han min familie ud og spise og spurgte, om han måtte kalde os sin familie. Der var ingen andre i hans liv. Han sendte godnat-hilsner på sms hver eneste aften i alle fem år.

Det var meget hårdt at modtage en sms en tidlig morgenstund, hvor han skrev: ”Jeg orker ikke mere, men tak for alt, hvad I har betydet, kære familie”. Jeg ringede straks til personalet, men det var for sent. Han havde begået selvmord. Det var et hårdt slag, og jeg måtte til krisepsykolog, da jeg følte, at jeg ikke havde gjort det godt nok. Her gik det for alvor op for mig, hvor afmægtig jeg var i alt dette. At ”mit bedste” aldrig ville være nok, at jeg havde med så tunge

skæbner at gøre, at jeg måtte lægge dem i Guds hænder og ikke føle mig så ansvarlig – og psykologen hjalp mig til at se, at jeg havde gjort, hvad jeg kunne, og at det i denne situation åbenbart ikke var nok, samt at jeg ikke hverken skulle eller kunne tage ansvaret for hans selvmord. Min mand og vores fem børn holdt en fin afsked for ham i Rigshospitalets kapel. Der kom ikke andre.

Jeg har desværre haft mange andre oplevelser af samme slags, hvor jeg har håbet og bedt for en vaklende person. Måske har han endt sine dage på tragisk vis eller været uden for rækkevidde i forhold til at modtage hjælp, der ville kunne give ham mulighed for at rejse sig. Jeg har lært på den triste måde at affinde mig med, at jeg ikke kan redde hele verden, selvom jeg rigtigt gerne vil.

Kapitel 4

Hjælp

Min afmagtsfølelse voksede fortsat og det etablerede Fangekor (fra 2004) blev langsomt igennem en årrække spredt for alle vinde i takt med, at folk blev sendt til åbne fængsler, udslusningspensioner eller løsladt. Mange af sangerne havde jeg kendt i op til 10 år. For nogen var jeg ”deres nærmeste” og det var med stor vemoed, at vi/de tog afsked. Når de forlod det lukkede fængsel og kom videre i afsoningen til åbne fængsler, blev det nu muligt at ringe til mig, hvilket ofte skete. Jeg ville gerne følge med i deres liv, men havde også en fornemmelse af en udfordring og byrde, som var større end jeg kunne overskue. Flere af dem stod i problemer til halsen. De manglede et sted at bo, intet netværk, ingen penge, kæmpe gæld, ikke noget arbejde, ingen kærester. Der var ikke rigtigt noget af det, som jeg kunne løfte med på, men jeg gjorde, hvad jeg kunne, for jeg havde følelsen af, at hvis jeg slap kontakten, så ville problemerne blive endnu større. Kunne ensomhed mon føre til ny kriminalitet? Nye ofre? Ny dom? Samtidig var jeg ved at gå ned af stress. På daværende tidspunkt var vores børn også i en ret krævende alder, og det var svært at løfte med overalt.

De løsladte kom ofte forbi på bopælen og hang ud. På et tidspunkt begyndte jeg at samle de løsladte korsangere og dem, der var flyttet til åbne fængsler for at kunne indramme tiden med dem og fastholde dem i fællesskabet. Direktoratet gav tilladelse til en månedlig øveudgang til dem i de åbne

fængsler og udslusningspensionerne. Vi fik lov til at bruge lokalerne i Apostelkirken på Vesterbro og øvede den første del af korprøven for derefter at åbne dørene for eventuelle nysgerrige kirkegængere. Min ide var at få andre folk på banen, så netværket kunne udvides og dermed kontakt til personer, der ville løfte med i løsladelsesprocessen og danne følgeskab på den anden side af murene.

Korsangerne og jeg mødtes igennem et år hver sidste torsdag i måneden, og for hver gang kom der nye tilhørere til. Alle sammen gode mennesker, der stod i kø for at hjælpe. Nu var der endnu mere at se til, da det også krævede tid at organisere det.

Sammen med Apostelkirkens præst, Niels Nymann Eriksson og fængselspræsterne på Vestre, Peter Walin og min mand Erik Adrian, dannede vi en lille forening, da vi alle kunne se et kæmpe behov for støtte til indsatte, der skulle i gang med et liv uden for fængslet, og som var trætte af den kriminelle løbebane. Fængselspræsterne mødte de samme indsatte igen og igen. Allerede inden prøveløsladelsen var ovre, blev de sat ind igen, selvom de ved sidste samtale havde udtalt, at de ville noget andet og ikke bare blive ved med at lave ged i eget og andres liv: "Jeg vil ud og gøre en positiv forskel. Sendes ud som ulandsfrivillig eller sådan noget". De gode intentioner holdt desværre ikke.

Organisering

Vi havde behov for en projektleder og en socialkoordinator og et sted at være. Vi fik lov til at bruge et lille lokale i Saxogade på Vesterbro og gik i gang med at søge penge

til et pilotprojekt. Vi søgte penge i arbejdsmarkedsstyrelsen og mente, at vi sammen kunne løfte opgaven at få indsatte i arbejde igen under mottoet: "Fra indsats til ansat". De bevilgede 4,3 millioner i 2007 og vi fik startet Café Exit med to ansatte og en masse gode frivillige. Med årene måtte vi sande, hvor svært det var at få folk i arbejde, så Café Exits motto blev ændret til: "Fra indsats til værdsat".

Fangekoret udenfor fortsatte med at mødes en gang om måneden. Det blev fundamentet i Cafe Exits kultureftermidler.

I dag findes Café Exit i København, Århus og Odense med i alt 9 ansatte, 130 frivillige, og den er også et sted, hvor man kan afsone samfundstjeneste. Alle indsatte og x-indsatte kan komme og få rådgivning, hjælp, støtte, selskab, mentorer og terapi. Ude i fængslerne er der også Exit-arrangementer, hvor man stifter bekendtskab med Café Exits tilbud. Der er især behov for gældsrådgivning, da indsatte kommer ud med en kæmpe gæld fra sagsomkostninger og har svært ved at overskue, hvordan de skal forholde sig til de mange kreditorer. Mange indsatte oplever, at den egentlige straf kommer, når de bliver løsladt, hvor de skal indhente det forsomte og leve op til familiens, egne og samfundets krav og ikke være en belastning.

Når en x-indsat får hjælp til at løse de problemer, som han står i, er der større chance for, at han/hun ikke ender i ny kriminalitet og dermed koster samfundet over 2000 kr. om dagen for en plads i et lukket fængsel. Det er ikke altid, at indsatsen lykkes, men døren står åben i Café Exit, som bygger på følgeskab og den personlige relation. Ligesom jeg har

oplevet mange gange i årenes løb at løsladte ryger i fængsel igen, oplever Café Exit også sine begrænsninger, men Exit er et kirkeligt socialt arbejde, som bygger på, at mennesket har værdi, fordi man er til, og ikke for det, man gør. Man kan godt tage afstand til en handling uden at tage afstand til mennesket. Alle er velkomne og kan få hjælp, hvis de vil hjælpes. De bliver mødt i øjenhøjde og med ligeværdighed og respekt, hvilket er forudsætningen for at kunne hjælpe en person, der er træt af systemet og de mange sagsbehandlere. Exit forsøger at hjælpe brugerne til at tage ansvar og fastholde gode intentioner efter mange fængselsår, hvor de har været sat på ”stand by”.

Jeg holder meget af denne del af Cafe Exits sociale profil: ”Hvor mennesket har mistet håbet for sig selv, ser vi det som vores opgave at være et fællesskab af stedfortrædende håb, indtil håbet igen kan slå rod i dette menneske”.

Kvindearbejdet i Café Exit er et af de mest velfungerende initiativer, hvor frivillige mødes med kvinderne. Arbejdet foregår både i fængslerne og efterfølgende uden for murene, hvor de samles om håndarbejde, aktiviteter, dans, retræter m.m. Cafe Exit modtog Fælleskabsprisen i 2015.

Fangekoret og Café Exit har fra start af haft et meget tæt samarbejde med Apostelkirken tæt på cafeen. Vi bruger hinandens lokaler og medarbejdere. Der er altid en præst fra kirken med til kultureftermiddagene, hvor man også kan skrive en bøn, der bliver bedt ved kirkens daglige morgenbøn, hvor Fangekoret og Exit er bedeemnet om tirsdagen. Vi har i årenes løb afholdt et utal af gudstjenester, hvor Fangekoret har medvirket. Mange bryllupper og begravelser

blandt Fangekoret og Exits brugere er blevet afholdt der. Der kommer et hav af konfirmander og studerende til foredrag, som Café Exit afholder i kirkens lokaler. Kirken inviterer Exits brugere til deres arrangementer, og en masse frivillige fra menigheden hjælper til ved Exits arrangementer. Sognepræsten, Niels Nyman Eriksen, er formand for Cafe Exit, og har været dybt engageret lige fra start til trods for hans mange andre gøremål i en meget levende kirke med rigtig mange aktiviteter.

Forsanger og fortaler

Hans fra Fangekoret var lige blevet løsladt, da Café Exit åbnede. Han havde egentlig ikke planer om at blive fastholdt i sin fortid efter en dom på 14 års fængsel, men blev overtalt til at gå med i bestyrelsen. Hans blev siden ansat i Café Exit og har i den grad været en fantastisk energisk og udholdende profil hele vejen. Udover at være en slags mentor og hjælper for mig omkring Fangekoret har han i årenes løb sammen med ledelsen kæmpet for Exits finansiering. Han har informeret politikerne om udfordringerne ved at blive løsladt og fortalt om Exits arbejde på Christiansborg, hvilket har betydet at Café Exit fra 2020 er kommet på finansloven efter 13 års ihærdig fortalervirksomhed for folketingset. Hans er utrolig god til at nedbryde fordomme om kriminelle og finder en hårfin balance imellem det formelle og uformelle. Med humor og uhøjtidelighed får han afleveret nogle knivskarpe observationer og facts omkring især retspolitikken.

Hans nævner bl.a. at han har mødt mange indsatte, som har været prædestinerede til at ende i fængsel. Mange af

dem har ikke lært spillereglerne i samfundet, og det kræver en langvarig indsats at indlære nye vaner. Nogle kan decide-ret være svære at holde ud og holde af. De har karaktertræk, som man ikke bryder sig om og lever i den grad op til folks fordomme. Han påpeger, hvor vigtigt det er også at hjælpe disse mennesker, som ingen har orket at forholde sig til. Der er ikke nødvendigvis en succesrate på 100 procent ved en hjælpeindsats. Men ligegyldighed, opgivenhed eller måske yderligere pres på dem kan betyde at tryk avler modtryk. At de er uden for rækkevidde bliver let en selvopfyldende profeti, hvis vi ikke gør et forsøg.

Hans har sunget med ved 690 optrædener ud af 700, hvor han fortsætter med at tale om udfordringer og dilemmaer i vores straffesystem samtidig med, at han beriger vores koncerter med sin country-stemme, som han har gjort til min store begejstring, siden jeg mødte ham i fængslet i 1996.

Flyvende forbrydere

Det var efterhånden blevet til en del løsladte sangere, som udgjorde fundamentet i Fangekoret uden for murene og afholdt koncerter rundt om i landet, hvor efterspørgslen steg og steg. Koret skulle optræde i Pinsekirken, og her var der en tysk direktør, som blev meget begejstret og ønskede, at koret skulle optræde ved en hjemløsekongres i München i 2011. Jeg kunne se, at det var muligt at samle 8 løsladte sangere, der naturligvis meget gerne ville ud at rejse. Tyskeren arrangerede det hele, og det blev en uforglemmelig oplevelse. Koret lærte med møje og besvær en sang på tysk af Dietrich Bonhoeffer, som vakte stor begejstring blandt de 700 tilhørere.

Det var dog ikke uden komplikationer at rejse med en gruppe, der havde siddet indespærret længe. Herman var en af dem, som lige var blevet prøveløsladt. Jeg havde samme morgen på sms mindet alle otte deltagere om, at de skulle huske deres pas. Det havde Herman glemt alt om. Det viste sig, at hans eneste ID var kommet med i kufferten, som var sendt afsted på bagagebåndet. Vi kunne ikke få udstedt hans boardingkort uden ID. Herman havde haft mest fokus på at finde sine gamle D-mark, som så imellem tiden var blevet skiftet ud med Euro. Der var ingen vej udenom at få lavet et nødpas, som vi havde 20 minutter til at få styr på. Jeg måtte forsikre politiet i skranken om, at han var en god mand, selvom de gik i chok, da de slog ham op på skærmen og så, at han lige var blevet prøveløsladt efter 18 års fængsel. Der stod også, at han skyldte politiet en masse penge. Jeg skar ud i pap, at Herman var den bedste sanger i koret, og at vi ikke kunne tage af sted uden ham.

Det lykkedes, og vi løb ud til gaten, hvor Svend stod som den sidste og ikke måtte komme med flyet. Hans pas var udlobet for flere år siden, og det var ikke lige gået op for ham, at det skulle have nogen betydning. Jeg måtte igen fortælle lufthavnspersonalet, at vi ikke kunne gå op i den slags petitesser, når koret var afhængigt af 1. Tenoren (oh, han var kontrabas og man kunne kun se, at han åbnede munden, men ikke høre, der kom lyd ud). Alle kneb gjaldt, og vi kom med møje og besvær afsted.

Jeg husker, at en af gutterne fulgte med mig rundt i nogle butikker dernede. Vi havde to timer fri, og jeg ville gerne nå at købe nye sko og var inde i flere butikker. Han spurgte

interesseret til hvilke sko, jeg ledte efter og han ledte med, hvilket jeg syntes var rørende. Jeg undrede mig dog over, at han kiggede mere op i loftet end på skoene på hylderne. Pludselig forstod jeg at han gerne ville hjælpe mig med at få et par billige sko (= gratis sko). Han ville vise mig, at han var ekspert i overvågningskameraer og sensorer og præcist kunne se, hvornår han kunne nappe et par sko til mig. Da jeg forstod grunden til hans himmelvendte øjne, besluttede jeg straks at droppe mit skoprojekt!

Alle kom godt retur til Danmark, selvom der var tvivl om, de ville lukke Jørgen Livstid med ind i flyet. Han havde fået lidt for meget væske indenbords og skældte ud omkring sig, virkede truende og lagde an på en stewardesse, der følte sig utryg. Piloten skulle tage beslutningen, om han måtte komme med. Jeg forsikrede ham om, at Jørgen ville opføre sig ordentligt på rejsen, men fortalte ikke nogen, at her stod 8 x-forbrydere med tilsammen 132 års fængsel, der skulle med samme fly. Der var 4 drabsmænd, 1 narkobagmand, en bankrøver, 1 narkokurer og en, der var flygtet 18 gange fra fængslet og havde lavet indbrud og stjålet danefæ.

Kamera i nakken

På rejsen til München havde vi følgeskab af to dokumentarister fra Sfinx-film, som havde meldt sig på banen og spurgt om de måtte lave en musik-dokumentarfilm med Fangekoret. De fik tilladelse af fængslet og fulgte koret både inden og uden for murene. Det var to rare, erfarne damer, Katia og Annette. De var diskrete, men samtidig vidste de præcist, hvad de ville, og hvad de gik efter.

For det meste forløb det uden problemer, men der var tidspunkter, hvor de ville tage en scene om. Da det var en dokumentar, var der ikke rigtigt nogen, der var indstillede på at stille op til noget bestemt. Og fra øvetimerne vidste jeg godt at man ikke bliver populær, når man beder om noget, som ingen gider. Der skulle meget pædagogik og tiggeri til og underskrifter fra deltagerne, som også havde krav til, hvad der måtte vises og hvad der ikke måtte. De to damer kendte ikke gruppen så godt, og flere var irriterede over at have dem på slæb på rejsen.

Til trods for de medvirkendes frustrationer, blev det færdige produkt i 2012 til et fint resultat, som jeg sad og så med de løsladte på en TV-skærm på cafe, imens alle grinede ad hinanden. Vi kunne stort set ikke høre nogen replikker, fordi alle råbte så højt.

Jeg var selv overrasket over, at alle kom "hele ud" af månederne med et kamerahold på nakken. Det sled på engagementet i koret. Hvis ikke Fangekoret havde hvilet i sig selv på det tidspunkt, kunne det have ført til splittelse eller måske opløsning, da der var flere, som i begyndelsen slet ikke ville være med, og jeg var meget opmærksom på, at de ikke skulle deltagte for min skyld. Det har altid en pris at stille op til medierne.

Jeg husker andre episoder på Vridsløse, hvor velmenende teaterinstruktører har ønsket at sætte et stykke op og få lov at dokumentere forløbet. De indsatte har mægtigt gerne villet spille teater eller deltake i projekter, men ikke med den forpligtelse, at det skulle filmes og sendes i TV. Der er mange hensyn at tage til de indsatte omkring at blive eksponeret.

neret i medier. Måske har de familie, der ikke synes, det er rart, at hele omverdenen ved, at deres søn, far, bror sidder i fængsel? Måske er der ofre eller pårørende til ofre, som de indsatte gerne vil forsikre for at blive mindet om forbrydelsen? Ikke alle indsatte kan nødvendigvis se konsekvenserne af deres medvirken. Artikler og film kan findes til evig tid på internettet, og måske er det ikke den bedste start på en evt. arbejdsplads, at folk kan google deres nye medarbejder.

Kriminalforsorgen er god til at beskytte de indsatte mod medier og beder de indsatte overveje en ekstra gang, om det er hensigtsmæssigt at deltage. Kriminalforsorgen gør også opmærksom på at det kan være fordelagtigt at gå under radaren, når man bliver løsladt, hvis man vil undgå at snakken går. En af gutterne blev opfordret til at bosætte sig på Fanø efter hans 14-årige dom: "Så kan du begynde en ny tilværelse, uden at folk kender noget til din fortid". Sådan blev det ikke for ham. Han valgte undervejs i afsoningen at blive eksponeret i medierne som sanger i Fangekoret og var efterfølgende glad for at kunne stå ved sin identitet som tidligere straffet. Han bosatte sig i København, da han blev løsladt.

De fleste mennesker bliver indhentet af deres fortid. Der er som oftest nogle folk, der ved noget om personen, og langsomt rygtes det i lokalsamfundet, at der er en tilflytter, som har siddet inde for fx drab. Jeg har erfaret, at korsangerne får det nemmere ved at stå frem med deres historie og lade folk få chokket og så leve med omverdenens reaktion. Man spiller med åbne kort fra start og behøver ikke at frygte afsløringer eller overraskelser fra omgivelserne. For mange har det også betydet, at de bedre har kunnet bearbejde og analysere

deres fortid og fejltrin og kriminalitet, når man bliver ” tvunget ” til at stå ved sandheden.

I årenes løb har flere og flere været ude og holde foredrag om deres fængselsophold. Et foredrag giver en enestående mulighed for refleksion. Især over for unge mennesker kan det være vigtigt at bevidstgøre dem om de forkerte fatale valg og de negative sider ved kriminalitet. Det har stor betydning for foredragsholderen, at han fornemmer, at han giver noget tilbage til sine medmennesker, når han kan fortælle åbent og ærligt om det, han ikke er stolt af. Hans nederlag bliver brugt positivt, og han tager ejerskab over sin egen historie og vedkender sig sit ansvar.

Fangekoret er blevet eksponeret meget i årens løb. Der har aldrig været negativ omtale, og jeg har ikke kendskab til, at nogen skulle have haft efterfølgende problemer med genkendelsen. Jeg har kun oplevet én uheldig episode, hvor vi optog en musikvideo ”Mure og hegns” i Vridsløse til YouTube. Mange af korsangerne havde taget hue eller hætte og solbriller på for at undgå at blive genkendt. En enkelt indsats fik efterfølgende ballade med familien, og jeg måtte fjerne videoen fra internettet. Efter aftale med den indsatte klippede vi den til på en ny måde, så han blev sløret. Jeg er efterfølgende blevet meget omhyggelig med at få folks underskrifter, så vi undgår uheldige episoder.

Uventet skulderklap

Den megen eksponering af Fangekoret har også betydet, at mange har fået øje på, hvad jeg lavede. På min cykeltur hjem fra Vridsløse blev jeg en dag ringet op af en advokat. Han

spurgte, om de hos Ombudsmanden måtte indstille mig til en pris?

Med prisen fulgte titlen: "Sympatisk kværulant". Jeg takkede nej, da jeg ikke syntes, at det var en flatterende titel. Jeg var bange for, at det bare ville forstærke mit "rygte" i Kriminalforsorgen. Jeg havde ikke ligefrem lyst til at blive drillet for at være kværulerende. Jeg forestillede mig, at vi talte om 10.000 kr. som den gang jeg fik Kodas "Spil dansk" dagens Ildsjældspris i 2008, og hvor jeg blev overasket over at skulle betale det halve i skat. Det var jeg nok blevet lidt arrogant af, men lige inden vi afsluttede samtalen, blev jeg alligevel lidt pengefikseret og nysgerrig og spurgte, hvad prisens størrelse var. Han nævnte, at det var lidt afhængigt af, om de delte den ud til flere, men at der nok var tale om 100.000. Pludselig blev jeg overraskende interesseret og sagde, at jeg gerne ville snakke med Direktøren for Kriminalforsorgen, William Rentzmann, og høre ham, om han så noget problem i det. Han opfattede ikke titlen som noget, der gav udfordringer i forhold til min ansættelse. Næste dag kontaktede jeg advokaten og gav grønt lys til, at de indstillede mig.

Jeg tænkte ikke mere over emnet, men nogle måneder senere blev jeg ringet op af den "ukendte" advokat en fredag eftermiddag på cykel på vej hjem. Min første reaktion var irritation, og at jeg måske skulle vidne for en eller anden indsat, som havde fortalt mig om hans forbrydelse. Men advokaten ville fortælle mig, at de havde besluttet, at jeg skulle have prisen, som så var på 200.000 kr. Jeg blev fuldstændig mundlam og begyndte at græde, så advokaten troede, at jeg

havde tabt/slukket telefonen. Det var fantastisk at komme hjem til familien og fortælle den vilde nyhed. Min mand syntes titlen var lidt for lang og at ”sympatisk ” skulle fjernes, så det kun blev til ”kværulant”!

Fortjent titel

Nu hvor jeg havde fået den ”fine titel” begyndte jeg pludselig at se mig selv med andre øjne. Kværulantprædikatet passede nok meget godt til mig i mine kollegaers øjne! Jeg kunne se, hvor insisterende jeg kunne være, og hvordan jeg fortsatte, til jeg forhåbentligt fik mine ønsker igennem eller måtte sande, at der ikke var noget at gøre. Jeg har helt sikkert været mere belastende, end jeg var opmærksom på og er blevet opfattet som et forstyrrende element med alle mine projekter uden for rammerne. Jeg kom i tanker om et utal af hændelser i årenes løb, hvor jeg følte mig som ”offer”, eller ikke tog et nej for et nej, men begyndte langsomt at forstå lidt mere af kompleksiteten og respektere betjentenes arbejde.

Et eksempel er, da vi engang skulle indspille, og hvor jeg havde orienteret fængslet og den overvagtmester, som var ansvarlig for at få x-sangerne ind udefra. Overvagtmesteren havde desværre glemt alt om det og havde ikke fået vide-reformidlet det til fængslet. Han var ikke helt stolt ved det, og det gav en del udfordringer med at finde personale, der kunne stå for arrangementet. Solisten var blevet sat i isolation (strafcelle), men skulle ud igen kl.13 og vi skulle starte kl.10. Afdelingen sagde nej til at sende ham over i kirken. For mig gav det ikke mening at have korsangere på besøg udefra, når solisten ikke kunne deltage. I min optik var der ikke

noget problem i at lukke solisten over 3 timer før, når han nu alligevel skulle ud af isolation.

For at jeg rigtigt kunne forstå, at jeg IKKE kunne få mit ønske opfyldt, kom hele to afdelingsledere over i kirken og sagde, at det ikke kom til at ske. Her skulle jeg have accepteret tingenes tilstand, men jeg blev ved med at plage. Jeg fortalte det til overvagtmasteren, som jeg syntes skyldte mig en tjeneste for det rod og den forsinkelse, der var opstået i forbindelse med, at han ikke havde husket at orientere fængslet. En halv time efter kom han tilbage til kirken med solisten! Det hele lykkedes, som jeg ønskede det, men prisen var jeg ikke opmærksom på og mærkede i de efterfølgende år deres manglende imødekommenhed.

Der var også alle de gange, hvor jeg var sikker på, at jeg havde orienteret de ansatte om et arrangement, og de påstod, at de ikke havde set noget på skrift. For det meste var det muligt at finde korrespondancen frem, men der var også masser af gange, hvor det var påstand mod påstand, men der var ikke lige tid til at "efterforske" i computeren, mens musikken spillede. Der var det personen med de bedste argumenter, der fik sin vilje, og her var der kun 50 procent chance for at det lykkedes.

Jeg har oplevet mange ting, der er lykkedes, men lige så mange, der ikke er – og hvor jeg har oplevet en afmattelse over at have kæmpet en kamp forgæves, men en sikker bekræftelse på, at mine kollegaer har kunnet skrive under på min kværulanttitel.

Nok er nok

Inden jeg så mig selv med fængselsbetjentens øjne kunne jeg retfærdiggøre mine egne reaktioner, når jeg oplevede at min grænse var nået. I affekt har jeg skabt nogle scener, som jeg ikke er helt stolt af i dag, og som også har bidraget til, at betjentene har snakket om hende den rødhårede harpe.

En dag kom jeg helt op i det røde felt foran både indsatte og ansatte. I kirken i Vridsløse skulle man altid ringe og få grønt lys til at gå over arealet og tilbage til centralen, hvorfra al gennemgang blev styret af betjentene. Det kunne ofte tage nogen tid, fordi der var meget trafik af indsatte frem og tilbage, og det kunne være svært at komme igennem på telefonen. Der blev strammet mere og mere op med årene for at undgå, at grupper mødte hinanden og røg i slagsmål. Det var svært at planlægge sin afgang fra fængslet, når man ikke vidste, hvor længe man skulle vente på at få lov til at bringe fangerne tilbage til afdelingerne.

Jeg havde ringet igen og igen og kunne ikke komme igennem på telefonen og de indsatte begyndte at blive utålmodige. Endelig lykkedes det, og jeg fik grønt lys til at gå tilbage med fangerne. Da jeg kom tilbage stod der fire ansatte og påstod, at jeg bare var gået uden at få tilladelse. Der var ingen af de fire, som ville stå ved, at de havde givet grønt lys, og måske var det en helt femte, som på to minutter havde forladt betjentstuen? Det fandt jeg aldrig ud af, for jeg havde ikke navnet på den betjent, som gav mig tilladelsen til at gå. De gav mig en ordentlig skideballe foran de indsatte, og det endte med, at jeg flippede helt ud, da de sagde, at de ville klage over mig til ledelsen. Jeg havde klager nok i for-

vejen og kunne ikke overskue flere, som byggede på en løgn og følte mig i den grad ydmyget af deres mistillid og kunne ikke styre mine skældsord. Jeg tror de indsatte fik respekt for mig, men det gjorde de ansatte absolut ikke. Vi burde nok fra begge parters side have ventet med konfrontationen, til de indsatte ikke var der.

Tilbage i 1998 var jeg også skummende vred og overfusede sikkerhedschefen og måtte tælle til 10 indvendigt for ikke at eksplodere. Han umuliggjorde, at de inviterede gæster fik adgang til fængslet. Jeg havde brugt otte uger i døgndrift på at få musicalen "Jesus Christ Superstar" op at stå. Vi havde et band, jeg skulle øve med, og samtlige solister skulle kunne deres numre udenad. Vi manglede et par roller, så præsterne blev kastet ud i nogle solistpartier sammen med en boliviansk narkogangster. Vi fik et pigekor fra Tåstrup til at sygne med. Dem skulle jeg også øve med. Der blev lavet kulisser, og kirken blev bygget om. Det tog al min tid og min mand og børn syntes, jeg havde meldt mig ud af familien. Derfor var det utroligt vigtigt for mig, at min familie og venner kunne se resultatet, og vi fik aftale med fængselsledelsen om at lave to forestillinger.

Den første aften opførte vi den for de indsatte og næste aften skulle vi spille den for gæster udefra – også pigernes forældre. Da gæsterne stod foran porten, nægtede sikkerhedschefen at lukke dem ind. Han havde ikke fået en liste med navnene. Listen var lavet, men den var ikke kommet i hans hænder! Jeg blev rasende og var parat til at sige min stilling op på stedet. Jeg kunne ikke leve med, at der ikke var nogen opbakning omkring et så stort projekt med så man-

ge involverede, og som jeg havde investeret så meget tid i. En enkelt mand havde magten til at forhindre, at det kunne gennemføres. Det lykkedes ikke at få publikum på besøg, og de forventningsfulde gæster måtte liste skuffede af sted. Nogle af dem gik ned på nærmeste værtshus og fik afløb for deres frustrationer over den lange vej dertil uden muligheden for at se musicalen. Der gik flere år, før jeg igen kom på talefod med sikkerhedschefen.

Mistet styringen

Det er ikke kun over for de ansatte, at jeg har reageret med et "hysterisk anfald"! Over for koret har jeg også oplevet at nå min grænse.

Vi havde sunget koncert i Viborg Domkirke, som var fyldt til bristepunktet. Det var stressende at få det hele til at fungere, fordi lyden var svær at have med at gøre pga. den lange efterklang i kirken. Folk i kirken kunne ikke høre, når kor-sangerne præsenterede deres sange, og jeg måtte hele tiden ændre og justere i programmet. Koret var ekstraordinært stort og alle følte presset over, at tingene ikke fungerede, som de plejede. Nogle blev sure over, at deres præsentation blev skåret væk, og at jeg bare kort nævnte næste nummer. Jeg syntes ikke, det gav mening, at der stod en sanger og udøste sit hjerte i 5 minutter, når ingen kunne høre noget af det.

Koret kunne heller ikke forholde sig til efterklangen, der forsinkede lyden fra klaveret, som de så ikke kunne "holde sig til". Så vi skred fra hinanden på de fleste numre. Det var desværre på alle måder en utilfredsstillende oplevelse. Jeg havde også kaldt koret til samling lige inden koncerten og

orienteret om ændringerne i programmet samt hvordan, vi skulle tackle akustikken så godt som muligt.

Som altid når koret skal have en kollektiv besked, kan det ikke lade sig gøre. Enten er der tre ude at ryge, eller også er alle tilstede, men mister koncentrationen, så snart jeg åbner munden for at styre slagets gang. Nogle har straks en mening om det, jeg siger, begynder at snakke sammen eller modsige mig, så de i hvert fald ikke hører beskeden. Koncerthen gik på ingen måde særligt godt, og vi var alle lidt berørte af det og skød skylden på det ene og det andet.

På bilturen fra kirken og til overnatningsstedet begyndte nogle at brokke sig. Det handlede mest om alt det, der var galt med mig. Lige pludselig fik jeg NOK! Jeg skummede indvendigt og tænkte, at mit liv var for kort til at blive spildt på utilfredse og utaknemmelige tosser. Jeg tog af sted i en friweekend og kunne godt have hygget mig hjemme med familien. Og så skulle man overøses med møg! Jeg ville bare ud NU og op på mit værelse og græde alene. Jeg nåede lige at parkere bilen, men havde så travlt med at slippe væk fra dem alle, at jeg ikke nåede at trække håndbremsen ordentligt. Bilen skulle holde stille, men da P-pladsen skrånede nedad fortsatte bilen uden chauffør!! De råbte derinde og heldigvis kunne jeg besinde mig nok til at hoppe ind på sædet igen og få trukket i håndbremsen, så alle lige fik et hug fremover! Jeg spurtede op til mit værelse og låste mig inde og hulkede af afmagt.

Der gik ikke længe før en af gutterne hamrede på min dør: "Luk mig ind!" råbte Jan. Jeg overvejede ikke et sekund at åbne for Jan. Han er en af dem, som kan tirre mig mest, og

som jeg ofte har mundhuggeri med. Jan er korets lydmand, og vi er ofte røget i totterne på hinanden. Han er typen, der kan få mig op i det røde felt, når han med vilje vil irritere mig eller lege bedrevidende eller nedgøre mig. Vi skændes af og til også foran publikum, når der skal tages beslutninger om, hvordan vi skal stille op i rummet, og vi er kun sjældent enige. Jeg vælger ud fra, at koret skal have en god oplevelse og ikke stå for langt fra hinanden, og at publikum skal kunne se korsangerne. Jan er ligeglads med, om publikum kan se koret, men går efter den bedste lyd, som måske kan betyde, at alle står langt fra hinanden og langt fra publikum. Vi bliver altid gode venner igen, men skal lige igennem nogle "scener" af og til om hvem, der bestemmer. Han har været med fra første CD-udgivelse og til samtlige koncerter, så vores venskab ødelægges ikke af uenighed.

Jans insisteren denne dag på at blive lukket ind på mit værelse gjorde, at jeg til sidst åbnede for ham. Han satte sig ved siden af mig og holdt om mig. På alle andre tidspunkter ville jeg have skubbet ham væk eller have lyst til at stikke ham en flad, men på den mest imponerende psykologagtige måde fik han spurgt ind til det hele og fik "ryddet op" i et emne ad gangen, og dermed kom jeg ud af krisen. Jeg er stadig imponeret over hans empati og rolige facon. Han var den sidste i koret, jeg troede kunne få mig i vinkel igen. Der gik lidt tid før jeg kunne se koret i øjnene. Jeg var flov over min opførsel.

Pay Back

Det er heldigvis ikke mange gange, jeg har mistet fatningen over for koret, men de ved, at det kan ske, hvis jeg mangler

overskud og føler mig presset. Til trods for mine udsving har jeg hele tiden oplevet de indsattes værdsættelse af mig som person og det, jeg kommer med. Jeg er blevet rørt igen og igen. Det er som om, korsangerne venter på et tidspunkt, hvor de kan give noget tilbage. Det kan være hjælp, omsorg, støtte, opmærksomhed, ja hvad som helst.

Jeg husker engang, hvor jeg havde fortalt om min mands ti tommelfingre, og hvordan det ikke rigtigt lykkedes at få sat hylder op derhjemme. En af gutterne havde, uden jeg vidste det, søgt en udgang til at komme hjem til os for at bruge sit eget håndværkertalent og få orden på familien Adrians hjem! Det lykkedes naturligvis ikke, da man ikke kan få en udgang til den slags, men det var tanken, der talte!

Engang kom jeg for sent på arbejde, fordi min cykel var blevet stjålet. Det var koret meget forarget over, og der var flere, der tilbød at stjæle en ny til mig!

En anden af gutterne var uddannet bager. Han bagte til korprøver, indsatte og ansatte. Siden han blev løsladt, har han bagt til alt, hvad der er blevet afholdt i årenes løb: bryllupper, receptioner, begravelser, fødselsdage osv. Nu bager han også trofast til kirkekaffen i den kirke, som han fik kontakt med under afsoningen. Han nævner hver gang, hvor glad han var for årene med koret, og hvor jeg forsøgte at lære ham at spille klaver.

Jeg har altid haft et fint forhold til fængselsinspektøren, men i en periode var der ”tovtækkeri” imellem mig og ham omkring, hvad koret skulle bruges til inden for murene i forhold til optrædener for gæster udefra. I min optik skulle arrangementet også være attraktivt for koret, så de ikke bare

oplevede sig selv som "aber i et bur". Koret hyggede sig fx med at synge til åbningen af Egon Olsens vej, hvor Morten Grunwald var den sidste tilbageværende fra Olsen Banden, der var til stede. De var med til hele arrangementet i kirken og fik også receptionsmad.

Senere insisterede inspektøren på at koret skulle optræde til et arrangement, som var vigtigt for ham, men sangerne havde ikke lyst, da de hørte om konceptet, som var tur/retur til cellen for at synge 2 numre. Jeg nævnte for inspektøren at det kunne trække, hvis de fx fik mulighed for at øve i kirken først, nå en kop kaffe eller måske ligefrem en sodavand. Bare en eller anden form for anerkendelse. Han gav sig ikke og kom over i kirken under en korprøve for at overtale koret. Jeg blev så vred på ham, at jeg skældte ham ud foran de indsatte. Jeg indrømmer, at det var ret uprofessionelt! Fangerne var ikke klar over denne strid, men kunne mærke min frustration og stod straks klar med diverse lyssky tilbud om hjælp. Jeg måtte overbevise dem om, at striden ikke var af så en alvorlig karakter at jeg havde brug for hjælp på det plan, og at det i øvrigt ikke var en måde at løse konflikter på!

En anden gang, hvor jeg oplevede en særlig værdsættelse af mig var, da den ene af fangerne lige var blevet løsladt efter at have afsonet to lange domme i træk. Han havde ikke computerkendskab, da han jo havde været afskåret fra den verden i 17 år. Jeg havde dog meget kontakt med ham på mail efter løsladelsen og sendte en hilsen i ny og næ. En dag skrev en af vores venner, en gammel dame til mig: "Undskyld at jeg ikke kan hjælpe dig. Jeg ville gerne, men så mange penge

har jeg ikke. Jeg håber, det må lykkes dig at komme hjem i god behold".

Jeg anede ikke, hvad hun snakkede om, men det viste sig så, at min computer var blevet hacket, og alle mailadresser havde modtaget en mail fra mig, hvor der stod at jeg var strandet på Cypern og havde fået stjålet min pung, mit pas og flybillet og at ambassaden ville hjælpe mig, men at jeg skulle skaffe 7000 kr til en ny flybillett + pas. Jeg fik fortalt den gamle dame, at det var svindel, at jeg aldrig havde været på Cypern og ingen problemer havde. Samme dag fik jeg en mail fra den løsladte sanger, der spurgte om jeg var kommet hjem? Jeg fortalte ham at jeg ikke havde været ude og rejse. Det viste sig at han havde betalt de 7000 kr. til nogle svindlere, så jeg kunne komme hjem! Jeg var ked af at jeg var "så meget værd", at han havde spildt så mange penge!

Jeg var heller ikke i tvivl om, hvor langt gutterne ville gå for at passe på mig engang, hvor vi holdt Café Exits kultur-ftermiddag i Apostelkirken. Her sender de åbne fængsler indsatte ind til et månedligt arrangement, der byder på musik, underholdning, kultur, fællesskab og aftensang. Denne eftermiddag havde vi bandet fra Vridsløse fængsel til at spille.

Det havde været et stort projekt at samle bandet på samme tid uden for murene. Der var skruet godt op for lyden og de fyrede rock-genren for vildt af. Det var sommer og vi lod kirkedøren stå åben. Pludselig kom en ukendt mand ind i kirken. Det var en nabo fra en af lejlighederne i området. Han gik op til forsangeren, og jeg troede først han ville synge med. Han virkede dog vred og nok lidt beruset. Han fik

stoppet musikken og sagde "Hvem er ansvarlig for det her?" Ingen svarede. Jeg havde ikke lige lyst til at rejse mig op. Så begyndte han at skælde ud over, at det var for høj musik og ikke varslet i området. Han virkede truende og efterlyste igen den ansvarlige. Jeg rejste mig op og han gik målrettet ned mod mig. I det samme rejste de 5-6 største bredskuldrede muskelfyre sig op og gik direkte hen og løftede ham ud af kirken, hvor det var endt i slagsmål, hvis ikke jeg havde råbt stop!

Han glemmer helt sikkert aldrig denne dag, hvor han kom ind for at give de i hans øjne konfliktsky og forsagte kirkegængere en opsang, men ikke vidste, at rødderne ville gøre alt, hvad der stod i deres magt for at beskytte hende, der var ansvarlig!

Instrumentalister

En af gutterne i bandet ved koncerten i Apostelkirken var Tom R, som havde siddet inde mange gange – i alt 19 år. Han spillede trommer – mest heavy rock og guitar i et band, der i en periode var i Vridsløse. Jeg spurgte, om han ikke ville med i koret. Det ville han gerne. Han sad på isolationsgangen, og jeg gik ned til ham to gange om ugen for at hente ham til kor. Hver eneste gang svarede han: "Ej, ikke lige i dag. Jeg er ikke lige i humør, men kig bare forbi næste gang, så er jeg klar"! Her lærte jeg, at ting tager tid, hvilket der er nok af bag murerne, og at forandringerne ikke sker lige pludseligt, men over en lang årrække. Der gik to år, hvor jeg gik ned for at hente Tom R hver uge, før han tog det første skridt til at komme med til kor. Han har senere fortalt, at han

ikke kunne lide at sige, at han ikke gad det der bøssemusik, som koret sang! Pludselig en dag gik han med, og fra den dag forsømte han ikke en eneste korprøve og fortsatte fem år efter løssladelsen og spillede guitar, bas eller cajon til over 350 koncerter uden at skulke en eneste gang. Han fik skrevet en bog om sit liv og lavede nogle flotte sange. Det var Tom R, der satte gang i efterspørgslen efter foredrag, som han nåede at holde mindst 200 af og som siden har udviklet sig til et helt koncept i Cafe Exit.

Der har været flere, der har vist interesse for at lære at spille på et instrument. De fleste har ønsket at spille guitar, og jeg har sørget for, at de har fået en guitar at øve sig på, og Fangekoret har fået doneret mange aflagte guitarer, som de indsatte har stor glæde af. Jeg underviser ikke som sådan i guitarspil, men motiverer dem til at øve sig og finder passende repertoire og lærebøger og hjælper dem med at stemme, hvis de ikke har en tuner.

Man må gerne have en guitar på cellen, men det er også det eneste instrument, der kan tillades. Blæseinstrumenter larmer for meget og et el-klaver/keyboard er ikke muligt at visitere. Det tager for lang tid for personalet at skille det ad for at se, om man kan have gemt noget ulovligt derinde. Selvom der har været rigtigt mange, der har villet lære at spille klaver, har jeg nærmest opgivet det, fordi de ikke kan øve sig, uden at jeg opholder mig i kirken sammen med dem. Det er samme problematik med de andre instrumentalister, der ikke spiller guitar.

Til trods for de svære øvevilkår fik en af de meget musikalske korsangere mulighed for at øve lidt klaver i kirken alene.

Han havde aldrig spillet klaver og aldrig set en node, men det lykkedes ham at lære at spille Beethovens måneskinssonate. Jeg var imponeret. Han havde en 10 år lang dom, men var en af de indsatte, hvor man bare kunne se, at det hele nok skulle flaske sig. Han havde i en meget ung alder truffet et dårligt valg for at få nemme penge, men besluttede at forlade miljøet, så snart det var muligt. Han er ingenør i dag.

Svend havde drømt hele sit liv om at spille saxofon. Nu skulle det være i løbet af hans 10 år lange dom. Han havde aldrig beskæftiget sig med musik, hvilket var tydeligt. Når vi sang salmer gik der 7-8 vers før han begyndte at bevæge læberne. Jeg kunne aldrig høre nogle toner, men det viste sig, at han havde den sprødeste Joe Cocker-stemme, som lå en oktav under alle andre, og derfor kunne ingen høre den. Jeg fandt en saxofonlærer, som fik lov at komme ind i fængslet, og Svend nød årene med saxofonspillet. Han blev ikke nogen virtuos, men havde stor glæde af det. Svend var meget glad for Fangekoret, som blev meget berørt af, at han blev ringet op på en kortur af politiet, som bad ham køre til Køge sygehus, hvor hans søn var omkommet i en bilulykke. Koret sang til sønnens begravelse og sidenhen også til Svends bisættelse.

Keld havde spillet klarinet i Tivoli-garden, da han var barn, men stoppede som 14-årig, da hans mor døde. Nu var han i fængsel med en 9 års dom og jeg fik straks fat i en klarinet til ham. Han begyndte at øve og spillede på livet løs. Det var ikke altid nemt at finde tid til at øve med ham, men langt om længe fandt jeg det perfekte tidspunkt fredag eftermiddag, hvor han kunne fortsætte med at øve 1 time efter korprøven,

mens jeg gik rundt i fængslet og fik styr på aftaler, kopiering m.m. En fredag kørte jeg hjem efter kopieringen og glemte alt om, at Keld skulle lukkes ud af kirken, hvor han var alene. Jeg kom helt hjem, da jeg pludselig kom i tanke om, at jeg ikke havde lukket ham ud. Jeg ringede straks til fængslet, og de kunne så fortælle, at han var kommet tilbage, fordi en tilfældig betjent havde hørt, at han havde banket på vinduerne. Keld havde spillet i mange timer og var helt ”flad i embouchuren”, da han måtte sande, at jeg måtte have glemt ham og begyndte at hamre på vinduerne. Keld tilgav mig og har spillet klarinet i koret i alle årene efter løsladelsen og har nu også lært sig selv at spille bas, hvilket han gør til alle koncerter.

En anden usædvanlig instrumentalist dukkede op, da jeg en dag fik en anmodningsseddel fra ham, hvor han efterlyste en guitar. Det ville have været oplagt at invitere ham til koret, men han sad på en afdeling (varetægt), hvor han ikke måtte deltage. Han ønskede ikke kun de sædvanlige ”Kim Larsen” numre med guitarbecifringer, men også noder. Han ønskede Bachs Wohltemperierte, som er skrevet for klaver! Han var helt usædvanlig og spillede sine egne kompositioner, som var utroligt svære rent teknisk. Efter nogle dage med øvning i døgndrift kunne han også spille tre af Bachs præludier i tempo. Jeg fik på hans ønske skaffet ham bogen om sammenhængen mellem matematikeren Gödel, kunstneren Escher og komponisten Bach og deres respektive viden-skabelige og kunstneriske arbejder, en moppedrenge på 800 sider, som han også fik læst. Han lavede det ene regneark efter det andet og analyserede akkorder m.m. Jeg var ret fa-

Fangekoret 2019. Foto: Ronja Folting

scineret af hans guitarspil og ærgrede mig over, at vi ikke kunne få glæde af ham i Fangekoret.

Da han blev løsladt spurgte jeg ham om han havde lyst til at spille guitar til forskellige kulturarrangementer i Cafe Exit, hvilket han var frisk på. En dag var der en fra Fangekoret, der spurgte, om han ikke ville spille med og siden har han været fast guitarspiller i koret, hvilket i den grad har løftet niveauet. Selvom han er flyttet til Ålborg, deltager han i alle koncerter. Det er en fornøjelse for mig, at der er kommet en medspiller, der nørder med musik og tilføjer musikken noget nyt og originalt.

Instrumentalisterne i koret har i det hele taget gjort det sjovere for mig at spille sammen med nogen og ikke sidde alene på klaveret og trække hele læsset.

Kapitel 5

Forstærkning

På et tidspunkt fik Trygfonden mulighed for at afholde deres bestyrelsesmøde i Vridsløses personalehus. Det var også deres ønske at komme over i kirken og synge sammen med Fangekoret. Det blev arrangeret, og de fik lavet, sunget og indspillet deres egen Tryg-sang i timerne sammen med Fangekoret. Det blev en stor oplevelse for alle. Bagefter spurgte Trygfonden, om der var noget de kunne gøre som tak. Jeg fortalte om den store arbejdsbyrde, som jeg oplevede, og at min redning kunne være sekretærhjælp og producerhjælp. De indsatte var fortsat med at skrive tekster efter første CD-udgivelse og vi fortsatte med at indspille ad hoc. Jeg skulle løbende søge penge til aflønning af producer samtidig med, at aktiviteterne uden for murene var vokset betydeligt i takt med den store efterspørgsel af Fangekoret. Jeg sad ved en computer med al det administrative, når jeg ikke var i fængslet, lavede musik, indspillede eller afholdt koncerter. Det kunne redde mig fra stress at få en medhjælper.

Trygfonden opfordrede mig til at lave en ansøgning. Jeg havde allerede indledt et samarbejde med producer, Ann Falden, som blev lønnet for hvert nummer hun producere. Hun var også indstillet på at lave sekretæropgaver, så vi skrev en ansøgning sammen. De bevilligede efterfølgende en donation til producer og sekretærhjælp i 3 år, som løbende er blevet forlænget.

Det er indtil videre blevet til 10 års spændende samarbej-

de både i fængslerne og udenfor. Vi har løbende indspillet korets numre, og hvert tredje år er der udkommet en CD. Det er en lang proces hver gang. Alle numre skal igennem mange faser til det færdige resultat er klar til udgivelse. I en periode fik vi CD'erne brændt på Vridsløse, som stillede et helt lokale til rådighed til Fangekorets udstyr. Det var en indsats, der stod for trykkeriet.

Foruden CD-indspilningerne har Ann også lavet musikvideoer og beats til alle de rappe-glade indsatte, som prøver kræfter med genren. Hun er heldigvis udstyret med en stor tålmodighed, som er nødvendig i denne sammenhæng, hvor hun både skal lytte til mine og korsangernes ønsker og selv stå inde for et professionelt udtryk, som gør, at man kan lytte til numrene igen og igen.

Der har været mange konflikter omkring CD-produktioner, som har været svære at løse. Hvad gør man med en sang, som har skrevet et godt nummer, og som regner med, at han selvfølgelig skal synge solo på CD'en? Han har måske sunget en mindre overbevisende solo på nummeret ved 50 live-koncerter. Her vurderer Ann, at det ikke er holdbart på en indspilning, og det skal jeg videreforsmide. En enkelt gang gik sangeren helt i sort, og vi måtte tage en terapeutisk samtale sammen med ham og konen og forklare, hvorfor vi tog den beslutning. Det slog ham helt ud, og han mistede hurtigt gejsten for koret herefter. Siden har jeg valgt at gå mere på kompromis og prioritere sangerens engagement fremfor et finpudset resultat.

Der har været mange andre lignende udfordringer som fx sangeren, der ved præcist, hvordan han vil have nummeret,

men ikke har nogle fagord af nogen art til at forklare det udtryk, som han ønsker, men uanset, hvad vi byder ind med, så er det ikke det rigtige.

Ann er en fantastisk samarbejdspartner, som har forstået, hvad konceptet med Fangekoret er og formår at få det bedste musikalske resultat ud af hver enkelt udgivelse.

De fleste har været glade, når de hørte deres nummer første gang. Kun nogle enkelte har været skuffede. Alle numrene kan i dag findes på musikkanalerne Spotify og ITunes. Både nuværende og tidligere korsangere har udtrykt stolthed over at have et nummer liggende der. Det er et slags visitkort fra deres fængselsophold.

Fantastisk feedback

Fangekorets egne hjemmelavede numre er nok det, som gør koret "bæredygtigt" og unikt. Selvom mange folk kommer af nysgerrighed for at se "giraffen", så ville det ikke være interessant nok i længden, hvis Fangekoret ikke havde noget personligt på hjerte. Vi har i årenes løb fået utrolig meget fin respons på de hjemmelavede sange, som er blevet korets varemærke.

Ruth har været til tolv koncerter med Fangekoret i Jylland. Hun tjekker korets kalender og dukker op i en radius af op til to timers kørsel. Hun er fan og kan alle sangene, synger med og bemærker hver gang, der er nye sange på repertoaret. Hun kommer en time før koncerten, så hun kan følge lidt med i virvaret inden koncerten og se, om persongalleriet har ændret sig. Jeg kendte hende ikke ved de første 11 koncerter, men ved koncert nr. 12 fortalte hun om sin begejstring

for koret. Hun synes, Fangekoret er noget helt særligt, fordi der er en sjælden ægthed, og så er de ikke finpolerede som optrædende oftest er ved kirkekonerter. Hun kan lide de hudløst ærlige sange og fortællinger og synes, der er sjæl og nerve.

Ruth er ikke den eneste genganger. Der kommer ofte folk, der fortæller hvor mange gange, de har hørt koret. Fangekorsangerne smiler lidt ad det og fatter ikke, at folk kommer langvejs fra for at høre dem en søndag eftermiddag, hvor solen skinner og haven kalder.

Det er altid en kæmpe glæde for koret at få respons fra tilhørerne. Et håndtryk, et anerkendende blik og måske en lille tåre efter en koncert gør, at de får lyst til at afholde flere koncerter. Det giver helt sikkert brændstof til at gennemføre den fjerde koncert på en Jyllandstur, hvor alle er matte.

Nogle af de udtalelser, som også har gjort indtryk, er præsternes kommentarer. I takketalen til sidst har nogle af dem formået at løfte koncerten yderligere med en lille sammenfatning eller fortolkning med udgangspunkt i korets tekster. En præst udtalte kort og godt: *"Det er den bedste prædiken, jeg nogensinde har hørt"*.

Jeg har fået utroligt mange breve og mails i årenes løb, hvor folk har udtrykt deres oplevelse af koncerten. Jeg er meget taknemmelig for dem alle og bringer her et par eksempler:

"I sang og spillede med stor sjæl og nerve. Det er en oplevelse vi sent vil glemme. Kontrasten mellem de stærkt religiøse bekendel- sestekster og fangernes medlevende og hudløse fremtræden, har

givetvis flyttet fordomme og været med til at nedbryde barrierer, der hindrer, at fangerne kan vende tilbage til samfundet og bryde tidligere destruktive mønstre. Vi fik meget foræret af jeres besøg."

(Ebbe i Aale)

"Jeg kan godt forstå, at præsten var misundelig, – selvom han også var en karismatisk person, kunne han dog ikke hamle op med det budskab som kom gennem jeres koncert."

(Marianne fra Fredericia)

"Tak for en fantastisk koncert. Nærvarer, intensitet og kraft og stærkt bevægende sange og indlæg."

(Viggo i Vejen)

"Det var fantastisk dejlig musik og flot, at disse mænd tør stille sig op og synge så flot efter så mange år med nederlag i bagagen."

(Gitte fra Ollerup)

... fra første tone var jeg fuldstændig mundlam og dybt fascineret, det der kom ud af "drengenes" munde fangede mig fuldstændigt musikalsk. Jeg kom med den indstilling, at forbrydere ikke kan synge! Tusind tak for en pragtfuld oplevelse."

(Marianne, Skive)

"Det var en kæmpe oplevelse! Aldrig har der været så meget kød og blod på ordene synd og nåde, som da fangerne stod og brugte dem. Og der i kirken er det jo ellers ord vi bruger igen og igen."

(Helle Ringkøbing).

"Det skaber en helt særlig stemning, når en gruppe af hærdede mænd synger deres egen version af Leonard Cohens smukke sang, Halleluja. Jeg har hørt Fangekoret mange gange. Hver eneste gang har jeg svært ved at holde tårerne tilbage."

(Statsminister Mette Frederiksen)

Jeg husker en særlig udtalelse fra en episode inde i fængslet i 2004, hvor sangeren, Anne-Dorte Michelsen, kom for at indspille salmen "Herre, jeg har handlet ilde". Hun blev i hendes øjne mødt af et stort amatørforetagende, som tog gejsten fra hende. Teknikken drillede, lyden var dårlig, tidsplanen var skredet, og hun følte, at hun spildte sin tid. Derfor gik hun igen uden at have indspillet og uden at have lyttet til koret. Hun ville komme tilbage en af de næste dage, når humøret var i vinkel igen. Dagen oprandt, og hun sang sin solo ind. Lige inden hun gik, måtte hun hellere lige høre, de vers som koret skulle synge (vers 3):

*Jeg bekender for dig, Herre
At jeg gjorde skam og synd,
Jeg dit barn ej ville være,
Ak din nåde mig forkynd!
O, at mine synder lede
Ej optænde må din vrede.*

Hun blev stille og sad med tårer i øjnene og udbrød: "Herr tror jeg, at jeg kommer for at give jer noget, og så er det jer, der giver mig noget!"

Jeg har mange gange følt det samme.

I starten af korets optræden uden for murene var der ikke så stort bifald fra publikum. Der var en alvor over koncerterne, som gjorde at man ikke nødvendigvis klappede efter numrene. Det var heller ikke så udbredt i alle kirker, at man klappede og slet ikke til en gudstjeneste. Med årene gav publikum mere og mere respons, både ved at synge med og med bifald efter alle numre. Koret vennede sig langsomt til, at man kunne få tilhørerne til at klappe med på et nummer i ny og næ.

Da vi kom til Nykøbing Mors kirke i 2006, følte vores eneste ægte jyde sig rigtigt på hjemmebane. Han sad på 18. år efter 2 lange domme og glædede sig til at vise koret frem for sine bysbørn. Allerede på korets andet nummer ville han have dem til at klappe med og gjorde sit bedste for at trække dem i gang. Men der var en larmende tavshed fra de 300 vestjyder, der ikke plejede at klappe i kirken! Han havde vist været for længe på Sjælland og for længe i fængsel til at have fingeren på pulsen. Til vores store overraskelse rejste alle sig op til sidst og klappede. Sådan har det været til stort set alle optrædener i kirkerne lige siden.

Tårer i øjnene

Den fantastiske respons fra tilhørerne bliver man aldrig immun overfor, og selvom der måske har været en masse virvar, udfordringer, frustration, stress og pres lige op til afviklingen af en koncert, så er det netop tidspunktet til sidst, hvor vi kan slappe af og bare tage imod den fantastiske anerkendelse. Hvis jeg ikke allerede har fældet en lille tåre undervejs i konerten, så bliver det til sidst, hvor der pludselig

kører et hav af 25 års scenarier med Fangekoret igennem mit hoved, som er fyldt af glæde, taknemmelighed, oplevelser og indtryk.

Det er dog ikke sjældent, at jeg bliver berørt undervejs i koncerthen. Måske er der en bestemt sætning eller frasering i en sang, der er ekstra stærk og gør indtryk på mig. Måske er der en fra koret, der siger noget helt særligt i en præsentation, som måske er en ny refleksion eller selverkendelse. Hvis jeg i denne tilstand kigger på publikum, der har fundet Kleenex frem, går det galt for mig, og jeg skal stramme mig an for at kunne se tangenterne. Problemets er dog endnu større! For hvis jeg kigger i den retning, som jeg spiller, nemlig til Fangekoret, så ser jeg også ofte blanke øjne hos dem.

Jeg har hundredvis af gange siddet og spillet og kigget op på dem på skift og set, hvordan de fik en klump i halsen og har stået tavse. De bliver også berørt af sangene. En af gutterne stod altid med solbriller på af samme grund. Der er blevet fældet mange tårer på begge sider af tremmerne i årenes løb. Det har været nogle af de største øjeblikke, som igen og igen bekræfter, hvad det er sangen kan. Den rører folks følelser og hjerte, uanset om de synger eller lytter.

Betydningsfulde kontakter

Det er ikke bare responsen fra klapsalverne, der har stor betydning, men også de mange venlige folk, der har ønsket at hjælpe på den ene eller anden måde. Af og til har jeg ved en koncert bevidst efterlyst folk, der kunne hjælpe med at finde en bolig, læreplads eller et arbejde til en, der snart skulle løslades. Jeg har også spurgt efter en chauffør, der kunne køre

en sanger til stationen efter koncerthen. Det er overvældende så meget godhed, koret og jeg har oplevet. Folk har også samlet penge ind eller givet donationer eller guitarer, så de indsatte kunne øve sig. Kirker og menigheder har tilbudt kirketjenerjobs, boliger, fællesskaber og følgeskab.

Det vildeste var da Kim Larsen og Erik Clausen gennem deres fond uopfordret besluttede, at de ville donere et nyt sæt tænder til en af de markante personer i Fangekoret, som manglede en del af tandsættet. Det var en donation på 110.000 kr.! Erik Clausen havde fulgt koret på sidelinjen lige siden han brugte det i startscenen på sin film: "Frihed på prøve" fra 2010, hvor han selv var korsanger i Fangekoret, som rykkede til Blegdamsvejens fængsel for at optage scenen.

Claus Meyer har også foruden kokkeuddannelser i fængslerne givet mange indsatte en læreplads eller et arbejde efter endt afsoning til stor glæde for både de indsatte og Kriminalforsorgen – og arbejdspladsen. Han har også overladt sin gård på Lilleø til en tidligere indsat, som i en periode tog sig af de høns, gæs og får, der var på gården. En kæmpe håndräkning og tillid fra et menneske, som sagtens kunne være ligeglad med kriminelle.

Men det vigtigste er ikke donationerne, men kontakten med folk udenfor: anerkendelsen, skulderklappene og det friske pust fra civilsamfundet. I flere af de interviews, som Fangekorets medlemmer har givet, fortæller de, hvordan mødet med almindelige borgere giver dem en fornemmelse af normalitet og dermed et håb for et nyt netværk og et miljø uden kriminalitet.

Fyldt kirke: Kliplev kirke 2020 Foto: Malik Mathiassen

I en rapport fra 2012 fra Justitsministeriet står der: ”Både international og dansk forskning peger på, at hyppig kontakt med omverdenen i løbet af fængselsafsoningen nedbringer risikoen for tilbagefald til ny kriminalitet”.

Udgangene til koncerter og Café Exits kultureftermiddage er en af grundene til at Kriminalforsorgen kalder Fangekoret for deres mest resocialiserende projekt.

Begejstring

Korsangen har ikke kun givet positiv respons uden for murene, men også fra mange ansatte i fængslerne. Flere betjente har i deres fritid slæbt deres familie med til koncerter med gutterne. Når en bestemt betjent er med til kor i fængslet, etterspørger hun bestemte numre, så hun kan tude! En anden begejstret betjent spørger altid, om hun må synge med. Og så er der dem, der altid sørger for at komme på vagtplanen til kirkearrangementer, der kræver betjente og de, som selv synger i kor og får arrangeret, at deres eget kor kommer på besøg.

Det er også et hit for betjentene at ledsage en korsanger på udgang. De nyder dagen og møder ofte andre betjente eller bekendte indsatte, som er flyttet til andre fængsler eller løsladt. De er i civil, hvilket betyder, at kommunikationen er mere ligeværdig uden for murene. Nye ledsagere lytter opmærksomt med og bliver rørt af de mange personlige tekster fra korsangerne og fortæller efterfølgende deres kollegaer om den fine oplevelse. Betjentene følger kun en indsats ad gangen og kun de sangere, som endnu ikke går uledsaget udgang.

Da to af de begejstrede betjente skulle giftes for nogle år siden, var deres største ønske at Fangekoret kom og sang til

brylluppet. Jeg fik samlet en lille flok, som fejrede deres store dag.

Da vi i sin tid indspillede første CD, var der mange betjente tilstede, som gav udtryk for, at de fik et helt nyt syn på de indsatte, når de så dem så dybt engagerede og motiverede. De fik respekt for deres interesse og formåen. Og korsangerne var og er med til at sprede glæde på afdelingerne efterfølgende. En enkelt gang har koret fået at vide, at de kom for glade tilbage og ikke måtte synge videre på gangene!!

Den anonyme

En tilfældig dag kom en afdelingsleder forbi og fik et øjeblikks indblik ind i korprøve. Her hørte han noget nærmest fortryllende musik, som han bagefter havde berettet til alle på betjentstuen. Til fortællingen hører, at jeg ofte havde hilst pænt på den rumænske gangmand i det orange fængselstøj. En dag tog de andre ham med til kor. Jeg kunne hurtigt høre, at han sang rent og roste ham. Han forklarede på engelsk, at han var bedre til at spille violin end til at synge. Jeg har i alle årene mødt mange indsatte, der sagde, at de var gode til fx at spille guitar, men hvor det så viste sig, at vi vist ikke havde samme målestok! Næste uge tog jeg min datters violin med. Koret og jeg fik et chok. Han var virtuos. Han havde et sjældent absolut gehør og kunne spille ALT. Koret var berørt og fik straks respekt for rumæneren, selvom de jokede og legede, at de kastede penge ned til ham.

Violinakkompagnementet gav koret lyst til at sygne igen nem og give den hele armen på de mere klassiske storladne numre. Midt i et nummer med fuld drøn på, hvor alle stod

op og fyrede den af, og violinen funkede hen over det hele, kom omtalte afdelingsleder og fik sig en uventet oplevelse.

Ganske overraskende spredte der i tiden herefter sig en interesse og nysgerrighed for, hvad vi lavede i korlokalet hver uge. Flere ansatte spurgte, om de måtte kigge forbi, og de begyndte at foreslå numre til repertoiret. Violinisten fik lov til at tage violinen med på cellen, selvom han tidligere havde fået afslag. Pludselig fik han en identitet i fængslet og var ikke bare et nummer eller den orange rumænske gangmand. Han oplevede anerkendelse og respekt og fik sin gamle identitet tilbage som violinist. Han bidrog i den grad til 8 månaders fantastiske oplevelser for og med koret og takkede mig ved hver eneste korprøve for, at han måtte låne violinen, og at han fik lov til at spille med. Han havde ofte tårer i øjnene af glæde over at have "sin bedste ven" hos sig.

Da han skulle løslades spurgte han, om han måtte komme forbi for at sige tak. Vi sms'ede sammen og fandt et tidspunkt for besøget. Det orange gangmandstøj var skiftet ud med det flotteste jakkesæt og cottoncoat, og han havde sin kone og 3 store børn med, som var lige så velklædte. De havde champagne, den dyreste chokolade og flotteste buket blomster med og havde glædet sig sådan til at møde hende, der gav deres far/mand værdighed og personlighed under afsoningen.

Hvem synger hvad?

I blandt tilhørerne har jeg også mødt mange korledere og korsangere fra kor rundt om i Danmark, som har været misundelige over de mange gode mandsstemmer i Fangekoret. I de fleste andre kor er herrestemmer en mangelvare! De

Louise i Storstrøm fængsel Foto: Anne Bæk/Scanspix

har tilbudt gutterne en plads i deres kor, når de kom ud. I starten syntes jeg, det var målet med det hele: At blive god nok til at synge i et kor uden for murene. Men virkeligheden ser anderledes ud. Ingen lærer at synge bas eller tenor i Fangekoret. De synger melodi, og så er der nogle få lyse stemmer, som synger en overstemme. Den indlæres ved, at korets lydmand, som har et godt gehør, digter stemmen, og så får han de andre til at hænge på. Der er kun ganske få, der er bevidste om, hvad de gør. De synger bare, der hvor stemmen har det bedst. I ny og næ er det lykkedes at lære dem en basstemme, når vi har skullet sygne sammen med andre kor, men de kommer nemt til at hoppe over på melodistemmen.

At starte i et almindeligt blandet kor uden for murene kræver stort overskud til at lære noder eller vente på, at de andre korsangere lærer deres stemme på øret. Det betyder tålmodighed, som de ikke nødvendigvis har. De begynder let at kede sig. Et kor er også bygget op på ugentlige øvnninger og stabilitet, og her er det heller ikke sikkert, det er så nemt at passe. Her skal man desuden også holde til de mange nysgerrige medsangere, der i kaffepausen skal høre lidt til de mange år i fængsel. Mange føler sig stigmatiserede i andre kor, og ens adfærd kan virke asocial. Sådan burde det ikke være, men sådan har det desværre været.

I Fangekoret kommer man så ofte humøret tillader det, og man er med uanset, hvor lange man holder pause. Antal, frekvens og længde af korprøver er på mange måder tilpasset kordeltagerne, der ikke skal presses for meget. Her rummes folk med både korte og lange lunter.

Mod al forventning klarer koret sig igennem de halvanden time lange koncerter uden for murene – også uden en smøg.

Kapitel 6

Forskellige fortolkninger

I fængslet er der et utal af regler og retningslinjer. Nogle af dem er pålagt af politikerne, andre af politiet, og nogle har fængslerne selv indført. De fleste kan begrundes ud fra sikkerhedsmæssige eller juridiske hensyn – eller af hensyn til retsfølelsen. Alle os, der arbejder i Kriminalforsorgen, er loyale overfor ”systemet”, bakker det op og må rette ind. Sådan er det bare. Man kan godt sætte spørgsmålstege, men regler er regler. Nogle gange bliver reglerne fulgt 100 procent, andre gange gradbøjes de, og der bliver set lidt igennem fingrene med det, som kan virke meningsløst. Der kommer jævnligt nye regler og justeringer, så det gælder som ansat om at holde sig opdateret. Ofte har jeg bemærket, at man kører både efter et gammelt og nyt regelsæt i en overgangsperiode, og mange regler tolkes af og til forskelligt, afhængigt af hvilke øjne, der læser dem. Der er opstået misforståelser, blevet ændret i procedurer eller i hvem, der har ansvaret eller beføjelsen til at træffe beslutninger. Af og til er der også interne uoverensstemmelser om, hvem der i sidste ende bestemmer. Det har af og til vanskeliggjort hverdagen i fængslet og givet både ansatte og indsatte udfordringer.

Et eksempel på nogle uklarheder var, da jeg havde fået godkendt, at vi kunne holde koncert i kirken med et 8 personers rockband. Musikerne havde som aftalt sendt deres Cpr-numre og underskrifter, så de kunne blive tjekket i Kriminalregistret. De var blevet godkendt, men da de ankom til

koncertaftenen, manglede vagtkontoret en seddel over, hvilket udstyr de havde med. Dette var en regel, som var blevet indført for nylig, og jeg var ikke blevet orienteret om kravet, hverken mundtligt eller på skrift, og det havde ikke tidligere været en del af proceduren ved koncerter. Musikerne fik derfor ikke lov til at tage deres instrumenter med ind og blev meget vrede over den manglende forståelse fra fængslet, som fik en gratis koncert med et anerkendt band. Deres bas, guitar, saxofon, trommesæt og sanganlæg blev båret tilbage til deres biler.

Vi blev enige om, at de gennemførte konerten med de få rustne instrumenter, der var til rådighed i fængelskirken, og så måtte de undvære resten. Det blev en fin aften for de indsatte, men til stor frustration for de professionelle musikere, som mistede gejsten fra start. Det var som at bede professionelle fodboldspillere om at spille i sutsko. Jeg kunne godt have ønsket, at fængslet havde lavet første og eneste undtagelse denne dag, og så kunne vi fremover følge den nye procedure.

En lidt ”molboagtig” historie var, da præsten og jeg satte kirkens elektroniske orgel til salg i den blå avis og fik to flyttemænd fra 3x34 til at hente det til køberen. Jeg sørgede for at orientere alle instanser om denne større ekspedition, hvor en flyttebil skulle ind ad bagporten og ind på arealet foran kirken. Chefen på vagtmesterkontoret kunne ikke finde ”ekspeditionen” på skrift og derfor blev flyttemændene afvist. Vi måtte selvfølgelig betale for ulejligheden og bede dem komme igen ugen efter, hvor dokumentet var dukket op.

En anden gang blev de indsatte meget irriterede. Vi havde besøg af rapperen Per-Vers, som var et stort trækplaster. Han var og er et stort forbillede, fordi han laver utrolig god rapmusik og kan free-style over alle emner. De indsatte gav ham på skift tre fængselsord, som fx isolationscelle, urinprøve og nøglebundt, og så kunne han på stedet improvisere en hel rap med megen humor. Han havde taget sin nyeste CD med til alle og havde fået visiteret dem korrekt ind. Han signerede et eksemplar til alle tilhørerne, som var begejstrede. Da de alle stod med deres nye CD og skulle lukkes tilbage på cellerne, fik den ene betjent den indskydelse, at han lige måtte tjekke op på, om de måtte få dem med på cellerne. Han ringede til vagtmesterkontoret, som ikke havde noget svar. De indsatte måtte gerne have CD'er på cellen, men dette var jo en gave, så måske gik det ikke? Vagtmesteren ringede videre til sikkerhedschefen, som sagde at det ikke kunne lade sig gøre.

Det endte med, at de 35 indsatte pænt måtte aflevere deres signerede CD igen. De blev indsamlet og lagt på depotet, som opbevarer de ejendele, man ikke må have på cellen. De kunne få CD'erne udleveret, når de blev løsladt. "Tak for lort" var der en af dem, der sagde til den korrekte regelrytterbetjent, som han blev kaldt. Det havde selvfølgelig ikke været et problem, hvis de indsatte havde fået klare retningslinjer fra start om at de IKKE fik en CD med tilbage på cellen.

Jeg har talt, at jeg har spillet til 1124 gudstjenester i mine år på Vridsløse, og det var først, da Fangekoret begyndte at synge uden for murene, at jeg skulle finde en organistvikar, som kunne stille op jævnligt. Indtil da stillede min søster op i ny og næ. Hun er PO-organist og cand.mag. i musik og

retorik og har meget at se til, men denne söndag kunne hun godt se, at det var vigtigt for mig at blive hjemme og fejre en af børnenes fødselsdage. Hun havde været flere gange i Vridsløse i årenes løb og altid vist sit kørekort, hvilket var tilstrækkelig legitimation. Denne söndag insisterede vagthavende betjent på, at hun skulle have et gæstekort for at blive lukket ind. Det havde aldrig tidligere været på tale, og jeg havde ikke stiftet bekendtskab med den nye regel. Hun ringede til mig og fortalte, at de ikke ville lukke hende ind. Jeg talte med dem i telefon og forsikrede dem om, at det var min søster og at hun var stedkendt og havde været der flere gange. Der var intet at gøre. Ingen argumentation virkede. De lukkede hende ikke ind. Jeg var meget vred og skrev efterfølgende til ledelsen for at få luft for min frustration. Min søster stoppede samme år i 2007 med at være vikar efter den kedelige oplevelse.

Der er forklaring på alle episoderne, som handler om at være orienteret om ændringer af regler og procedurer. Desværre var det først i de sidste år af min ansættelse i Vridsløse, at jeg kom på Intranettet og dermed havde mulighed for at selv at undersøge seneste udstukne retningslinjer. Men selv med opdateringer og information og kommunikation oplever både indsatte og ansatte af og til situationer og beslutninger, som der ikke findes en logisk forklaring på. Her får man et sammenhold omkring noget, som man bare må grine ad, som fx guitarhistorien:

Der var en glimrende guitarspiller i Vridsløse. Vi ville gerne have ham ind og spille til en kultureftermiddag i Cafe Exit, hvilket lykkedes. Han øvede frem til dagen og glædede

alle de tilstedevarende med sit spil. Direktoratet for Kriminalforsorgen har hele tiden været meget opbakrende omkring arbejdet i Cafe Exit og har også lavet særlige udgangsregler til aktiviteterne. De har flere gange justeret dem for at imødekomme Cafe Exits tilbud til indsatte på udgang. Hvis man ikke har en udgangsadresse til pårørende, kan man få lov at komme på udgang til Exit.

Året efter havde guitaristen igen en ledsaget udgang, og vi ville gerne gentage succesen. Men nu var der kommet en anden sagsbehandler, som ikke syntes, at han skulle ind og få opmærksomhed ved at spille guitar. Derfor blev der skrevet i udgangspapirerne, at han ville blive sendt direkte retour til Vridsløse "hvis han rørte en guitar". De to ledsagende betjente havde derfor travlt med at tjekke, om han var i nærheden af en guitar.

Sikkerhed frem for alt

Nogle gange siger man "pyt" til de hændelser, som hører med til dagligdagen i fængslet – både som ansat og indsats. Andre gange oplever man en afmagtsfølelse, hvor man kan føle sig trådt på og tage det personligt. De indsatte kommer nemt til at føle, at de bliver syltet eller ligefrem jagtet, selvom det kan være tilfældigheder, der råder, eller at det i virkeligheden handler om, at personalet ikke kan løbe hurtigere end de gør. Ikke overholdte tidsfrister, manglende svar, glemte henvendelser og gentagne afslag, giver frustrerede indsatte. Jeg kan nemt sætte mig ind i, hvordan de har det og lytter gerne til deres frustrationer og tror, det er vigtigt, at der er et sted, hvor de kan "få luft" for de negative følelser.

Som ansat kan man engang imellem komme til at føle, at man er en ”brik”, alle andre kan rykke rundt med, og at man bare skal parere ordre. Det er især betjentene, der har det på den måde, men vi oplever alle af og til en mathed i en stor bureaukratisk organisation, som primært har fokus på jura og sikkerhed, hvilket strider imod Kriminalforsorgens principprogram, som tilsiger, at det resocialiserende skal vægtes lige så meget som det sikkerhedsmæssige. Desværre er der ikke længere personale nok til at varetage ansvar for afvikling af resocialiserende aktiviteter på samme måde som tidligere. Politiske stramninger, besparelser og manglen på fængselsbetjente har sat sine spor. Der er mere fokus på straf og sikkerhed end nogensinde, så de bløde værdier er kommet i baggrunden.

Der er fx krav fra politisk side om, at der skal tages et bestemt antal urinprøver årligt. Der er tale om et ret højt tal. Det betyder, at meget af personalets tid går med at tage urinprøver på de indsatte. Det er en ikke særligt attraktiv del af jobbet, hvor man ved, at man bliver upopulær især hos de indsatte, der aldrig har haft et misbrug. De skal også igen nemt urinprøver i forbindelse med udgange. Desuden skal der tjekkes ”potter” i ny og næ. Det sker, når man har mistanke om, at en indsats smugler stoffer med ind i endetarmen. Så bliver han placeret på ”potten” og skal sidde der, til der kommer noget ud! En fængselsbetjent, der er frustreret over denne udvikling i jobbet, som mere og mere handler om kontrol, har udtalt i pressen, at han kigger fangerne mere i røvhullet end i øjnene. Desværre er dette og andre stramninger også med til at minimere tilgangen af nye betjente til

Kriminalforsorgen. Betjentene vil i bund og grund også helst lave relationelt arbejde, som er vejen til resocialisering.

Manglen på betjente er meget mærkbart i dagligdagen og har fået konsekvenser for alles trivsel. Alle passer deres område så godt de kan, men har ikke ressourcer til noget ud over det. Jeg husker fx alle de gange, hvor jeg har cyklet mine 13 km på arbejde til gudstjeneste, som var det eneste, der var på programmet om søndagen i Vridsløse. Det hændte, at alle indsatte blev lukket inde af sikkerhedsmæssige årsager, og dermed kunne gudstjenesten ikke gennemføres. Kun en enkelt gang har de ringet mig op på vejen derud, så jeg kunne vende om. Alle de andre gange har de ikke fået ringet. Det føltes personligt, selvom jeg godt ved, at alle havde nok i at passe deres eget område.

Jeg har lært at være omstillingsparat og indstiller mig også på, at jeg aldrig har nogen garanti for, at noget lykkes.

Dyrekøbte erfaringer

Jeg har lært en vigtig lektie af oplevelserne, hvor der har været divergerende holdninger til, hvorvidt arrangementer kunne gennemføres eller ej og hvem, der bestemte. Det er afgørende at have alt på skrift. I princippet kan intet gå galt, hvis man har klare skriftlige aftaler, som er tilgængelige for alle.

Der var især en bestemt episode, som førte til, at jeg fik på skrift, at jeg gerne måtte besøge de indsatte på cellerne. Det havde været praksis længe, men en dag havde jeg en kedelig oplevelse, som resulterede i en klar skriftlig aftale om, hvad jeg måtte og ikke måtte.

Jeg ville tale med en indsats, som ikke havde været til kor i en periode. Jeg ville høre, om en anden kunne få hans plads, eller om han agtede at komme tilbage i den nærmeste fremtid. Jeg spurgte betjenten på afdelingen, om jeg måtte stikke hovedet ind og tage en snak med ham på cellen. Det var ikke en afdeling, hvor jeg var vant til at komme, så personalet kendte mig ikke. Jeg fik grønt lys af betjenten. Hele ekspeditionen tog 3 minutter, da den indsatte ikke var i humør til en snak og bare sagde, at han kom tilbage næste uge. Da jeg kom forbi betjentkontoret på tilbagevejen, stod der to andre kollegaer + den betjent, som gav mig lov. De to andre vidste åbenbart ikke, at jeg var inde på afdelingen og skældte mig hæder og ære fra og sagde, at det ikke var tilladt for mig at gå derind. Chokeret nævnte jeg, at deres kollega havde givet mig lov og bad ham bekræfte det. Han nægtede, og jeg stod som en løgner, der bare havde sneget sig ind. Tre mod en. De fik også ringet til vagtmesteren og fortalte, at jeg luskede rundt, og jeg blev straks kaldt derned. Han troede også mere på dem end mig, og jeg brød helt sammen.

Det var en hård måde at lære det på. Men det betød, at det blev nedfældet på papir, at jeg som organist gerne måtte besøge folk på cellerne.

Fejlene, letsindigheden, forglemmelserne, diskussionerne, ydmygelserne og de uventede situationer har sat sine spor og betydet, at jeg med årene er blevet meget bekymret for at gøre noget forkert. Jeg er utrolig opmærksom og omhyggelig, så jeg ikke får flere påtaler, adfærdskorrigerende samtaler eller skal til flere tjenstlige forhør. Jeg kan få helt åndenød, når jeg nærmer mig detekteringen og gennemgår

i hovedet, om jeg har husket at tage alt ud af tasken, så betjenten ikke pludselig finder et lille Usb stik eller en anden ulovlig forglemmelse. Det er den mest stressende del af mit job, fordi man kan blive politianmeldt på stedet og fyret.

Jeg tænker på den mand, som frivilligt havde afholdt Alpha-kurser i 22 år i Vridsløse (Kristendomskursus for begyndere) og blev bedt om aldrig at komme igen, fordi han glemte at tage sin mobil ud af frakkelommen i en vinterfrakke, som han ikke havde haft i brug længe og derfor glemt, at der var et lommerum, hvor han uopmærksomt havde lagt den.

En af episoderne, som gav søvnløse nætter, og som har ført til ekstra ”nøgleopmærksomhed” var da jeg var på ferie i Tyskland og blev ringet op af fængslet. De spurgte om, jeg havde glemt at aflevere mine nøgler, da jeg gik derfra. Jeg huskede ikke ”noget virvar eller ukoncentration ” ved afleveringen, som forløb rutinemæssigt. Jeg fik fat i min søster, som låste sig ind i vores lejlighed og tjekkede min fængsels-spilletaske. Der var ikke nogen nøgler. Jeg gennemgik mine rutiner i hovedet og kunne kun konstatere, at jeg slet ikke ville kunne forlade fængslet uden at aflevere mine nøgler og få udleveret mit nøglekort ved afleveringen.

Jeg blev indkaldt til forhør, da jeg kom hjem, men kunne ikke bidrage med oplysninger om, hvordan det kunne være, at en korsanger i kirken efterfølgende havde afleveret nøglebundet til de ansatte om søndagen efter gudstjenesten.

Det viste sig, at han havde fundet det på bordet i kirken, fordi visitationsholdet havde taget mit nøglebundt fra nøglerummet for at undersøge indholdet af evt. ulovligheder i

kirkeskabene, hvor indsatte måske havde gemt deres lager. Nøglerummet er dér, hvor de ansatte får udleveret og afleverer deres personlige nøglebundt, og visitationsholdet behøvede mine nøgler for at kunne åbne kirkeskabet. De havde efterfølgende låst sig ud med egne nøgler, men glemt mit nøglebundt, som de havde efterladt derovre. Da nøglerne havde været i hænderne på en indsats, kostede det fængslet 250.000 kr. at udskifte samtlige låse.

De nævnte episoder er blot et lille indblik i den lukkede verden bag murene, hvor alle forsøger at få det til at fungere bedst muligt. Jeg har ikke fået nævnt alle de gode stunder med kollegaerne, hvor det har været ukompliceret og uproblematisk. Der har været masser af oplevelser, hvor vi har kunnet grine sammen, og jeg har mødt mange dedikerede betjente, der har spredt godt humør omkring sig, og som har en god kemi med de indsatte, der værdsætter dem højt. Jeg husker en helt særlig betjent, som tog hjem fra sin ferie for at gå en ledsaget udgang med korets guitarist, der kun havde 1 udgang i det år, og som utroligt gerne ville spille til Fange-korets koncert.

Kapitel 7

Lukket fængsel

Alle vidste, Vridsløse skulle lukke på et tidspunkt, og at der var gang i byggeriet af et nyt fængsel, Storstrøm fængsel på Falster. Den gamle bygning fra 1859 var ikke mere tidssvarende, og det kunne ikke mere betale sig at bruge penge på at optimere sikkerheden. Der var 22 indsatte på hver afdeiling, som skulle deles om 2 toiletter og 2 brusere. De indsatte var lukkede inde på cellerne om natten, og skulle de på toiletten, kunne de ringe på en klokke, men var på ingen måde garanteret en hurtig udlukning. Kunne de ikke vente, var løsningen at tisse i håndvasken eller fylde en pose med det, der var værre. Denne pose blev smidt ud af vinduet. Hver morgen fik haveholdet samlet alle afføringsposerne.

I november 2015 blev alle ansatte kaldt sammen og fik at vide, at Vridsløse lukkede i løbet af den næste måned. De sidste indsatte blev flyttet i februar 2016, hvor illegale/kriminelle asylansøgere overtog pladserne. Det nye fængsel havde langeudsigter til at åbne. Det var et kæmpe chok for alle, at Vridsløse lukkede med så kort varsel. Ingen af de 230 ansatte vidste, hvad der skulle ske med dem, og de 241 indsatte skulle flyttes til andre fængsler. Uvisheden var ens for alle og det blev en trist og vemodig tid. Der blev ikke sagt ordentligt farvel på nogen måde.

Personligt var jeg trist over aflysningen af vores fjerde CD-release (CD: "Egon Olsens vej"), som skulle have været afholdt 3 dage efter at lukke-beskeden blev givet. Denne dag

Vridsløselille Statsfængsel 2016 Foto: Jørgen Diswal

havde vi forberedt i månedsvis, og alle glædede sig meget, men der var ikke noget at gøre. Alt blev stoppet fra beslutningen om lukningen var taget.

Fangernes egen forklaring på den pludselige lukning var, at de indsatte på en afdeling i længere tid havde haft en kopi af gennemgangsnøglen og dermed kunne tage elevatoren ned i kælderen og hente mobiler, sprut og hash, som blev bragt af besøgende og listet ind ad et vindue i kælderen, hvor de indsatte så havde tag-selv-bord.

Det blev en underlig tid, hvor det tyndede ud i både ansatte og indsatte. Den ene afdeling efter den anden stod ubrugt hen, og så ud som om bortrykkelsen havde fundet sted. Alle ansatte mærkede en skuffelse, som vi måtte bekæmpe og så ellers se fremad og tro på, at der var noget godt i vente. Utrygheden var ens for os alle og fik mig til at skrive denne afskedshilsen, som jeg hængte op på opslagstavlen til personalet:

Hilsen til Vridsløse

Farvel til Vridsløse og tak for alt
Farvel til Brasen, som du bli'r kaldt
Du har huset alt, både de rare og hårde
Nu er det fortid med blod, sved og tåre
For alle indsatte og alt personale
Både flinke, men også de lidt mere gale
Vil savne dengang, da her var atmosfære
Nu kan det hele ikke blive meget værre!
Forleden fik vi det største chok
Og nu er vi der, hvor vi har fået nok!
Vi håbed' for virvar at blive forskånet,

men ikke engang her i december måned,
kan vi hygge og fejre julen med ro
for ingen ved, hvor vi skal arbejd' og bo!
De indsatte flyttes som var de af ler
Og ingen fatter, hvorfor det sker.
Lyset er slukket i alles blik
Vi er sunket i en fart her på Titanic
I hjertet mærker vi alle et lille stik
Lad os komme vid're inden det slår klik.
Gid vi alle må klare denne krise
Mange venlige hilsner fra *Louise*

Nye rammer

Jeg var bange for at hele "værket" omkring Fangekoret ville blive ødelagt pga. lukningen. Men de indsatte, som blev flyttet til en masse andre fængsler, tryglede mig om, at jeg ville fortsætte med at synge med dem, hvor de end blev flyttet hen. Nærmest fra den ene dag til den anden havde jeg ingen arbejdsplads. Jeg vidste ikke på det tidspunkt, at jeg kunne have gået 2 år uden en arbejdsplads og ventet på at det nye fængsel åbnede i 2017, men gik i gang med at opsøge de fængsler, hvor korsangerne blev flyttet hen. Her fik de gamle korsangere straks nye med på syngeriet, og på den måde ændrede mine arbejdsvilkår sig drastisk fra én arbejdsplads til at starte kor op i 4 andre fængsler (lukkede afdelinger): Horserød, Blegdammen, Nyborg, Søbysøgård og af og til "kor-popup" i Jyderup. Fra 13 km på cykel til hundredvis af kilometer i tog eller bil.

Gruppen af indsatte, der var blevet rykket til det lukkede

afsnit i Horserød, blev de første indsatte i Storstrøm fængsel, som blev åbnet i 2017. Her fortsatte jeg med at synde med "Vridsløserne" hvor jeg nu er ansat. Det har været spændende og har krævet meget tålmodighed af alle at være med til at starte op i et splinternyt fængsel, hvor alle skal vænne sig til nye omgivelser, andet personale, andre rutiner og regler. De indsatte syntes, det var fantastisk at komme til nye celler med eget bad og toilet samt alle de mange fine forhold omkring dem. Der var dog en lang indkøringsperiode, hvor det efter fangernes målestok gik alt for langsomt med at kunne få glæde af de fine faciliteter. De følte sig som prøvekaniner, der skulle være meget overbærende.

En af de ting, jeg havde savnet mest i de 2, 5 år uden "eget fængsel", var gudstjenesterne. Men nu kunne vi komme i gang igen. Vridsløses præst, Susanne Bjerregaard, var med til at starte det hele op, og hun havde ellers svoret som så mange af os andre, at vi ikke ville til Falster. Vi kunne ikke overskue den lange transport. Med offentlig transport er det håbløst at komme dertil. Der var dog ingen udvej for hverken hende eller mig, men det endte med, at vi begge blev rigtigt glade for stedet. Vi havde en fantastisk kirkeindvielse med en masse præster fra Lolland- Falster samt biskoppen, en stor flok indsatte, betjente og koret, som allerede havde sunget i kirken $\frac{1}{2}$ år før indvielsen. Det bedste øjeblik for mig var, da indsatte og de fine gæster var til samme nadverbord, hvor der ikke er forskel på høj og lav. Denne erkendelse havde været glemt lidt i årene uden gudstjenester med de indsatte, men er stadig en af de "scener", som minder mig om, at vi alle er lige for Gud.

Storstrøm Fængsel Foto: Emil Kastrup Andersen

Der kommer mere og mere atmosfære i det nye fængsel, men nye bygninger ånder nu engang ikke af liv. Det kommer med tiden og med personalets og de indsattes dagligdag. Der er nu fyldt op på alle celler, og alle gør deres bedste for at skabe en god kultur på stedet. Man skal ikke sammenligne med Vridsløse, hvor der var en helt særlig ånd, som både indsatte og ansatte værdsatte. Når man møder hinandenude i de forskellige fængsler i dag, er der en genkendelsesglæde ved at referere til tiden på Vridsløse, som for alle står øverst på listen af et godt afsonings- og arbejdssted.

Det er stadig vemodigt for alle, at Vridsløse lukkede, og det er trist, at ingen har fået glæde af bygningen fremover. Det gamle fængsel står stadig ubrugt og nærmest spøgelsesagtigt hen.

Uden for buret

Per var en af de indsatte, som skulle flyttes i forbindelse med lukningen af det gamle fængsel. Jeg havde ofte besøgt ham på en afdeling, hvor han ikke kunne deltagte i koret. Han afsonede en dom på 12 år. Per var eminent til at spille guitar, synge og skrive sange. Han havde næsten lavet 3 nye sange, hver gang jeg besøgte ham på cellen, hvor han spillede for mig. Per havde også en fugl på cellen. Buret stod ofte åbent, hvilket jeg ikke havde fattet. Pludselig fløj den ud og satte sig på min skulder. Jeg er typen, der går i panik hver gang. Per fik den ind i buret igen, hvor den fløjtede med af hjertens lyst, når han spillede og sang. Det var en fornøjelse at høre. Pers bedste ven i Vridsløse var helt sikkert fuglen. De havde et særligt bånd og kunne ”snakke” sammen.

Per var meget bekymret for, hvad der skulle ske med fuglen, når han skulle flyttes til et andet lukket fængsel. Hvad nu, hvis de bare hentede ham uden varsel, og han ikke kunne få den med i transporten? Jeg lovede ham på tro og love, at jeg ville sørge for, at den kom i gode hænder, indtil han kunne få den tilbage det nye sted. Vi satte en seddel på buret med mit tlf. nummer og skrev, at de skulle kontakte mig. Heldigvis blev jeg ringet op efter de hentede ham d. 21/12 i håndjern, hvor han som ventet ikke fik sin fugl med, men heller ikke læsebriller eller jakke. De to sidstnævnte ting fik han først efter jul, så det blev en kedelig jul uden fugl, læsning og gårddture.

Vi gjorde, hvad vi kunne for at få tilladelse til at få fuglen over i det nye fængsel, men det kunne ikke lade sig gøre. Han fik aldrig fuglen at se igen. Jeg gjorde mit bedste for at finde nogen, der ville passe den, men det lykkedes ikke. Så var der kun min familie tilbage. Alle havde det desværre som jeg ... Vi var bange for den, når den skulle "luftes" i stuen. Den fik ikke meget opmærksomhed, og den begyndte at tabe fjerene. Jeg fik den ide at sætte Pers guitarmusik på, som vi havde indspillet på CD. Så pippede den lystigt, men efter 1 måned og 5 dage uden Pers daglige kærlighed, døde den. Det var forfærdeligt at skulle give ham den sorgelige besked. Jeg vil altid have skyldfølelse, når jeg møder ham, selvom han har prøvet at overbevise mig om, at det kunne være sket uanset hvad.

Fra indsats til ansat

En anden indsats, som blev rykket kort inden Vridsløse luk-

kede, var Tom H. Han havde været der et stykke tid, før jeg lagde mærke til ham ved et arrangement i kirken. En fra koret tog ham med næste gang. Han skrev straks en tekst om ensomheden på cellen. Det blev hurtigt til flere velskrevne tekster, og jeg var imponeret over hans sans for ikke bare at rime, men også at få mening og dybde i teksterne.

I 2015 blev koret inviteret til Færøerne, og mod al forventing lykkedes det at få ham med på denne rejse, hvor jeg for alvor lærte ham at kende og fik hørt en masse om hans liv før fængselsopholdet og den drejning, det hele havde taget fra at have levet et almindeligt liv til en dom på 7 år for drabsforsøg. Tom gav udtryk for, at det var første gang under hans afsoning at han mødte et menneske, som ikke betragtede ham som en løgner. Han havde altid været opfattet som en pålidelig kollega på sin arbejdsplads og afholdt af familie og venner. Men fra det sekund han røg i fængsel, følte han, at alle ansatte, som han mødte, betragtede ham som uærlig. Det var en stor omvæltning at blive mødt af et "system", som i bund og grund ikke havde nogen former for tillid til den indsatte.

Tom blev hurtigt meget engageret i koret og kunne godt se, at der var brug for yderligere hjælp. Han løftede uopfordret med på alle opgaver med opstilling og nedtagning i kirkerne og havde et usædvanligt overblik, som også kunne udmønte sig i en kop te til mig, når der var pres på. Da han siden kom i åbent fængsel og fik computeradgang, begyndte han at løfte andre opgaver. Stille og roligt begyndte jeg at involvere ham i de mange sekretærmæssige opgaver, som i den grad var fortsat med at vokse. Han blev en kæmpe

hjælp, og der var mange projekter, som havde tyget længe, som jeg nu kunne lægge over på hans skuldre.

Til min store glæde ansatte Café Exit ham, da han blev løsladt. Han skulle starte et cykelprojekt med kasserede cykler, der skulle istandsættes og derudover fortsætte med en formel ansættelse som sekretær for Fangekoret. Siden har der været hjælp og støtte at hente på flere og flere områder, og det er en fantastisk lettelse at vide, at der er en, der ”tænker” med, og som jeg kan vende tingene med. Enhver koncertturne kræver minutøs planlægning omkring logistikken, afhentning af folk ved fængsler og stationer, aftaler med kirkerne, mængde af grej til små eller store kirkerum. Jeg har en helt ny fornemmelse af ikke at skulle have styr på alle de praktiske ting omkring koncerterne, men kan koncentrere mig om at synge med de indsatte, søger udgange til dem, lave musik til deres tekster og få sangene indspillet.

Det var også Tom H, der sammen med Exit fandt på at koret skulle fejre koncert nummer 500. Vi fik lov til at afholde den i Christianskirken på Christianshavn. Det er en usædvanlig flot kirke og en stor ære at synde der. Folk sidder i båse hele vejen rundt på alle etager. Det blev en fantastisk minderig dag, hvor nogle af kendisserne fra første CD-indspilning kom og sang sammen med Lone Hertz som æresgæst. Koret startede med gregoriansk sang ved orglet som er placeret så højt oppe, at man ikke kan se sangerne. Den stemningsfulde munkesang spredte sig ud over den fyldte kirke, og direktøren fra Kriminalforsorgen bød derefter velkommen. Det var en særlig glæde, at der kom mange gæster fra Kriminalforsorgen.

Koncert nr. 500 i 2017 i Christianskirken. Foto: Jørgen Diswal

Jeg blev meget overrasket over Tom H's insisteren på denne koncert, og hvordan han tog sig af alt det praktiske og har gjort det siden. Det har ikke været helt uden komplikationer at få en makker fra koret, når jeg har kørt solo i så mange år, men vi er kommet igennem alle uoverensstemmelser og har et godt partnerskab. Koret har også skulle indstille sig på, at der kom en ny i koret, der fik en så betydelig rolle. "Er han den nye korleder?" – blev der spurgt. "Hvis du er mor, så er han far"! Jeg har måttet tydeliggøre for alle, hvor stor en hjælp han er, og hvor nødvendigt det har været at være flere til at løfte i takt med udviklingen af Fangekorets aktiviteter. Tom står nu også for udviklingen af Café Exits foredragsvirksomhed.

Kapitel 8

Overraskende relationer

På rejsen til Færøerne i 2015 med 17 sangere fik jeg øje på deltagernes sociale udfordringer. Vi boede heldigvis på et Blå Kors bosted, hvor alle havde deres eget værelse at trække sig tilbage til. Gutterne var generelt gode til at tage hensyn til hinanden og til deres behov for alenetid, og vi undgik store konflikter. Det kom bag på mig, at der var så få, der havde overskud til at nyde naturen. De syntes, der var meget smukt og tog mange billeder, men de var svære at jage ud af huset eller bilerne. Vi var kun nogle få, som brugte overskydende tid på vandreture, mens de andre hyggede sig på værelset med deres internet. Men turen var i den grad med til at træne alle i rummelighedens og den fælles fortællings værdi. Jeg lagde mærke til, at rejsen også fik stor betydning for nye venskaber, og nogle begyndte at ses ud over korarrangementer.

Det var dog først i 2018, da Mette Frederiksen overrakte os Fællesskabsprisen, at det gik op for mig, at Fangekoret var blevet et helt unikt fællesskab, som havde været igennem en lang udvikling, hvor jeg først efter Færøerne registrerede denne forandring.

Når jeg tænkte tilbage på de mange første år, syntes jeg ikke, det havde været et særligt velfungerende fællesskab. Måske omkring det at synge, men udover det, var det et ret fordømmende fællesskab. Der var meget galt med "de andre" i alles øjne, og der var ofte bagtalelse og fnidder. De

andre var altid værre end en selv! Der er ingen i et fængsel, der har valgt deres medindsatte, og der er en stor koncentration af folk, der har svært ved at fungere i et fællesskab. Det er paradoksalt, at netop de, som har mest brug for et fællesskab, er dem, som har sværrest ved at fungere i det.

Jeg blev meget rørt over, at det var koret, der havde indstillet os til Fællesskabsprisen. Så måtte det jo være fordi, de selv oplevede det som et godt fællesskab? Og folk, som betragede koret udefra, havde også bemærket det.

Jeg er begyndt at registrere og analysere, hvilken forandring, der er sket i årenes løb og hvilken effekt de mange koncerter uden for murene har givet i forhold til, at man står sammen omkring formidlingen af både ens egen og de andres historie. Her opleves man som en gruppe/enhed og får positive tilkendegivelser fra tilhørerne for det, man mestrer i fællesskab. Når man synger sammen, så hører man også sammen, hvilket er tydeligt både for sangerne og tilhørerne.

Rejserne har også givet positivt afkast til fællesskabet. Vores primære formål på alle rejser har været at sprede sangglæde i andre fængsler og motivere til opstart af koraktiviteter. Vi er blevet utroligt godt modtaget og har glædet mange indsatte i de lande, vi har gæstet. Men Fangekoret har helt sikkert fået mere ud af det på det sociale område, end jeg havde forestillet mig. Deltagerne har oplevet ting, der giver en ny fælles historie at referere til, når man er sammen sidenhen. Der har pludselig været tid til at være turister, spise på cafe, vente på toget – alt sammen noget, som ikke sker i Danmark. Når koret holder koncerter i Danmark er der fuldt program og ikke tid til andet end at sidde i en bil, spise og

Fangekoret i Göteborg 2018. Foto: Ronja Folting

holde koncerter. Vores Jyllandsture er meget forudsigelige med 4 koncerter på 2 dage og måske 600 km i transport, så der er kun lidt aftenhygge på overnatningsstedet tilbage, og på det tidspunkt er alle dødtrætte og har brug for ro.

Folk har med årene også lært at rumme dem, som de ikke brød sig om fra start. Det er ikke korsangerne udenfor, der afgør, hvem der skal med inde fra fængslet. Det gør jeg, og det diskuterer vi ikke. Der er også plads til dem, som ikke nødvendigvis er vilde med at synge, og det gælder på begge sider af murene. Også dem, som bare hygger sig ved en glad aktivitet.

Det bliver nemt tydeligt for de nye, at jeg ikke magter det hele, og jeg holder mig ikke tilbage fra at spørge om hjælp. Nye skal gerne få fornemmelsen af, at der er brug for dem i et forpligtende fællesskab, som alle værner om, investerer i og bidrager til. Der skal på begge sider af murene holdes orden på noder, ledninger, grej, sørges for kaffe, ryddes op m.m. Alle i fællesskabet har en rolle og tager ansvar og føler dermed medejerskab.

Krigskammerater

Jeg har også fået øje på en anden betydelig årsag til det unikke og værdifulde fællesskab: Fangekoret er navlestrenget til fængslet, når man udsluses for til sidst at blive løsladt. De løsladte bliver mindet om den tid, hvor de selv sad i lukket fængsel, og hvor de daglige udfordringer var færre, men frustrationerne større. Nogle kommer næsten til at savne trygheden under fængselsopholdet.

De nye på udgange bliver taget godt imod af de x-indsatte,

som husker fornemmelsen af frihed på deres korudgange. Der er en særlig opmærksomhed og omsorg for, at de nye skal få en god oplevelse i den korte tid uden for murene. Ingen behøver at forklare sig eller undskynde deres fortid, for alle kommer fra samme oplevelser og er eller var i samme båd. Der er en fællesnævner fra start, hvor alle kender til ensomhed, opgivenhed, lavt selvværd, skyldfølelse osv. De er som tidligere soldater med posttraumatisk stress, der mødes hvert 5. år og staks finder sammen i de voldsomme og glemte eller fortrængte oplevelser. Jørgen Livstid sagde engang: "Det føles som om vi har kæmpet sammen ved Stalingrad. Det er og vil altid være en del af vores liv, så det giver os et unikt sammenhold. En særlig indforståethed"!

Min far forstod også dette fællesskab på en særlig måde og blev altid berørt af at høre Fangekoret. Han havde selv siddet i Vestre Fængsel som frihedskæmper og sidenhen i KZ-lejren, Dachau, hvor han oplevede de vemodige hjemlandssange, som blev sunget af kz-fangerne. Fangekorsangerne syntes altid, det var stærkt, at han kunne relatere til deres sammenhold, som han roste. Han følte sig på en eller anden måde beslagtet med indsatte og glemte aldrig fornemmelsen af at være fange. Han fulgtes også med en indsats, der ikke var i koret, som gerne ville studere russisk undervejs i sin 14 års dom. Da min far var pensioneret lektor i russisk, kom han fast på besøg og læste med den indsatte i årevis, og de knyttede et stærkt venskab, som fortsatte efter løsladelsen lige til min far døde i 2019 som 96-årig. Den x-indsatte fortsætter med at vise taknemmelighed over for min mor og hjælper hende så ofte han har tid.

Kontrol og disciplin

Som fællesskab handler det også om at værne om det, som andre har opbygget, før man selv kom til og fortsætte med at bidrage i respekt for dem, som investerede i det. Når det handler om at passe på korets eksistens og rygte oplever jeg, at der er meget selvjustits i koret. De nye på udgange mærker hurtigt, at der er meget på spil i forhold til at opføre sig ordentligt og være gode repræsentanter for koret. Det rammer alle, hvis en enkelt synligt opfører sig egoistisk og er ligeglad med konsekvenserne. Det kan i værste fald betyde at alt det, som er bygget op gennem mange år, forsvinder på 2 sekunder. De ved, at fundamentet er skrøbeligt. Jeg hører ikke, når korsangerne irettesætter hinanden, men jeg kan altid fornemme, når nogle har strammet sig op for alles skyld.

Alle, der har været med ude at synge vil gerne give oplevelsen videre til andre indsatte og ved, hvor meget det betyder at komme ud og møde almindelige mennesker samt at møde tidligere indsatte, som er kommet godt videre. Det er opmuntrende og giver afsonerne en fornyet tro på, at der venter noget godt, når de bliver løsladt.

På Vridsløse var der en lille episode, som understreger denne selvjustits, som både præsterne og jeg altid har oplevet i kirken. Jeg havde en dag fået udleveret et forkert nøglebundt uden nøglen til telefonskabet i kirken, som jeg ringede fra for at spørge om tilladelse til at gå tilbage fra kirken. Jeg opdagede det først, da vi skulle retur og meddelte det til korsangerne, der ikke så noget problem i det. "Låste låse kan enhver i denne branche klare" og så var det åbent! Da de nogle

år senere fik at vide, at Vridsløse skulle lukke, kunne de også uden problemer åbne det aflåste skab med portvinen, som øbenbart diskret blev tømt samtidig med, at der blev sunget afskedssørgesang! Det erfarede præsten og jeg til den efterfølgende gudstjeneste.

Når jeg tænker over, at dette portvinsskab kunne have været åbnet hver eneste uge og flasken tømt, glæder jeg mig over de kriminelles respekt for det, vi står for i kirken. De kunne have lavet rigtigt mange ulykker i årenes løb. Men de gjorde det ikke. Det er nok ikke helt uvæsentligt, at det er Guds hus!

Plads til alle

Korfællesskabet uden for murene er ikke kun for sangere, men også for deres pårørende. De kan få deres koner/ kærester/ børn med på vores Jyllandsture, hvis der er plads. Jeg har altid syntes, at det var vigtigt, at sangerne kunne dele deres oplevelser med familien. De har været nok væk fra hinanden i årenes løb. Hvis familien ikke bliver en integreret del af koret, vil korsangeren hurtigt skulle vælge imellem korture eller familien. Det er også et friskt pust med pårørende og en stor hjælp for mig, at vi er flere om alt det praktiske og flere til at holde stemningen i top. Af og til har nogle af de enlige i koret syntes, det var lidt voldsomt med damerne og børnene. Men det er blevet sådan, vi gør det. Desuden er der flere af konerne, der har bil og på den måde kan hjælpe med transporten. Det er også dem, der har vist et enestående engagement ved at stå for salget af CD'er ved koncerterne.

Og en af kæresterne, Ronja, lægger et stort arbejde i at tage billeder på turene og opdatere korets Facebook side.

Det blev dog lidt belastende, da Herman tog sin pårørende med. Det var Clara, hans hund, som han fik efter 18 års fængselsophold. Korsangerne var på ingen måde enige i, at den skulle med. "Det er jo ikke et hundekor", som Claus sagde. "Så vil jeg have min mor og min skildpadde med på tur". Jeg nænnede ikke at bede Herman lade hunden blive hjemme. Jeg vidste godt, at han så ikke ville komme. Hunden fyldte meget i bilen og vi stod med hundehår på tøjet til koncerterne. Langt om længe fik jeg sagt til ham, at vi ikke kunne have den i bilen længere. Så skaffede han en bil selv. Da hunden brækkede sig til en koncert inde i kirken, måtte jeg sige til ham, at den skulle blive udenfor. Clara var med til mindst 150 koncerter rundt i Danmark, hvor den til sidst ventede trofast på, at Herman skulle komme ud efter koncerthen, så de kunne hygge sig sammen.

En af de pårørende hedder Tenna. Hun har to børn. Hun havde en bekendt i koret inden hun blev pårørende. I 2012 begyndte hun at have datteren, Anastacia, med til Fangekorets koncerter. Anastacia var 5 år og havde ikke så mange tænder i munden, men formåede alligevel at rappe og synge rigtigt godt om at have en far i fængsel. Tenna blev en kæmpe hjælp omkring salget af Fangekorets CD'er, bøger m.m. og begyndte også at være frivillig i Café Exit, hvor hun igen nem årene har gjort en kæmpe indsats. På samme tid sang Nicolai i koret på Vridsløse. Han havde været der i flere runder og var en af gengangerne. Han var ikke begyndt på udgange endnu med Fangekoret, men på hans første udgang

lagde han mærke til Tenna – og omvendt – og så var kimen lagt til, at de i dag er gift og Nicolai har adopteret de 2 dejlige børn. For 3 år siden lavede Nicolai og Anastacia teksten til en duet, hvor hun synger om den angst, man som barn har, for at ens far kan ryge i fængsel igen. Og Nicolai forsikrer hende i sangen, at det ikke sker igen. Den lille familie har været med til næsten alle Fangekorets koncerter i 7 år. Anastacia er i mellemtíden blevet 12 år og synger stadig med til glæde og tårer for alle tilhørere og sangere i Fangekoret.

Tenna har et kæmpe overskud og har ikke bare taget sig af sin familie, men også af mange andre i koret og deres på-rørende. Hun har altid øje for dem, som har brug for hjælp og skaffer alt til boligen, når folk skal løslades. Hun var især enestående, da den 26-årige Günter i koret blev syg og fik at vide, at hans hjerte var for stort, og at han ville dø af det. Han blev heldigvis benådet, da man kunne se, at hans situation var håbløs. Jeg spurgte Günter, hvad hans højeste ønske var, inden det hele var slut. Han var fan af komikeren, Anders Matthesen – de havde samme rå humor. Og han var fan af skuespilleren Kim Bodnia, som ofte har gangsterrollerne i film. Jeg tog kontakt til dem og forklarede dem om Günters triste liv og sorgelige fremtidsudsigter og om hans store ønske. De sagde begge ja til at møde ham. Da jeg ikke havde tid, hentede og bragte Tenna ham til de aftalte steder. Günter var dybt taknemmelig over disse sidste oplevelser.

Det blev et hårdt år for os alle og naturligvis først og fremmest for Günter, som langsomt måtte stoppe med at rappe, da han ikke kunne få vejret. Han sad dog med ved koncerterne, indtil han kom på hospice. Alle korsangerne var under hans

sygdomsperiode ekstra omsorgsfulde, inkluderende og familiære og sang til hans begravelse et år efter, han fik diagnosen.

Det store dilemma

Jeg oplevede også fællesskabet og omsorgen for hinanden på en særlig måde, da et andet kormedlem fik en krise, som jeg var årsag til. Det hele handlede om, at jeg ikke havde taget hånd om et problem, som havde stået på i årevis. Som tidligere beskrevet er det sangglæden, jeg har fokus på, når en ny starter i koret. Jeg kigger ikke på evnerne eller gehøret, men hvordan motivationen og engagementet er.

Det har dog også ført til svære situationer. Hvornår kommer den dag, hvor man begynder at arbejde med at synge rent med den enkelte, hvis det ikke kommer af sig selv, når han synger i koret? Hvornår skal man pille ved vedkommen des selvopfattelse af at være en god støtte i koret og sige, at vi må øve lidt ekstra, fordi de andre har svært ved at holde tonen, når de står side om side med ham? Og hvornår går det ud over hans engagement, når han får at vide, hvorfor hans mikrofon ikke er så højt skruet op som de andres? Hvornår begynder koret at blive sure på mig, når jeg ikke for længst har taget hånd om problemet? Er jeg bare "moderen", der siger: Ih, hvor er du dygtig!! Og så kommer "Blachman fra X-factor" en dag og siger: Drop det der. Find på noget andet! Du har aldrig kunnet synge og lærer det heller aldrig! ". Jeg har desværre ikke fundet den rette balance og har også måttet "bøde" for min personlige strategi.

Det blev tydeligt da jeg desværre fik væltet fundamentet under en meget dedikeret sanger, som havde været med i

mange år og også havde skrevet egne sange, hvor han rappede i stedet for at synge. Han er og har været utrolig engageret hele vejen. Koret har fået en stor betydning for ham og omvendt, hvilket også er tydeligt i den bog, han har skrevet om sit liv. Han har rejst sig i de år, han har været med i koret, har fået arbejde, er blevet gift og fået børn. Han har involveret koret i det hele, som har været med til både bryllup og barnedåb og er blevet en del af hans familie. Han er og har været en super gut for alle i koret. Hjælpsom, flittig, stiller op til alt, hvad man spørger ham om. Alle holder af ham. Ingen har set ham som "ham, der ikke sang rent", for han har fyldt så positivt på alle måder og bidraget med en masse –også i de numre, han har skrevet.

I alle årene er det gået uden problemer, men på et tidspunkt undrede han sig over, at hans mikrofon ikke var så kraftig som de andres. Han blev meget vred og spurgte, hvad det handlede om. Der var ingen vej uden om at fortælle ham, hvordan det hang sammen. Han blev utrolig såret og ville gerne have haft det at vide for længe siden. Han blev skuffet og vred og følte sig forrådt, bagtalt og meldte sig ud af koret på stedet. Heldigvis kom vi i dialog senere, hvor jeg fik mulighed for at undskynde min måde at tackle det på. Jeg fortalte ham, at folk holdt lige så meget af ham, som de hele tiden havde gjort, og at han bidrog med en masse godt i koret, og at hans korfamilie stadig var der. Jeg involverede ham også i, hvor svært det havde været for mig at finde et tidspunkt, hvor jeg skulle fortælle ham, at han ikke havde nemt ved at ramme tonerne, fordi jeg var bange for, at han ville miste sin glæde ved koret. Jeg nævnte også, hvor på-

virket koret var af situationen og hvor gerne, de ville vise ham, at han stadig var en del af korfamilien, og at den eneste ændring var, at han vidste, hvorfor hans mikrofon var skruet ned. Det var emnet i dagevis i koret, og alle gav mig skylden for hans depression og skuffelse, fordi jeg ikke havde meldt klart ud for længe siden. Alle var også synligt påvirket af hans reaktion.

Efter hans chok over virkeligheden og hans affektudmeldelse, blev der mulighed for en genforening med koret, hvor alle var klar med knus og opmuntrende ord og et "fremad". Det var det nærmeste, man kommer på en terapeutisk seance, hvor alle fik sagt, hvor meget de holdt af ham og hvor fællesskabsfølelsen blev omsat til handling.

Siden da har jeg øvet alene med ham og fundet ud af, at han på ingen måder er tonedøv. Jeg har bare aldrig brugt den nødvendige øvetid med ham og har nok opgivet på forhånd. Det er utroligt opmuntrende, og nu skal der bare øves og tages udgangspunkt derfra, hvor hans stemme er "tryg", nemlig en oktav under alle andre. Forleden rendte tårerne ned ad mine kinder, da han havde øvet sig helt vildt på et nummer og kunne synge det perfekt på sin helt nye sang om, hvordan hans tunge rygsæk fra barndommen langsomt er blevet lettere.

Kapitel 9

Forbrydelsen får ansigt

For nogen i koret er det vigtigt at fortælle, hvad de er dømt for, mens andre meget nødigt vil ind på emnet. Som udgangspunkt er der en uskreven regel om, at man ikke fortæller om sin kriminalitet ved koncerterne. Der er nogle forbrydelser, som man på ingen måde har lyst til at identificeres med og slet ikke, når der ikke er mulighed for at fortælle lidt mere end blot at sige: "jeg er drabsmand"! Der kan også nemt blive tale om, at nogen fremstår mildere end andre, og her er det nemmere, at alle er "lige" og publikum kan sidde og digte og analysere på, hvad de forskellige sidder inde for.

Vores trofaste spøgefugl og afdøde narkohandler kunne ikke helt klare de alvorlige emner og bød altid ind med at sige til publikum at han havde fået 16 år for nogle parkeringsbøder og andre småting. Han kunne ikke klare, hvis det blev for patetisk.

Koret har været inviteret til Ålborg nogle gange, hvor de har sunget og fortalt for 400 konfirmander fra hele Nordjylland. Her har det givet god menig at præsentere sig, når det gælder om, at så mange unge skal holde koncentrationen i halvanden time. Konfirmanderne får fra start en "forskrækelse" eller et "wake up call", når de forskellige i koret siger: Hej, jeg hedder Anders og har afsonet 12 år for at røve en pengetransport ... hej, jeg hedder Peter og har afsonet en dom på 7 år for drabsforsøg osv. Jeg supplerer i denne sam-

Optræden for konfirmander i Ålborg. Foto: Malik Mathiassen

menhæng altid med at fortælle, at ingen af dem sidder for seksuelle forbrydelser, og at den slags indsatte er samlet i et andet fængsel. Det er vigtigt for korsangerne at få sat på plads, men det kan være svært at finde en passende måde at informere om det ved almindelige koncerter.

I fængslets parallelksamfund er der andre regler, og i deres hierarki rangerer seksuelle overgreb mod børn og kvinder lavest. Det kan være svært at forstå de kriminelles mentalitet, men i deres indbyrdes rangorden står de med de længste domme øverst. Der er mest respekt om dem, som har lavet den "perfekte forbrydelse" (hvis den findes?) eller har fået størst økonomisk udbytte.

Sidste år (2019) var der premiere på filmen "De frivillige" med Anders Matthesen i hovedrollen som korleder for et fangekor. Fangekoret var inviteret til at synge ved premieren, og vi stillede op med 10 løsladte sangere. Det var en stor oplevelse for koret at synge i en sal med 700 tilhørere og surround-anlæg, og det var den vildeste applaus nogen sinde. Koret var helt høje, da de satte sig ned med følelsen af at være ægte stjerner. Det varede kun nogle få minutter indtil filmen startede, før det gik op for alle, at fangekoret i filmen bestod af sexkriminelle!

Salmer eller popsang?

Det er grænseoverskridende for mange indsatte at begynde at synge i kor. De kan ikke helt tage det alvorligt i starten og kan ikke identificere sig med både at være dejlig og synge skønsang. Bag murene er jeg forsiktig med, at det bliver alt for fremmedgørende for dem og vælger derfor repertoire,

som de kan relatere til – eller rettere sagt: de vælger repertoire, som de har lyst til at synge.

Det bliver for tungt i længden kun at synge hjemmelavede sange eller salmer. Jeg opfordrer dem derfor til at foreslå numre, de kender. Som regel er det radiohits – også dem, som er svære at synge, men fordi de har hørt dem så mange gange, er fundamentet lagt til at kunne synge dem fra start. Hvis der bare er en eller to, som kan synge for, slipper de også for en lang indstudering, hvor vi øver en linje ad gangen. Det bliver meget hurtigt tungt for dem, og tålmodigheden sættes på prøve. Jeg slæber en masse numre med fra ønskesedlen hver gang og skriver ned, hvilke nye numre, jeg skal medbringe næste gang.

De mest populære numre pt er alt af Kim Larsen + John Mogensen, Gilli, Adele, John Legend, Ed Sheran, Lukas Graham. Sådan var det ikke de 22 første år, hvor der var tid til fordybelse, fordi jeg sang med samme gruppe 2-3 gange om ugen. Nu synger jeg med flere indsatte i mange grupper, men mødes ikke så ofte med dem som i Vridsløsetiden, hvor de var igennem det halve af salmebogen samt en introitus hver eneste søndag og et sunget postludium. De havde et kæmpe repertoire, og indimellem var jeg meget ambitøs på deres vegne og lærte dem nyere musik som Knut Nystedt, Taize-sange, musicals og opera. De gamle i koret var igennem en kæmpe musikalsk rejse. Men dengang var det på samme måde: der var en stor uforudsigelighed i deres humør og koncentrationsevne, som betød at det, som jeg havde forberedt hjemme, sandsynligvis måtte ændres til noget helt andet, som passede til dagens humør.

Til gudstjenesterne har de fortsat frit valg på sidste salme, hvor de skiftes til at bestemme, hvad der skal synges. Nogle af yndlingssalmerne er: "Kain, hvor er din bror" og "Uberørt af byens travlhed". Vi har indført månedens salme i Storstrøm, så de kan nå at høre den samme flere gange.

I 2017 blev koret inviteret til Oslo for at lave workshops med de indsatte i fængslerne deroppe. Jeg tog afsted med 10 løsladte korsangere, og det blev en stor oplevelse både for koret og de norske indsatte, hvor sangglæden smittede af på dem og gav dem startskuddet til at gå i gang med deres egne koraktiviteter. Vi fik gratis overnatning på Oslobåden tur/retur, hvis vi ville underholde på færgen hjem. Da vi sad i restauranten på hjemvejen, blev der sagt over højtaleren: "Kl. 20.30 vil Fangekoret underholde med Disneysange oppe i loungen"! Gisp! Det var ikke lige det, som var på Fangekorets repertoire. De havde fundet en artikel om Fangekoret i et blad, hvor jeg havde udtalt, at det mest populære nummer bag tremmer var "Vindens farver" fra Pochahontas – Disney filmen, og at jeg syntes, det var rørende, at de elskede det nummer, som mindede dem om deres børn eller deres egen barndom. De sang ikke en eneste Disney sang i loungen på Oslobåden, men folk var ikke skuffede, og sangerne leverede det velkendte repertoire, som de hentede deres identitet fra uden for murene.

Det nummer, som er mest populært på begge sider af murene er Leonard Cohens: Halleluja. Jeg har skrevet en anden tekst til det på baggrund af samtaler med de indsatte, som har beskrevet deres "fængselsidentitet". Teksten er vedkommende, og mange kan relatere til den under afsoningen.

Den er gået videre til flere fængsler, hvor de bruger den til gudstjenesterne, og der er løbende folk, der efterspørger den andre steder. Uden for murene er det også publikums yndlingsnummer, hvor de synger med på omkvædet og lytter til koret, der lægger alle kræfter i de tankevækkende vers:

De drømme jeg havd' engang
Da jeg var barn og stadig sang
Om hvad jeg skulle udrette i livet
De er væk, udslettet i mit sind
Nu lukker jeg min virkelighed ind
Men tror det gavner med et Halleluja

Jeg leder efter tillid igen
Jeg ser den svagt, dog fulgt af et MEN
For ingen glemmer helt hvad der gik forud
Forsigtigt går jeg med sækset blik
Og mærker i hjertet et lille stik
Fra det som er et ensomt Halleluja

Hvis min familie ikke led
Så kunne jeg få sjælefred
Men de må også favne virkligheden
Lad dage komme hvor vi står
Og synger sammen med glemte sår
Så der må lyd' et ægte Halleluja

Har kæmpet mod en indre dæmon
Og søgt i blinde efter troen

Har ikke slæt rødder noget sted
Og selvom hvad jeg gjord' og sagde
Gik galt, lad mig på min sidste dag
Stå foran Gud med et ærligt Halleluja

Sangernes selvindsigt

Er der mon tale om at fangekorssangerne foregøgler en ny og from identitet som de angrende forbrydere, når de skal optræde? Det spørgsmål er der ingen, der stiller, men jeg kan ikke lade være med at forestille mig, at nogen måske tænker det? Jeg har dog en oplevelse af, at alle korsangere finder en fin balance i at fremstå så ærligt som muligt, uanset hvilken sammenhæng de synger i. De søger ikke sentimentaliteten, men tilstræber en sund balance i at stå ved deres forbrydelse og undgå at fremstå som stereotyper med selvmedlidenhed.

Der er grader af skyldfølelse og bod og anger. Nogle trygler igen og igen om tilgivelse. Nogle har rationelt forstået, at det er vigtigt for både ofre, pårørende og publikum at forholde sig til emnet. Enkelte har ikke skyggen af kriminalitetskendelse. Der har været forretningstyper, der har solgt narko eller svindlet. Nogle af dem har ikke nødvendigvis forståelse for, at det går ud over andre mennesker. I deres optik har de svindlet "systemer, banker, institutioner" eller solgt narko til folk, der bare kunne lade være med at være narkomaner. Jeg må indrømme, at det er svært for mig at leve med deres lemfældighed omkring deres kriminalitet og deres fralæggelse af ansvar. Jeg husker, hvordan jeg altid krummede tær, når en af de stabile sangere nærmest pralede med, hvor mange millioner han havde svind-

let for. Jeg spurgte, om han ikke kunne lade være med at skære ud i pap, at han ikke fortrød sin kriminalitet, men det var ikke muligt. På det punkt havde han ingen samvittighed. Han var ellers en herlig, dygtig og trofast sanger, der var dybt engageret igennem mange år i koret og meget god til at integrere de nye i koret.

Fangekoret opfatter ikke sig selv som et kor i underholdningsbranchen. Det er dyrekøbte erfaringer, der er på spil, og som ligger til grund for de hjemmelavede tekster. Derfor har det stor betydning, at rammen om koncertstedet er seriøst. Kriminalforsorgens udgangsregler er kun lavet til optræden i kirker, så folk ved, hvad de går ind til. Tilhørerne vælger at lytte til forbryderne velvidende, at der er tale om alvorlige forbrydelser med ofre.

Det er vigtigt, at folk ikke bliver overrasket ved at møde Fangekoret et tilfældigt sted som fx ved gadeunderholdning, festivaler m.m. Koret er blevet inviteret ud i alverdens sammenhænge som indkøbscentre, festivaler, jubilæer osv. Men både jeg og Kriminalforsorgen siger nej til den slags. Det er vigtigt, at retsfølelsen ikke krænkes ved, at koret dukker op i alle mulige sammenhænge, og at der ikke opstår en tivilisering af dem. Vi skal søge dispensation fra reglerne, hvis koret skal optræde andre steder, og kun i sjeldne tilfælde gives der tilladelse.

Fangekorssangerne har i mine øjne bevaret en sund ydmyghed omkring deres virke og har hele vejen haft fokus på ofrene. Gutterne tror ikke, at de er super rockstjerner, hvilket nemt kunne tænkes, når de er så efterspurgte med flere års ventetid på en koncert. Jeg husker dog en guitarist, som

var med ude et par enkelte gange. Han syntes det var mega fedt at fyre en solo af og var ustoppelig, imens han stod bag alteret og rev i strengene. Han viste også ”rock&roll” tegnet med fingrene, men desværre var der noget publikum, som blev forskrækket og troede, det var satanisttegnet. Jeg forklarede ham hans uhedlige optræden, og han undskyldte mange gange. Jeg nævnte også overfor publikum, hvad tegnet betød for ham. Det var ikke en hyldest til Satan, men hans tegn på, at det hele spillede optimalt.

Korets ”angrende” identitet har de også bevaret ved optræden foran andre indsatte, hvor man ellers kunne frygte, at de ville ”spille smarte”! De har sunget rundt i landets fængsler og mange små arresthuse og er super gode til at tale ind i andre indsattes situation. De mindes den tid, hvor de selv sad varetægtsfængslet og ikke anede, hvad der kom til at ske. Fangerne på besøgsstedet synes, det er sejt, at der findes indsatte eller x-indsatte, som har noget på hjerte, og som ikke synes, det er svagt at stille sig op og synge. Jeg har ofte lavet fællessang med stedets indsatte, som bliver smittet med sangbegejstring og også får mod på selv at fyre den af. Jeg spotter hurtigt, om der er nogle, der er gode til at synge eller rappe og får dem på ”scenen” som solister. Det giver ekstra meget energi, når en af deres egne trodser generthenen og kommer på banen.

Det er en kæmpe tillidserklæring, at Kriminalforsorgen lukker straffede personer ind i andre fængsler, og Fangekoret føler sig også privilegeret over at få muligheden og at skulle igennem sikkerhedstjek, når man tidligere var dem, som opholdt sig ufrivilligt derinde. Det samme gælder på

rejserne til udlandet, hvor målet også har været at synge i fængsler. Det giver en alvor omkring sangen, når man bliver lukket ind et sted, hvor ingen har lyst til at være, og hvor stemningen er i bund. Koret bliver helt højt, når det lykkes at sprede glæde og godt humør, og man kan mærke, at stedets indsatte har fået en oplevelse, som de kan leve længe på.

Det var en helt særlig oplevelse at synge i et kvindefængsel i Oslo. De kvindelige indsatte virkede fra start ret ”fjendtlige” – eller kække, måske ligefrem arrogante. Her skulle ikke komme nogle fyre og spille for smarte, og de skulle helt sikkert selv dække over mange følelser omkring brudte forhold, voldelige partnere og smertelige hændelser med mænd. Da Fangekoret begyndte at synge var der flere, der brød sammen. Gutterne var ekstra gode til at være troværdige og tale om følelser, fortrydelse og fejltrin. Både mænd og kvinder måtte igennem tåreoplevelser, men det blev også til latter og løssluppen stemning.

Inspiration udefra

I årenes løb har jeg fået en del henvendelser fra solister, der gerne ville have Fangekoret til at optræde ved deres koncerter, men det har ikke været et koncept, som rigtigt har været ”bæredygtigt”. Korets identitet ligger i at ”levere varen”, som er deres egne sange med et klart budskab. De føler sig ikke på hjemmebane, når de er baggrundskor eller statister i et one-man-show med uvedkommende og måske selvprømoverende tekster.

Rent praktisk er det også nærmest umuligt at få det arrangeret, da koret aldrig vil få mulighed for at øve med kunst-

neren. Kirkerne efterlyser koncerter med Fangekoret og deres repertoire og ikke med gæstesolister. De lange ventelister gør, at vi ikke kan udvide med endnu et "set-up", når der kun er en månedlig udgang at gøre godt med.

Det er dog et hit bag murene at få besøg af solister og det er blevet til en masse fantastiske "syng-samme-seancer". Som nævnt fik vi allerede i 2004 hjælp fra solister, da vi udgav Forbryderalbummet. På daværende tidspunkt syntes jeg ikke, at koret var dygtigt nok til at lave et helt album uden bæredygtige stemmer. Fangekoret sang med på omkvæd, og solisterne klarede resten af musikken. Fangerne var beærede over deres deltagelse. Det var ikke nødvendigvis lige solisternes foretrukne genrer, og en af dem sagde i øvrigt, at han syntes, hans nummer var noget forgylt lort!

I 2008 indsang Fangekoret en børnesang, der handlede om at have en far i fængsel, og hvordan man kan komme til at fyre en lille løgn af, når man skal fortælle andre børn om, hvorfor de aldrig ser farmand. Løgnen bliver også nemt brugt af de voksne, som heller ikke ved, hvad de skal sige til børnene. Hvornår er de gamle nok til at forstå sandheden? Og hvad er deres reaktion, når de forstår, at de hele tiden har fået en lille løgnehistorie? Man bliver nemt viklet ind i en masse små omskrivninger af virkeligheden.

Vi fik en fantastisk pige, Malene, til at synge soloen på indspilningen. Da Malene som voksen læste til lærer, skulle hun i praktik og tog kontakt til mig. Hun fik tilladelse til at følge korarbejdet i fængslet og sang med til det hele. Hun blev en slags hjælpelærer og solosanger. Alle nød at lytte til hende, og det var en fornøjelse for mig at have en at opleve det hele

sammen med. Malene nød det også og stoppede ikke efter praktikforløbet, hvor hun skrev sin bachelor-opgave: "Kan man synge sig ud af kriminalitet?" Hun fortsatte i flere år bagefter og har i tidens løb været med rundt i alle fængslerne for at synge med de indsatte, og hun dukker stadig op i ny og næ. Hun har været med til at indføre mange af de nye numre, som jeg ikke kendte noget til. Hun har i den grad været med til at løfte niveauet og gøre, at koret kan kaste sig ud i de numre, som kræver en dygtig solist.

Siden er konceptet fortsat, og så ofte som det kan lade sig gøre, følges jeg med en gæstesanger. Det er ingen hemmelighed, at det er mest populært med piger som gæstesangere! Det giver unægtelig et frisk pust i en mandeverden. Pigerne er ikke bare hvem som helst, men nogle, der virkelig har smukke stemmer. De kan synge så forbryderne får gåsehud og bliver tavse. Pludselig sidder der et helt kor, der ikke vil synge med på omkvædet, fordi deres egne stemmer knækker, eller fordi de hellere vil fastholde fortryllelsens øjeblik, hvor de indelukkede følelser titter frem. Pludselig er korsangerne blevet tilhørere, der ønsker det ene nummer efter det andet og bare kan falde i svime over, at nogen kan synge så yndefuldtt.

I Café Exit "ryster vi posen" og synger alt andet end det sædvanlige korrepertoire. Meningen ved kultureftermiddagene er netop at få ny inspiration, udvide cirklerne og blive præsenteret for andre glade musikfolk. Vi har haft besøg af både solister, musikere, bands og gospelkor og dagens besætning af syngende forbrydere har sunget både jazz, gospel, lovsang, viser og klassisk musik. Vi mødes om eftermiddag-

gen og indstuderer nogle numre med gæsterne og opfører dem om aftenen for alle de ca. 80 medvirkende ved kultur-eftermiddagene. Det giver korsangerne en sjov og berigende oplevelse at blive rykket ud af den sædvanlige koridentitet.

Fryder forandring?

Selvom flere i koret har haft ”nej-hatten” på, er det alligevel blevet til overraskende mange oplevelser uden for de løsladtes comfort-zone. Der er sket en fantastisk forandring for nogle af dem, som var modvillige uanset hvad. De, der typisk ikke kunne lide noget nyt eller nogen form for forandring har rykket sig og har stille og roligt kastet sig ud på ukendt farvand.

Den islandske instruktør til filmen ”Vinterbrødre”, Hlynur Palmason, spurgte om Fangekoret ville være med til at lave lydspor, hvilket førte til sjove lydmæssige scener, hvor koret skulle råbe, nynne, brumme og gø som hunde. Jeg fortalte instruktøren, at det var utænkeligt, at de ville være med på det hele, men de gjorde præcist, hvad han bad dem om. Jeg kunne på ingen måde have fået dem til det samme!

Komponisten, Bernhard Lewkovitch, tog i 2016 kontakt til mig. Han havde i 1963 skrevet Frans af Assisi: Il cantico delle creature for 8 stemmigt mandskor. Efter at han havde hørt Fangekoret, mente han, at værket med tilbagevirkende kraft netop var skrevet for dem! Det skulle ikke være skønsang, man skulle ikke kunne noder, men improvisere ud fra nodebilledet, og noget af det skulle nærmest råbes. Det var svært at komme udenom! Koret var ikke begejstret, men der var lige præcist 8, der meldte sig. Vi fik Arne Berg til at hjæl-

pe med indstuderingen. Han er tidligere musikinspektør på sangskolen, Sankt Annæ Gymnasium, og har lagt hundredvis af frivillige timer i Cafe Exit, hvor han bl.a. har akkompagneret fællessangen. Han havde arbejdet med brummere (drenge, hvis stemme er gået i overgang) hele sit liv og fortsatte nu med de ægte brummere! Arne har været organistviker i fængslerne og for øvrigt også indstuderet Verdis "Nebudkanezar" med Fangekoret – et nummer som altid tager kegler. Det blev en stor mundfuld at skulle igennem Frans af Assisi' solsang, fordi det hele var på italiensk. De var ved at give op flere gange, men de fik assistance til sidst fra den professionelle tenor, Adam Riis, som de kunne synge op til og imitere så godt de kunne. Det blev til en meget fin koncert og Lewkovitch holdt en smuk takketale, hvor han var tydeligt berørt.

En af dem, som bedst kan lide at tingene er, som de var i tiernes morgen, er Lars, som vi "arvede" fra det gamle Statsfængsel i Horsens, da det lukkede i 2006. Her var Lars med i deres meget velfungerende fængselskor. Organisten, Ingeborg Lomholt, underviste i den grad de indsatte, motiverede dem og udfordrede dem. Det endte også med, at de indspillede en CD, inden fængslet lukkede, og alle blev spredt ud til andre fængsler. Lars havde hørt om Fangekoret i Vridsløse og ville gerne overflyttes dertil. Men han har aldrig glemt koret i Horsens. Han syntes at Ingeborg gjorde det på den helt rigtige måde. Hun lavede optagelsesprøve for at sikre sig, at alle kunne ramme tonen. Hun øvede sangene stille og roligt. Der var disciplin og ingen slinger. Lars har ikke altid helt let ved at klare arbejdsfaconen i Fangekoret, men han er

dog fortsat 9 år efter løsladelsen! Lars har heldigvis megen humor og har skrevet korets sjoveste sang, som er en hilsen til det ”servicerende personale”.

Der er også fængselskor andre steder rundt i Danmark, og det er ikke mig, der har opfundet begrebet fangekor. Der fandtes korsang i fængsler, længe inden jeg begyndte. Tilbage i 1970’erne blev der også indspillet en LP på Vridsløse. Der er dog ikke andre kor i Danmark fra lukkede fængsler, der tager ud og synger, og jeg har heller ikke hørt om det i udlandet. Vi er 7 musikmedarbejdere/organister i hele landet, og vi besøger hinandens fængsler af og til og beriger hinanden i musikarbejdet. I det nye fængsel i Horsens, Enner Mark, er der en meget kompetent musikmedarbejder på fuldtid. Hun sender af og til en sanger afsted på korudgang til Fangekorets koncerter ligesom hendes dygtige forgænger gjorde.

Det hænder også, at der kommer en sanger, som er bedre vant fra et andet fængsel og ikke synes, at jeg gør det på den rigtige måde. Der går for det meste et stykke tid, før de begynder at brokke sig over fx sangvalget eller indstuderingstempoet.

De løsladte korsangere har ikke længere nej-hatten på og afgør, hvad de har lyst til. Det er flertallet, der bestemmer, om de vil kaste sig ud i andre slags opgaver. Der er dog også henvendelser, som de aldrig får at se, da jeg vurderer, at det vil være umuligt rent praktisk eller ”skadeligt” for koret, som fx at stille op i ”Scenen er din”, som er ren underholdning. En sæson på teatret som herrekor med forestillinger 3 gange om ugen er også helt urealistisk.

Instruktører, operasangere, manuskriptforfattere tager

ofte kontakt for at høre, om de kan blive inspireret af fangekorssangerne, som på skift stiller op enkeltvis, når de kan. Det er de mest pudsig ting, jeg får henvendelser om. Tom H fra koret har fx været med til at blive interviewet af en handskedukke til en børnegudstjeneste og forsøgt at danse sin afsoning for en gruppe operasangere i forbindelse med et teaterstykke.

Klassisk barndom

Det er ikke kun Fangekoret, der har været igennem en udvikling. Det har jeg også. Indtil koret blev synligt i 2004, lå hele min musikalske identitet i at spille klassisk musik på orgel og klaver. Men langsomt begyndte det at ændre sig i takt med kompositionerne, som var skræddersyet til gutternes musiksmag inden for rytmisk musik. Det lyder måske mærkeligt, men jeg har aldrig stiftet bekendtskab med rytmisk musik i min opvækst. Jeg er vokset op i en musikfamilie, hvor alle spillede og sang, men det var kun genrer indenfor klassisk musik. Min far spillede cello, og min mor har levet af at lave musikalsk legestue for førskolebørn. Derudover hørte min mor altid opera, og vi var ofte med i teatret.

Mine forældre havde ikke noget forhold til kirken, så de havde ikke ladet mig og min søster døbe som små. Jeg valgte siden at gå til konfirmationsforberedelse sammen med klassekammeraterne, men ønskede alligevel ikke at blive hverken døbt eller konfirmeret, fordi jeg syntes, de andre kun valgte handlingen, fordi de ville have gaver. Jeg var dog meget glad for salmerne og fascineret af teksterne og havde en lille sport med mig selv om at lære salmevers udenad.

Vi havde musikfestivaler hjemme 1-2 gange om året, hvor alle spillede kammermusik sammen på kryds og tvaers. Selv spillede jeg klarinet. Jeg gik på sangskole, Sank Annæ Gymnasium, fra tredje klasse, hvor vi også sang klassiske korværker. Mine forældre var imod fjernsyn, og af den grund havde vi ikke noget. Radioen var kun tændt i 20 minutter om aftenen, hvor vi hørte radioavisen. Ingen P3 eller Dansktoppen.

Det lå faktisk slet ikke i kortene, at jeg skulle blive noget med musik. Min søster har absolut gehør, hvilket betyder, at hun kan spille al musik, hun hører. Hun fik naturligvis al opmærksomheden, da vi var børn, og mit klaverspil kunne på ingen måder måle sig med hendes. Jeg spillede klaver ligesom alle de børn, som bare går til klaver i en årrække uden at rykke sig, fordi det ikke interesserer dem synderligt. Jeg havde ikke lige ”øve-genet”.

På universitetet, hvor jeg studerede musikvidenskab, fandt jeg overraskende nok ud af, at det ikke stod så sløjt til endda. Jeg var bare blevet sammenlignet med min søsters naturtalent. Sideløbende med universitetet tog jeg PO-organisstuddannelsen og en 4-årig rytmikpædagogisk uddannelse, som handler om musik, pædagogik og bevægelse i alle afskygninger, men ikke specielt inden for rytmisk musik.

Efter universitetet begyndte jeg at dirigere klassisk kor, og i 14 år var jeg dirigent for Musikkoret København, som er et blandet kor med 50 sangere og et orkester med ca. 20 musikere. Vi sang kantater, hymner, messer og alverdens korværker med betalte solister, og vi afholdt koncerter både inden for og uden for Danmark. Det var nogle meget spændende år med en masse fantastisk klassisk musik, men fangekor-

sarbejdet voksede for hvert år, og til sidst måtte jeg desværre stoppe.

Jeg kendte stort set ingen populærmusik af nogen art, og det kræver fortsat konstant forberedelse at lade korsangerne vælge repertoiret. Jeg skal hjem og lytte numrene af på YouTube og skrive akkorder ned. Nogle numre er iørefaldende, mens andre er håbløse at kaste sig ud i på klaver, når det er et rockband, der spiller det. Det har været noget af en rejse sammen med Fangekoret at nå dertil, hvor vi er sammen i dag.

Jeg siger ofte for sjov: "De kunne ikke synge, og jeg kunne ikke spille, da vi startede". Det er ikke helt korrekt, men jeg spillede klassisk musik og de pippede! Der er rigtig mange mennesker, som har hørt koret jævnligt, og som hver eneste gang siger, at de er blevet meget bedre. Herligt, at det går den vej, og at koret får ros. Sangerne siger så til gengæld det modsatte om mig!

Win win

Jeg er stille og roligt ved at tilegne mig den rytmiske genre, men føler mig i bund og grund på udebane! Jeg har beholdt mine organistvenner og har mødtes med dem jævnligt. Jeg fik også lov til at invitere dem til et besøg i Vridsløse, hvor der kom 12 kollegaer. Det var en helt særlig glæde for mig at vise mit arbejde frem for netop dem. I de fem første år af mit organistvirke, var jeg ansat i Vigerslev kirke i Valby. Der var altid meget stof at snakke med organistkollegaerne om ved vores samlinger, men da jeg startede i fængselskirken, var det som om mit arbejde adskilte sig så meget fra de andres,

at det var svært at finde berøringspunkter. Det musikfaglige fyldte ikke så meget i fængelsesarbejdet, og jeg tror ikke, de helt kunne forstå, hvorfor jeg valgte at spille orgel på et sted, hvor folk havde svært ved at ramme kammertonen, og hvor det elektroniske orgel var som at spille på et stykke knækbrød.

Jeg så frem til, at mine musikerkollegaer skulle høre de syngende forbrydere, som øvede flittigt op til besøget. Organisterne skulle også synge sammen med dem og bagefter vise de indsatte, hvad en rigtig virtuos organist er. I alle årene har jeg bare spillet til salmesang og fundet små korte præ- og postludier, hvilket betyder, at kunstspillet er blevet nedprioriteret. Nu kunne fangerne høre Vidors toccata m.m. og de var synligt meget fascinerede og opslugt af professionalismen.

Vi havde på det tidspunkt også fået doneret et rigtigt pi-beorgel, som oprindeligt stod på Frederiksberg Seminarium. To indsatte i udgangsforløb fik sammen med præsten lov at komme ud og skille det ad på Skelgårdsskolen, hvor det havde stået nogle år. De satte numre på alle piberne og bag efter rekonstruerede de det i Vridsløse. Nu var der lidt mere glæde over at vise "mit instrument", som var en opgradering af det elendige paporgel, som havde udtjent sin værnepligt. Men den største stolthed var at kunne vise dem koret, så de kunne se, hvad jeg havde med at gøre, og hvorfor det fyldte mere for mig end instrumentet og orgeløvningen. Kollegaerne havde en god kontakt med korsangerne og var synligt berørte af at synge sammen med nogle entusiastiske indsatte, der sang bedre, end de havde forventet. Som tak samlede

de ind til en klaverstemning på kirkens flygel, som vi havde fået doneret.

Det var dejligt at kunne dele den verden med dem, vise, hvad jeg brænder for og føle, at det er ok, at den rytmiske musik med årene fylder mere end den klassiske.

Gør nytte ved at lytte

Som nævnt er der en masse musik i mit arbejde, men der er lige så meget lytning. Jeg har tilbragt utroligt mange timer på de indsattes seng! Ja, der er ikke andre steder at sætte sig i en celle, men jeg har altid ventet med at sætte mig, til de beder mig tage plads! Det kan være hos en fra koret, som har brug for at snakke, eller er kommet i isolation, men også mange andre, som jeg kommer i kontakt med, fordi jeg færdes rundt på afdelingerne.

Jeg prioriterer at snakke med dem, som er i isolation, især hvis de er der i længere tid. Der er forskellige årsager til, at de er isolerede. Nogle har selv valgt at gå i isolation, da de som regel skylder penge og ved, at alle er efter dem. De sidder der, indtil de bliver flyttet til en afdeling med ligesindede, der også skal passe på, at de ikke bliver banket. Andre kommer i strafcelle, fordi de måske er blevet taget med en mobil eller hash. De sidder der i en afgrænset periode.

I isolation ved jeg, at de har tid til at reflektere og ofte gerne vil snakke, når man er på tommandshånd. Her betror de sig til mig, hvilket betyder, at jeg føler mig forpligtet til at besøge dem regelmæssigt. Man kan ikke bare blive lukket ind i deres sårbarhed for derefter at "sylte dem". Her tænker jeg meget over kun at lave aftaler, som jeg er sikker på, at

jeg kan holde. Den isolerede ser meget frem til et nyt besøg. Skulle der ske en uforudset hindring, sørger jeg for at ringe til personalet, der kan give indsatte besked om ændringen.

Det er i det hele taget meget vigtigt at holde, hvad man lover, hvis relationerne i et fængsel skal fungere. Fangerne er meget følsomme overfor tomme løfter, og man bliver nemt diskvalificeret, hvis man giver indtryk af at være pligtøpfylende, men glemmer en aftale.

Der er også andre grunde til, at folk sidder i isolation meget længe. Rent praktisk betyder det, at de kun er ude 1 time om dagen og ikke har kontakt med andre indsatte – eller måske har de 1 times fællesskab med en anden isoleret fange.

Det er desværre ikke sjældent at folk, der sidder meget længe i isolation, får skader på sjæl og sind. De mister døgnrytmen og flere af dem udvikler paranoia eller digter på konspirationsteorier om fængslet, som de mener bevidst prøver at nedbryde dem. Det kan være svært at pege på deres tankespind, når de ikke selv kan skelne imellem, hvad der er virkelighed og vrangforestillinger. Jo længere, de sidder der, des mere har de behov for et menneske at tale med, selvom det på ingen måde er tilstrækkelig kontakt med omverdenen.

Efter 25 års arbejde i fængslerne kender jeg også en del langtidsfanger, som jeg også besøger enkeltvis. Vi får en god snak, jeg ser deres billeder på væggen af deres børn eller kone/kæreste, og vi synger eller spiller et par sange sammen. Flere af dem giver udtryk for deres taknemmelighed og gør opmærksom på, hvor vigtigt det er, at jeg kommer og lytter, da de ikke rigtigt bruger deres stemme på andre tidspunkter.

Nogle af de meget snakkeglade indsatte, som har meget på hjerte, har jeg opfordret til at bruge tiden på at skrive. Jeg har selv følt, at det ”væltede ud af dem ” med drama, virvar og rod i relationerne. For dem selv kan det blive en måde at få lidt mere styr på det hele. For nogles vedkommende kan det give dem ro at sidde og skrive, mens det er en uoverskuelig opgave for andre. Det er blevet til mange breve til dem selv eller deres pårørende. Hvis de har lyst til at skrive en bog eller et hæfte om deres liv, har jeg hjulpet med at organisere det.

Jeg har fundet frivillige i Café Exit, som er kommet på besøg og har lyttet og skrevet ned. Andre har indtalt deres liv på en diktafon, og så har en frivillig skrevet det ned, eller de har ventet med projektet, til de blev løsladt. Nogle har tegnet og har bidraget med tegninger til nogle af de andres bøger. En fyr lavede en hel malebog med tegninger til børn. Det er blevet til flere bøger eller ”kladdehæfter” med årene, og gutterne kan forære dem til deres pårørende og venner eller tage dem med ud, hvis de holder foredrag. Det er ikke bøger, som publiceres til offentligt salg. Vi har holdt nogle fine bogreceptioner i årenes løb i Cafe Exit.

Jeg har fulgtes med en indsats i 25 år, som synger med, når han ikke sidder isoleret. Han er en af dem, som flygtede i 1995, da der var en meget spektakulær flugt fra Vridsløse.

En søndag tog jeg som sædvanlig afsked med korsangerne efter gudstjenesten. Jeg havde også fået at hilse på flere af dem, som var på gårdtur, da vi forlod kirken. Senere på dagen hørte jeg i nyhederne historien om gummigeden, der havde væltet ringmuren med et stort hul på 13 meter, og 13 indsatte var flygtet, bl.a. den omtalte sanger. Det hele var

nøje planlagt til mindste detalje og blev filmet af TV Stop, og optagelsen gik hele verden rundt.

Jeg priste mig lykkelig over, at det ikke var sket, mens vi havde gudstjeneste. Sangeren kom tilbage kort efter og fortsatte i koret ... til han flygtede næste gang ... og næste gang. Han sidder af samme grund stadig inde på en særlig sikret afdeling efter 28 års non-stop fængsel kun afbrudt af en prøveløsladelse på 4 måneder som teenager. Han er brudt ud af fængslet 18 gange, hvor han har været på korte springture, der har givet ham nye domme. Han har undervejs skrevet en sang, som er blevet udgivet, hvor han fortæller om de vilkår, han voksede op under. Han "lærte" at flygte fra det hele, da hans far var alkoholiker og voldelig, og moren og han var på krisecenter. Han begyndte allerede som 6-årig at stjæle og ryge og han var 10 år, da han lavede sit første indbrud. Han har lært sig selv at spille guitar og skriver mange sange og har en fantastisk evne til at bevare et godt humør. Han er også gået i gang med at skrive en bog og glæder sig også til at komme ud og holde kriminalpræventive foredrag. Jeg håber meget, at han kan klare sig uden for murene, når han kommer dertil om nogle år.

Udover de planlagte samtaler på cellerne er der også alle de spontane, som opstår når man færdes rundt i et fængsel. Jeg støder hele tiden på indsatte, der råber: Hej Louise, hvordan går det? Er der kor nu? Hvornår er der noget i kirken? Kan jeg låne en guitar? Vil du lære mig at spille klaver? Har du hørt noget til Patrick, efter han er blevet løsladt osv. Det kan tage rigtig lang tid at skulle give en besked til en enkelt fyr. Pludselig møder jeg en, som er kommet fra et andet

fængsel, hvor jeg også er, og så skal vi lige opdatere det hele. De nye skal også lige høre, hvem jeg er, og hvad jeg laver, og jeg fortæller dem, at de også er velkomne i koret. Det kan være meget svært at holde sin tidsplan, hvis man bevæger sig ind på en afdeling, da alle gerne vil snakke.

De særligt utilpassede

Foruden samtaler og korprøver i fængslerne bruger jeg også tid på de fanger, som kræver ekstra opmærksomhed på den ene eller anden måde, og som kan være svære at rumme i fællesskabet. Som regel har de været med en tid i koret, men det fungerer ikke, fordi de stikker ud på en uheldig måde, som kan være belastende for de andre. De har måske fyldt for meget eller spredt negativitet omkring sig. Jeg har vurderet, at de ødelagde mere end de gavnede og derfor besluttet at lave noget særskilt med dem. Jeg har øvet alene med dem, for at de ikke skulle føle sig kasseret. Der var fx en rapper, som ikke havde nogen fornemmelse af, hvornår han havde fået for meget "scenetid". Han gik i selvsving og freestylede uden ende, så de andre korsangerne mistede gejsten. Jeg havde svært ved at dæmpe hans begejstring og kunne godt se, at han havde et potentiale, men at kortiden ikke var det rette tidspunkt at dyrke det.

Af og til har der også været nogle meget sølle typer bag murene. Tynde, tandløse narkomaner, der fortsat var i misbrug. De har været for vinde og skæve til at, korsangerne har orket at forholde sig til dem. Jeg har forsigtigt prøvet at forklare, at der skulle være plads til alle, men der har bredt sig irritation og jeg har været bange for, at de andre ville klapse

ham en på kassen. Der er kontant afregning og jeg har hørt dem råbe: "Fuck af med dig, din bums". Jeg har syntes, det var synd for misbrugeren og har besøgt ham på cellen eller øvet alene med ham. Nogle få gange er det også sket for en løsladt korsanger, som ved en koncert uden for murene har kompromitteret koret. Her har jeg skyndt mig at tage ansvar, inden koret gik "i aktion" og bedt den stakkels mand om at holde sig væk fra gruppen, som ikke ville identificeres med hans misbrug. Han vil altid være velkommen, men det går ikke at være påvirket. Det er dog ikke alle, der har evnen til at vurdere, om de selv er påvirkede eller ikke!

Forsamlingsforbud

Jeg er blevet bedre med årene til at spotte de folk, der kan give udfordringer for gruppen, og det er blevet nemmere at håndtere korene i fængslerne, da der ikke længere er så mange samlede på en gang. Det skyldes, at strukturen i fængslerne har ændret sig.

I takt med større og større udfordringer med de banderelaterede indsatte er sikkerheden blevet skærpet i årenes løb. I alle fængsler er der blevet rykket rundt, bygget om og sat flere hegn op, således at man kan adskille banderne fra de øvrige afsonere og dermed undgå slåskampe. Der er meget fokus på de indsattes færden, og der tages ingen chancer fra sikkerhedsenhedens side, og der sektioneres ned til små enheder. De sidste år i Vridsløse var der tiltagende voldsepisoder i centralen, som var det sted i midten af bygningen, hvor alle på skift skulle passere for at komme frem eller tilbage til afdelingerne.

Der er nu også kommet et mindre sikkerhedstal i alle fængsler for, hvor mange indsatte man må være alene med og hvor mange, der må samles ad gangen. Tallene varierer lidt i de forskellige fængsler. Det gør det på mange måder vanskeligt at lave korarbejde – ja, alt vanskeliggøres – og det kan være meget svært at finde et tidspunkt i fængslets program, hvor man kan afholde andre aktiviteter end de allerede fastlagte: arbejde, træning, gårdtur, købmand, bibliotek osv. I gamle dage kunne jeg bestemme, hvornår jeg kunne afholde kor, men sådan er det ikke længere. Det betyder også, at jeg ikke kan samle alle glade korsangere i fængslet, men må dele dem op i mindre hold og afholde flere korprøver i træk samme sted.

Jeg får rigtigt mange henvendelser fra musikere, skuespilere, foredragsholdere, som tænker, at jeg må være den, de skal kontakte for at komme ind og synge, spille eller optræde for de indsatte. Jeg ved, at fangerne elsker et frisk pust udefra. Desværre må jeg skuffe de optrædende med, at det ikke er som i "Johnny Cash" dagene, hvor man kunne samle alle indsatte i en stor hal og få dem til at pifte og klappe med. Nu kan man kun få lov at samle et lille hold, og så kan de optrædende gentage deres forestilling igen og igen, så flest muligt får glæde af, at de har kørt mindst 2 timer i bil for at komme hen til nærmeste fængsel.

Der er heldigvis stadig små arrangementer i fængslerne, der kan lade sig gøre. For mit eget vedkommende er det workshops med sangere eller musikere udefra, som er mest vellykket, fordi fangerne deltager aktivt, og ikke bare kun er tilhørere. Præsterne arrangerer også fortsat foredrag, fælles-

spisning, banko m.m. til jul og påske i det omfang, det kan lade sig gøre. De mange opdelinger af de indsatte betyder, at man bruger mange af sine ressourcer på færre folk. Til jul var vi igennem 7 gudstjenester på en dag for at tilbyde juleguds-tjenester til samtlige indsatte i Storstrøm fængsel.

Gør noget

Det er helt klart min opfattelse, at alle gode oplevelser og adspredelser bag murene er god investering fra Kriminalforsorgens side i forhold til resocialisering. Kirkelige og kulturelle tilbud, sportstilbud, kurser, uddannelse og undervisning er alt sammen med til, at de indsatte får fyldt på med positive tanker. Sådanne tiltag er også med til at fremme den dynamiske sikkerhed, da det giver mere tilfredse indsatte, der begår mindre vold mod hinanden og mod de ansatte. Som samfund vil alle også hellere have en velfungerende x-indsat til nabo end en, der er fyldt med vrede og had mod samfundet.

Endvidere kan vi også se fra udenlandske fængsler, at længere og hårdere straffe samt dårlige afsoningsforhold skaber frustrerede indsatte og øger volden under og efter afsoningen. Vi skal altså ikke undlade at gøre noget!

Jeg synes, at Kriminalforsorgen i årenes løb har været åben over for mange forskellige spændende tiltag, som de indsatte i den grad har værdsat. Især Claus Meyers kokkeskole med mange måneders intensiv undervisning og med afsluttende eksaminer, hvor der blev inviteret middagsgæster udefra, var en kæmpe succes. Der har været andre undervisningstilbud og tidsafgrænsede projekter og forløb. De indsatte har

været begejstrede, men de har også nævnt, at de oplevede en slags efterfølgende nedtur, hvor der var et stort tomrum, og at alt pludselig var tilbage i den sædvanlige trummerum. De efterlyste en slags efterværn eller opfølgning i en periode, så kontrasten var mindre.

De resocialiserende tilbud er desværre blevet reduceret betydeligt med tiden. For korsangernes vedkommende bliver deres oplevelser primært uden for murene, når de begynder udgange til både Cafe Exit og kirker. Og sidenhen venter der spændende begivenheder som løsladt.

Kapitel 10

Forandringer

Det har været svært at følge med i en rivende udvikling og de forandringer, der har været, siden det for alvor tog fart fra 2004 med etableringen af Fangekoret. Bag tremmerne er antallet af korsangere vokset meget fra ca. 12 til 70 og udenfor har jeg næsten ikke fået at trække vejret imellem de mange koncerter, indspilninger, kompositioner, forberedelser, udgangsansøgninger, henvendelser, øvning, koordination, møder, kørsel, samtaler og oplevelser. Jeg har dog glædet mig over hver eneste arbejdsopgave, der er fulgt med udviklingen, og meget er blevet lettere med årene, hvor jeg har fået mere og mere hjælp.

En lille banal ting som at køre en bil er heller ikke længere en uoverskuelig bedrift fra min side. Vores familie har aldrig haft bil, så mit kørekort er ikke blevet brugt. Men efter at have nydt 123.000 km på cykel har jeg efterhånden kørt lige så mange kilometer rundt i bil med Fangekoret. Jeg kører en 9-personers transporter. Ud over konstante kommentarer fra de mandlige passagerer om min kørsel, skal jeg også forholde mig til alles ønsker om rygepauser, kaffepauser og tissepauuser. Det er en lang diskussionsklub om, hvornår der er behov for en pause. Det har af og til været lidt stressende! Og på hjemturen er det bare med at holde tungen lige i munden. Vi har travlt med at få afleveret folk ved stationer eller fængsler, så de kan være tilbage, inden fængslet lukker ned.

Med årene har jeg vænnet mig til, at turene foregår på

Fængselsbil. Eget foto

denne måde og stresser ikke mere op over det. Af og til kan jeg nærmest lide det! Der er nemlig noget ”magt” i at køre rundt i sådan en stor sort bil, som ligner en politibil.

Vi havde en sjov oplevelse i Århus. Vi kom for tidligt til færgen og kørte en lille omvej nede ved havnen. Her sad nogle unge indvandrerdrenge, som fik meget travlt med at pakke deres ulovlige sager sammen, da de så ”salatfadet”. Gutterne i bilen syntes lige, vi skulle tage en runde mere, så de rigtigt kunne blive skræmte over at være i politiets søgerlys!!

En anden gang i Ålborg kunne bilen ikke starte. Der var ikke andre i nærheden end en politibil, der kunne hjælpe os med at låne startkabler. Det var meget morsomt at fortælle dem bagefter, at de havde været med til at skubbe de kriminelle i gang i Ålborg!

Der skrues op

Et andet område, som har været i en rivende udvikling, er Fangekorets grej, udstyr og lyd. I starten, da Fangekoret optrådte uden for faengslet, stod der kun nogle stykker og sang akustisk, og guitaristen, Flemming, fik en guitarforstærker til sin guitar. Efterhånden som mængden af tilhørere voksede, blev det nødvendigt at have en mikrofon, så folk bagest i kirken kunne høre, hvad der blev sagt. Jan fra koret har et godt øre og et særligt talent for knapper, så han blev ansvarlig for en mixerpult og nogle flere mikrofoner, som vi fik sparet sammen til. Med tiden fik vi også råd til et klaver, som kunne spille over anlægget, der kom en basspiller, vi fik brug for monitorer, og langsomt blev der mere og mere grej og lyden blev skruet op.

I dag har vi anlæg til at kunne spille på Roskildefestivalen. Det er ikke helt rigtigt, men vi kan spille en stor kirke op. Det er ikke nødvendigt i de små kirker, og nogle gange er det efter min opfattelse helt overdrevet med anlæg, men koret kan godt lide at brage igennem, og måske er det også bedst for de bagerste rækker i kirken? Heldigvis kommer der kommentarer fra folk i kirken, der har hørt koret med jævne mellemrum, og alle bemærker, at både lyden og koret er blevet bedre!

Grejet fylder 2 personbiler, og der skal rulles et hav af kabler ud og stilles op i minimum en time før en koncert. Alle i koret er blevet bedre til at hjælpe med at få pakket op og ned. Jan elsker at finjustere på knapperne, og det bedste er, at han kan mute det hele (slukke alle kormikrofoner på en gang), når jeg præsenterer et nummer og alle korsangerne snakker i munden på hinanden bag min ryg. De bliver nok aldrig afrettede på det punkt!

Det er en stor lettelse for mig, at vi har fået råd til at købe anlæg, der ikke mere skal slæbes ind og ud af fængslet, hvilket hang på mig til hver eneste koncert, når vi kom tilbage til Vridsløse. Grejet hørte til i kirken og skulle bæres ind igennem et hav af låste døre – en ting ad gangen, fordi det var så tungt. Kirken lå på gårdtursarealet, langt væk fra alt. Grejet skulle også scannes hver gang jeg kom retur. Det blev et timelangt projekt. Jeg havde altid ondt af mig selv over det hårde fysiske arbejde, men der er særlig en episode, som fremkalder lidt ekstra selvmedlidenhed:

Jeg kom tilbage sent en fredag aften med fængselsbilen, og fængslet var lukket ned. Jeg kunne ikke komme i kontakt med nogen og derfor ikke tømme bilen for guitar/højtalere/

forstærkere/mikrofonstativer, cajon, monitor, m.m. Jeg ringede næste morgen, lørdag, kl. 8 og sagde, at jeg havde gjort, hvad jeg kunne aftenen før, men uden held. Jeg forklarede, at jeg skulle spille i kirken derude næste dag, søndag morgen, og at jeg i den forbindelse ville bære udstyret over. Alligevel blev jeg bedt om at komme ud og tømme bilen lørdag morgen, selvom bilen ikke skulle bruges – og hvis den mod forventning skulle køre indsatte til et andet fængsel, var det kun bagklappen, der var fyldt af grej. Der var ingen kære mor – op på cyklen og 2x13 km tur/retur.

Forventningens glæde

En anden forandring er korets radius. Fra lukket fængsel til første udgang i Tåstrup med en enkelt sanger og videre til koncerter i hele Danmark og nu i alt 7 udenlandsrejser. Vi har været på hele to fantastiske rejser til Grønland. Første gang i 2012 for at starte kor op i Anstalten i Nuuk og Sisimiut, hvor de efterfølgende fortsatte med koraktiviteter og indspilninger. Her var rejsen planlagt således, at korets sanger med grønlandsk oprindelse kunne være med, lige da han blev løsladt efter en dom på 12 år. Han er født deroppe, men blev bortadopteret som lille og havde aldrig været der siden. Da vi mellemændede nogle timer i Kangerlussuaq, spurgte han en lokal fyr, om han kendte søsteren, som skulle bo der. De fik ringet til hende, og han nåede at møde hende. De havde ikke set hinanden siden hun som 10-årig vinkede farvel til sin lillebror, der blev sendt til Danmark. Han fandt også flere familiemedlemmer i Sisimiut, som inviterede kor-sangerne på en sejltur.

Vores anden rejse til Grønland var i 2019 i forbindelse med opstart af det splinternde lukkede fængsel i Nuuk, hvor ledelsen ønskede at skabe et musikmiljø fra begyndelsen. Vi afholdt workshops hver dag med de indsatte, og det blev berigende på alle måder for alle deltagere. Det blev også til et vellykket besøg i den smukke by, Ilulissat, hvor koret sang med de indsatte i Anstalten, og hvor der blev tid til en fantastisk sejltur og vandretur.

Der var en del udfordringer omkring kommunikationen med grønlænderne. Det ene sted var kirken under ombygning, hvilket vi opdagede dagen før koncerten. Arrangørerne havde fundet en anden kirke, men havde ikke givet os besked om hvor, så der opstod lidt panik. Vi spurgte forskellige folk i byen om de vidste noget om en koncert. Nogle havde hørt, at der kom de grønlandske indsatte fra Herstedvester Fængsel i Danmark (de rejser ikke nogen steder). Andre sagde, at der skulle være en koncert med en operasanger og dansk pianist. Det var konerten med Fangekoret, de beskrev, men nogle timer inden konerten fandt vi ud af, hvor det var. Så kom næste udfordring: Der var ikke noget klaver! Det hele lykkedes dog i sidste øjeblik, og ved de næste koncerter var der styr på alt.

Vi havde ingen forventning om, at der var nogen særlig interesse for Fangekoret i Grønland, hvor de har deres egne "fangerkor", og hvor vi også lyttede til Nuuks bedste mandskor. Vi blev meget overraskede over de to koncerter i Nuuk, hvor der var fulde huse både i Hans Egede Kirke og kulturhuset Katuaq, så motivationen var i top for koret. Det blev også til et debatarrangement på universitetet med

fokus på udfordringen ved resocialisering både i Grønland og Danmark.

Vi havde mange fantastiske oplevelser deroppe, og en sådan tur har en utrolig betydning for fællesskabet. Der blev også tid til at opleve andet end at synge. Vi fiskede og gikture og nød den storstående natur. På vores sejltur legede den ene korsanger viking og hoppede i ishavet med et reb om. Vi mødte også en fanger, der kom sejlende med en sæl. Vi blev inviteret hjem til sælsuppe om aftenen i deres lille lejlighed, hvor vi på skift klemte os sammen i køkkenet.

På korets første rejse var der flere indsatte med, da Grønland er en del af Rigsfællesskabet, og turen derfor ikke blev betegnet som en rejse til udlandet. Man vurderede også, at de indsatte ikke ville stikke af deroppe, men i 2019 gav Kriminalforsorgen afslag på, at indsatte måtte rejse med. Det skabte en del skuffelse hos dem, der var i slutningen af deres afsoning og havde håbet på at komme med.

Der skal nok gå en del år, før jeg får mod på at fundraise til en lignende rejse. Det tog næsten to år at få økonomien på plads, og der var så mange usikkerhedsmomenter undervejs, som gjorde det svært at træffe beslutninger. Da først flybilletterne var bookede, var der ingen vej tilbage – også selvom flere af arrangørerne deroppe gerne ville ændre vores aftaler. Jeg kan godt lide, at alle detaljer er på plads, når man rejser. Det er ikke altid tilfældet i Grønland, hvor man tager det hele, som det kommer.

Alle bekymringer og frustrationer blev dog glemt, da vi oplevede ishavet og hvalerne, hvor jeg blev stum over naturens storhed. Jeg fik alligevel lyst til et gensyn. Taknemmel-

ligheden over naturen og at det lykkedes at rejse med koret, overskygger alt.

Særlige øjeblikke

En anden forandring, som også er sket gradvist er, hvem tilhørerne er, hvor de er og i hvilken sammenhæng. Fra at have sunget hver eneste søndag for en lille gruppe indsatte i fængelskirken i Vridsløse til at synge for fulde kirker eller prominente gæster er en kolossal forandring. Udviklingen er gået fantastisk hurtig, og der har ikke været meget tid til refleksion. Det har dog ikke betydet, at jeg ikke har mærket en grundlæggende taknemmelighed hos både koret og mig selv over alt, hvad der er sket, men først rigtigt har fået øjnene op for storheden, når andre har gjort mig opmærksom på det. Jeg føler mig lidt som Forrest Gump i filmen af sammen navn. Som den jævne mand, han var, mødte han både Nixon, Elvis Presley og John Lennon. Vi har sunget for statsministeren, justitsministeren, socialministeren, på den store scene på Folkemødet, i DR's koncertsal og til Børnekonventionens 30-års fødselsdag hos Unicef, og på Færøerne blev vi efterfølgende inviteret til middag hos biskoppen. Da vi sang til Børns Vilkårs jubilæum, var Kronprinsesse Mary også til stede. Efter vores opræden tog direktøren for Trygfonden og direktøren fra Børns Vilkår fat i mig og førte mig hen til kronprinsessen, og præsenterede mig for hende. De fortalte, hvad jeg lavede, og vi fik en lille snak. Jeg var lidt befippet, men min reaktion kom først bagefter, hvor pulsen kom op. Jeg synes, det var en stor oplevelse.

En af sangerne kom for i øvrigt lidt for sent og måtte ringe

Børns Vilkår 2017 Foto: Ronja Folting

ind til mig, da Securitas vagterne ikke ville lukke ham ind, fordi han lignede den gangster, han er!

Koret har fået taget et hav af selfies med celebrities, hvilket aldrig har været et problem. Det er sjovt nok altid korsangerne, som "de høje herrer" vil snakke med ved den efterfølgende reception. Det er ikke så tit, det bedre borgerskab møder den del af befolkningen.

Hver eneste gang Kriminalforsorgen har inviteret Fangekoret til at synge, har det lunet på en særlig måde og givet motivation til at arbejde i organisationen. Jeg glæder mig over, at korsangerne altid har sagt ja i denne sammenhæng, hvor vi har optrådt til arrangementer, receptioner og særlige lejligheder som indvielser af et fængsel og fængselskirker. Koret sagde også ja til at synge til politidirektøren, Hanne Bech Hansens afskedsreception sammen med politiets kor. Kriminalforsorgen har også tilladt mange spændende optagelser bag murene, som fx Fangekorets medvirken i et af afsnittene i Anna Phil-serien, Bubbers badekar (med fokus på at have en far i fængsel) og div. seriøse udsendelser.

Koret har sunget i en del af domkirkerne. Det er særligt spændende, og alle steder har der været fulde huse, men det er en stor udfordring at kunne få det til at fungere med lyden. Der er en lang efterklang og domkirkerne er ikke bygget til forstærket musikanlæg. Det har derfor været en blandet akustisk fornøjelse at synge i de flotte store kirker, men taknemmeligheden og æren over kirkens storhed og det historiske sus har fyldt mere end vanskeligheden ved lyden.

Det har også været en fornøjelse, at DR har radiotransmitteret Fangekoret hele tre gange. Jeg tænker på, hvordan ko-

ret i starten mest "levede af sit look" – hvor folk mere kom for at se forbryderne end for at høre dem og så til at kunne synge godt nok til at DR ønsker at transmittere koret. Vi har øvet særligt meget i tiden op til disse optagelser, som har fundet sted i Apostelkirken, hvor koret har været med til gudstjenesten i den fyldte kirke.

DR ønskede også at Fangekoret skulle være med i deres store julekoncert, men det kunne vi ikke stille op til. Alternativet blev at DR kom og optog og filmede hele koret på den dato, vi kunne samles i kirken og afspillede korets julehilsen på storskærm undervejs i koncerthen i DR's fyldte koncertsal.

Det har også været en særlig anerkendelse at synge til større kirkelige stævner, som til pinsekirkens sommerlejr, Oase-sommerstævne, bibelcamping og kirkedage i Viborg, Herning og København. Der er en helt fantastisk stemning af skulderklap til alle, og der bliver piftet og klappet dobbelt så meget som ved en almindelig kirkekonzert, hvor folk er lidt mere reserverede. Der er naturligvis en større koncentration af kirkefolk ved disse arrangementer frem for ved kirkekonzerte, hvor der kommer mange folk, der aldrig går i kirke, men er blevet nysgerrige på, hvad Fangekoret er for en størrelse. Ved stævnerne er der også langt flere yngre tilhørere end ved kirkekonzerte, og de unge er mere frimodige, når det gælder respons.

"Sommerstemningen" giver også ekstra anerkendelse til korsangerne, og hver gang Gud eller Jesus nævnes i sange-
ne, bliver der nærmest jublet i salen/teltet/pladsen. Der var
lidt polemik i starten med Direktoratet, som ikke kunne an-
erkende koncertstedet, indtil de forstod, at det var kirken,

der var flyttet ud af kirkerrummet, så der kunne være endnu flere. Det betyder meget for mig, at Fangekoret er "allround" i forhold til det kirkelige miljø og bliver værdsat, uanset hvilken sammenhæng de er i.

Jeg elsker selv folkekirken og dens salmer og liturgi, men er også utrolig glad for gospel og lovsange. Jeg har ikke været så stabil en kirkegænger i nogen bestemt sammenhæng, da jeg har spillet til gudstjenester i fængslet i alle årene, men jeg har altid opsøgt kirker, når jeg havde fri eller var ude at rejse. Her har vi været til messer i de katolske kirker og gudstjenester i både luthersk-evangeliske kirker og frikirker.

Fangekoret har både sunget for høj og lav. Blå Kors, Kirkens Korshær, hospice, hjemløsedag, psykiatriske bosteder og væresteder. På Sankt Hans var der en dame, der ikke var helt nem at tackle, idet hun nærmest truede koret og hele tiden råbte op om, at de skulle i helvede alle sammen. Koret tog det påent, og vi har siden haft noget at grine ad.

Alle disse stjernestunder i alverdens kontekster har jeg haft sammen med rødderne i koret, der har været lige så bebovede og taknemmelige over at få lov at synge i nye, spændende sammenhænge. Det er en stor anerkendelse, at der er efterspørgsel efter dem i alverdens sammenhænge. Der er fortsat mange ting på programmet, som vi ser frem til i de kommende år.

Jeg forsøger hele tiden at undgå for store udfordringer, hvilket er grundten til at jeg fx lige har takket nej to gange til, at produktionsselskabet Warner Brothers må følge koret for at lave en dokumentarfilm. Jeg er bange for, at de vil fokusere mere på forbrydelerne, end hvad korsangerne har brug

Mette Frederiksen. Fælleskabsprisen 2018. Foto: Jørgen Diswal

for. Jeg har oplevet mange gange at TV lover at respektere folk, der ikke vil være med og lover at sløre dem. De vil tage alle de hensyn, som jeg nævner for dem, men når det går løs, er de ligeglade og klipper det sammen, som det passer dem. Da vi var i Ålborg kom Nordjyllands TV og spurgte, om de måtte filme en koncert. Jeg sikrede mig at korsangerne var med på det, hvilket de var, fordi ingen af dem var fra Nordjylland. Nogle få timer efter var det sendt ud i tv-avisen på landsdækkende TV.

Svært at gemme sig

En anden lidt sjov forandring er korets look. I gamle dage var koret mere farverigt med mange forskellige typer, der ikke var prototypen på kriminelle, men med årene har looket ændret sig. I de senere år har der været mange veltrænede og muskuløse sangere og en del med tatoveringer, der lever op til folks forventninger! Det har betydet, at de ikke er så anonyme, når de ankommer til et sted med mange mennesker. Jeg er ikke sikker på, at korsangerne selv har lagt mærke til folks blikke, men jeg har ikke kunnet undgå at bemærke dem.

Foruden blikke falder der også mange kommentarer fra folk, der går forbi og lige skal gætte på, om det ikke er Fangekoret? Det var især meget tydeligt, da vi fik mulighed for at bade på en bibelcamping, hvor der pludselig var rigtigt mange, der spærrede øjnene op, da der kom en hel flok gangstere, der havde "tudser" over det meste af kroppen.

En anden gang var det ikke looket, men samtaleemnet, der afslørede, hvor de kom fra. Jeg var af sted med nogle stykker i lyntoget og dagligdagssnakken gik lystigt imellem dem.

Der blev bandet og svovlet og snakket om, hvordan man nemt kunne lave et falsk kørekort, og hvordan flugtMichael og røverMax havde bestilt falske pas fra Thailand osv. Det var åbenbart så tydelige fængselsemner, som jeg ikke selv havde bemærket, indtil min ukendte sidemand hviskede, om han måtte gætte på, om de unge herrer var på udgang fra fængslet?

På de løsladtes tur på Oslobåden bekymrede arrangørerne sig om korets tilstedeværelse. Hvordan skulle man få dem præsenteret uden at gøre folk utrygge? Skulle man sige, at der var 10 overnattende x-forbrydere på båden, eller skulle man forbigå emnet i tavshed? De valgte at sætte det på deres hjemmeside som en del af deres CSR-profil (Corporate Social Responsibility) med en video, som præsenterede Fangekoret og fortalte, hvorfor koret skulle til Oslo. Det var en god beslutning, og man undgik forundrede og utrygge passagerer.

I en periode diskuterede vi meget, om koret skulle have et ens look. Nogle i koret syntes, det måtte forvirre tilhørerne med så mange forskellige typer, tøjstil og tatoveringer. De fik endda designet nogle kåber og fandt en skrædder, der skulle sy dem. Forslaget blev stemt ned i sidste øjeblik, og jeg er også sikker på, at det kunne have afholdt rigtigt mange fra at skulle ud og synge og ligne en flok dommere! Det blev i stedet til, at vi fik lavet et logo, som blev trykt på nogle T-shirts. I en periode gik alle med dem, men det ebbede langsom ud, og de eksisterer ikke mere. (Sjovt nok mødte vi en ukendt hjemløs i Sverige, som havde sådan en slidt fangekors T-shirt på fra en genbrugsbutik).

Jeg oplever netop, at en af forcerne i koret er, at man ser ud lige præcis, som man har lyst til. Det skal ingen ændre på!

En anden gang ville jeg have ønsket, at folk havde genkendt os, men det var ikke tilfældet. Vi skulle holde koncert i Århus og kom i sidste sekund. Kirken var propfyldt, og de sidst ankomne folk blev sendt hjem pga. brandtilsynets regler. Disse folk sagde til os på vej væk fra kirken, at vi godt kunne opgive at komme ind. "Dørmændene" sagde også, at de ikke lukkede flere folk ind, så der gik lige lidt tid med at forklare, at konerten ikke startede, før vi kom ind!

Mere munterhed

Korets koncerter uden for murene har også været igennem en forandring i årenes løb. Fra korte koncerter med få hjemmelavede numre og megen fortælling til meget lange koncerter med et hav af egne numre. I de første år fortalte jeg publikum en masse om numrene, personerne i koret og fængselslivet. Nu er det primært gutterne, der præsenterer sig selv og deres sange. Der er kommet så mange sangere, at det kan være svært at nå et nummer og præsentation pr. person, og derfor er vores koncerter meget lange. Jeg vil gerne have, at alle får budt ind med et nummer eller en solo undervejs, således at alle har en fornemmelse af, at der er brug for dem.

I begyndelsen var koncerterne meget alvorlige. Det er de stadig, men koret er blevet bedre til at forholde sig til publikums respons, som i den grad præger korsangernes præstation og engagement. Hvis tilhørerne er meget stille, opmærksomme og berørte, giver Fangekoret det samme til-

bage. Alvoren står mejslet ind. Hvis lytterne klapper uopfordret med, synger godt med på steder med fællessang, griner ad et kormedlems forsøg på at sige noget sjovt, så giber koret det med det samme og skaber en glad og uhøjtidelig stemning. Der kan næsten gå sport i at få publikum til at trække på smilebåndet. Boris, som har afsonet en dom på 12 års fængsel, har været en trofast humørspreder ved alle koncerter i de sidste mange år, når han synger "Oh happy day" og får publikum til at swinge med. Samme stemning har han beriget alle indsatte med i de fire fængsler, hvor han har sunget med i korene. Han har en fantastisk energi, som kan peppe enhver koncert op, hvis den er blevet for melankolsk eller alvorlig.

Korets eget "humør" er vokset med årene. De udtrykker mere glæde ved sangen og i takt med, at de er blevet bedre – også mere stolthed. De hygger sig også undervejs i koncerthen, driller hinanden og gejler hinanden op.

Smørrebrød og smøger

På andre områder har koret og jeg også været igennem en langsom forandring. En så lille og hyggelig ting som at spise! Kirkerne tager rigtigt godt imod koret, og jeg spørger dem altid om det er muligt at få en bid brød inden konerten, da vi kommer langvejs fra, og der ikke er tid til at stoppe op og spise undervejs. I mange år kunne jeg ikke lide at have særlige ønsker til maden, men med årene har jeg fået nok skæld ud af koret, fordi jeg ikke har bedt om rugbrød! Mange steder er vi kommet ud til toastbrøds sandwich, og der skal mindst 5-7 stk. til at mætte nogle af de store klepperter.

Foto: Malik Mathiassen

De søde ældre damer har smurt og smurt og tænkt, at der nok skulle 3 stk. til, men nogle af drengene er bundløse og kan ikke klare sig med så lidt. Nu er jeg begyndt at spørge, om det er muligt, at de kan få rugbrød, som de selv kan smøre – eller smørrebrød. Så er der ingen brok, og de kan sluge så mange madder, der er brug for, hvilket har resulteret i et mere tilfredst og mæt kor, når de skal optræde. Vi har også oplevet mange steder, at alle de frivillige har bagt og kokkeret til den store guldmedalje.

Cigaretterne fylder ikke så meget mere, som de gjorde i mange år. Bag murene var der et hav af rygepauser i løbet af en korprøve, og det kunne ofte være svært at modstå flertallets ønske om en smøg. I 2018 blev det forbudt at ryge indendørs i fængslerne. Jeg frygtede, at de indsatte ville gøre oprør, men de har klaret det over al forventning. Det betyder, at det ikke længere er et issue i dag ved korprøver i fængslerne, fordi det slet ikke er tilladt at åbne døren og holde rygepause. Jeg er imponeret over, at rygerne klarer det så godt. Jeg har selv været passiv ryger i en tæt tåge af røg igennem årene. Det er skønt at slippe for.

Voksenmobning

Og så er der drillerierne fra korsangerne, som er taget til med årene! Jo flere ting, vi har oplevet sammen, des mere er der at drille hinanden med, og sjovt nok bliver jeg nemt et "mobbeoffer"! Så skal jeg klare mig mod alle mændene, der rotter sig sammen. Der kan nemt flyve en spydig bemærkning igennem luften ved en koncert. Hvis de driller mig foran publikum, får de igen af samme skuffe. De kan

finde på at sige, at jeg også er kriminel, fordi jeg engang blev opdaget af politiet, da jeg lavede graffiti med "Gud-citater". Den historie bliver serveret i ny og næ, hvis de synes jeg er for from.

Pludselig var det også min skyld, at en ældre dame på tragisk vis fik et hjertestop ved en koncert. De mente, at det var i samme sekund, hvor jeg "pralede" med, at der aldrig var sket noget alvorligt eller negativt ved vores koncerter.

Vi har også været inde og spise på en restaurant. Det er meget sjældent at vi har spist offentlige steder, og jeg syntes, det var en lidt speciel følelse at sidde der med alle forbryderne og være den eneste ustraffede. Vi fik dejlig mad og forlod stedet, men en af tjenerne kom løbende efter os ned ad gaden og sagde, at vi var smuttet fra regningen! Den har jeg måttet høre for mange gange.

Og sker det, at jeg skal præsentere koret på engelsk, så kan jeg være sikker på, de prøver på at hyle mig ud af den undervejs. Jeg kan godt tåle det ... Jeg ved det er kærligt ment.

Overraskelser

Der kommer ingen indsatte på udgange, uden jeg søger dem ud, men i august 2019 var der en lille ændring. Her var det rygtedes, at jeg havde været ansat 25 år i Kriminalforsorgen, og at det ville blive fejret ved en jubilæumskoncert i Eliaskirken på Vesterbro. Denne gang var jeg blandet uden om det hele og skulle ikke andet end at sætte X i kalenderen. Jeg vidste slet ikke, at gode kollegaer i fængslerne arbejdede hårdt på at få langtidsafsonerne ud, som kun ville kunne komme, hvis de fik en ledsaget udgang. Der var en kæmpe opbak-

ning fra Kriminalforsorgen, som stillede mange betjente til rådighed. Jeg vidste heller ikke, at alle løsladte havde sat alt til side for at komme denne dag.

Det resulterede i det største Fangekor nogensinde udenfor murene med 36 sangere! Det blev et brag af en koncert. Der var også blevet arrangeret en reception med den flotteste buffet og Direktøren for Kriminalforsorgen, Thorkild Fogde, kom og bød velkommen til de mange mennesker, som væltede ind. Han og flere andre holdt tale og jeg fik gaver i lange baner og en masse kort med søde og opmunrende og anerkendende ord fra både indsatte, ansatte og tilhørere.

Ugen inden jubilæumsdagen var jeg i Storstrøm fængsel og havde kor som altid. Der var lidt restriktioner på min færden i kirken inden korprøven, men jeg havde ikke den ringeste anelse om, at der var gang i noget forberedelse.

Det viste sig, at nogle indsatte sammen med vores nyanstalte præst, Maria Napier, havde lavet lagkage og pyntet op med flag. Jeg fik også gaver, og så ville de gerne have, at jeg spillede John Mogensen "Så længe jeg lever", som jeg så ofte gjorde. Nu sang de i stedet:

*Så længe vi synger
Så længe du kommer her
Så længe vil vi smile mere og mer'
For du spredes glæde her
Når du spiller på dit klaver
Derfor vil vi altid takke dig osv ...*

De havde simpelthen skrevet en sang til mig og sang den

Jubilæumskoncert i Eliaskirken 2019. Fotograf: Bent Dahl Jensen

med stor overbevisning, indlevelse og glæde. Jeg kunne slet ikke se på nogen af dem, da mine øjne var fyldte af tårer.

Til koncerten i Eliaskirken fik jeg samme overraskelse, hvor sangen fra de indsatte i Storstrøm fængsel var blevet udvidet med endnu flere vers fra alle sangerne i Fangekoret. Den var pludselig på programmet, og jeg måtte igen tørre øjnene og glæde mig over, at de havde fået organiseret denne fantastiske dag:

*Du ved, du er vor kære ven
Det, der glæder os, er hændt os nu igen
Og vi smiler li'som sidst
Selvom fængslet er så trist
Sangen gør at vi får tændt en gnist*

Så længe vi synger ...

*Du bringer glæde kære ven
For du smiler altid, har kage med igen
Du cykler og tar' med tog
Møder os i hver en krog
En duft af frihed har du med til kor*

*En hjertens tak det skal du ha'
Fra et kæmpe kor, samlet på din dag
Du er altid dér for os
Og selvom du er vores boss
Så har vi dig alle meget kær*

*Du fandt os nede i vores hul
Da vi var gemt væk, humøret var på nul
Men med smil, sang og musik
Fik du lys i vores blik
Nu står vi her og hylder dig i dag*

*I mer' end fem og tyve år
Har du vær't i gang, man næppe det forstår
Men vi håber alle hér
At det må bli' til mange fler'
For Louise vi ka' ikke undvære' dig*

Kapitel 11

Status

Jeg blev meget rørt over deres tak til mig med denne sang og tænkte på 25 års glæder, venskaber, forandringer, anstrengelser og oplevelser. Det har ført til refleksioner og status og en kæmpe taknemmelighed.

Jeg havde aldrig forestillet mig, at jeg skulle fortsætte i så mange år, men det er på en måde som om, der har været to forskellige epoker på først ti år bag tremmer og derefter 15 år på begge sider af murene. Det nye kapitel startede også for mig, da det blev muligt at dele vores lukkede verden med andre. Det har givet ny energi igen og igen at se, hvor stor betydning korsangen har fået for både sangerne og tilhørerne. Jeg har nydt hver eneste koncert sammen med gutterne og glædet mig over at kunne være med til at give de dybt koncentrerede publikummer en unik oplevelse. Vi har sat en ære i at gennemføre alle 700 optrædener, uanset om der var snestorm, eller vi ikke nåede færgen, eller jeg var indlagt, hvor koret optrådte uden mig og klarede den over al forventning.

Jeg havde ingen mål eller visioner med mit arbejde, da jeg startede som organist i 1994. Ingen pædagogiske, terapeutiske eller resocialiserende formål. Mine observationer og erfaringer er først kommet retrospektivt. Jeg har fulgtes med gutterne og lyttet til deres ønsker og grænser og fundet en vej sammen med dem. De er ikke blevet skubbet i en bestemt retning, og der har ikke været noget slutmål. Hvis de skulle

skrive under på, om de ville synge med i koret for at blive resocialiseret, tror jeg ikke, jeg havde fået mange underskrifter. Der har ikke været forventninger om et bestemt resultat eller et færdigt koncept, de skulle deltage i. Koret har været i en konstant forandring indtil nu. Det har ikke været mit projekt, men vores.

Jeg har som nævnt i starten hele tiden haft fornemmelsen af, at jeg ikke styrede noget. Dette blev i øvrigt bekræftet for nylig, da jeg var med koret i Oslo. Vi slentrede igennem byen. Jeg ville gerne have en kop kaffe og fandt en cafe på den anden side af vejen, hvor jeg lige undersøgte, om vi kunne være. Jeg vinkede gutterne over. De blev stående. Jeg tog pungen frem og viste, at jeg ville betale. Der var intet at gøre. De gad ikke "lystre", om jeg så havde nok så mange penge! Jeg måtte liste tilbage til dem og sande, at jeg ikke kunne styre noget som helst i den forsamling, der bliver obstinat i det sekund, jeg prøver på det. Jeg så deres skæve smil, da de kaldte mig for sugar mama.

Vores fælles projekt er blevet til et velfungerende korarbejde bag murene og et gedigent og stabilt udekor i dag med trofaste sangere og musikere, som er engagerede og værdsætter fællesskabet og er stolte af det, som koret bidrager med ved koncerter. Det er en stor glæde, hver gang en løsladt sanger fortsætter uden for murene, og der er utroligt mange livsbekræftende succeshistorier, som jeg også kunne skrive en hel bog om. Ikke at alle sorger er forsvundet eller forvundet, men flere er i gang med uddannelse eller har fået arbejde eller tilkendt pension, er blevet gift og kigger fremad. Der er endda flere, som arbejder med musikken. En er i

gang med at uddanne sig til musiklærer og udgive en egen CD, en anden har fået uddannelse som eventkoordinator, og laver selv tekster og musik, og en tredje er lige blevet optaget på musikvidenskab. Uanset hvordan det går dem, har de alle sammen hver deres betydelige og uundværlige rolle i Fangekoret og har alle skrevet nogle fantastiske sange.

Mange af dem, som ikke længere er med i koret, sender ofte hilsner og takker for nogle herlige år i koret. En meget engageret korsanger bag murene, som er muslim, skrev en hilsen, inden han skulle løslades. Han beklagede, at han ikke turde stå frem uden for murene, men skrev en rørende tak for de mange opløftende stunder med korsangen, som havde givet ham livskvalitet bag murene. Jeg har også så mange fine breve liggende og sms'er og mails med de smukkeste takkehilsner, hvor mange angiver koret som årsag til, at de ikke er røget tilbage i kriminalitet.

Ved koncerterne har jeg også mødt mange af korsangernes pårørende, som har påskønnet mit arbejde og fortalt, hvor meget koret har fået af betydning for deres søn, mand, kæreste eller far, og hvor stolte og glade de er over at se, hvilken effekt musikken og fællesskabet har fået i hans liv. Der er fra første møde med de pårørende en fortrolighed, da de har hørt meget om mig og koret og ved, at jeg kender deres søn/mand/far og holder af ham.

Da optrædenen uden for murene begyndte, tænkte jeg, at der bare skulle et enkelt fejltrin til fra dem eller mig, og så ville koret lukke. Tænk, hvis de ikke kom rettidigt tilbage til fængslet? Et indbrud i nærheden af en kirke, hvor Fangekoret sang, ville kunne mistænkeliggøre alle i koret. En dårlig

omtale i pressen kunne skabe en shitstorm, men med tiden begyndte jeg at føle mig mere tryg. Koret er blevet omtalt et hav af gange i pressen, og der har aldrig været et negativt ord. Min mor har samlet 22 ringbind med artikler, og der er kun anerkendelse og rosende ord.

Da Vridsløse lukkede, overvejede jeg, om det var tid til at stoppe, da jeg tænkte, at det ville blive en for uoverskuelig opgave at videreføre arbejdet, men der skete nærmest det modsatte. Der kom endnu flere sangere med, og det førte til fornyede kræfter og ny inspiration. Måske var vi groet fast sammen på Vridsløse, hvis fængslet ikke var lukket? Måske var jeg begyndt at kede mig eller kede dem eller at køre det hele på rutinen? Og et Fangekor kun med løsladte ville have begrænset levetid og stille og roligt blive et "museum" uden rekruttering af nye fra fængslerne.

Da mit jubilæum var i sigte, begyndte jeg alligevel at tænke på, om det var tid til at pakke sammen? Jeg antydede det over for de indsatte, at jeg nærmede mig slutningen af Fangekorets historie. Der var flere, som sagde, at jeg måtte love, at jeg ALDRIG stoppede uanset, hvor slidt jeg følte mig! Hvad skulle de så se frem til? Den ene gik så vidt som at sige, at han ville sultestrejke, hvis jeg stoppede! Det var ikke manipulationen, der fik mig til at indstille mine aftrædelsesplaner, men fordi jeg fortsat synes, at mit arbejde giver meget mening og har en betydning for deltagerne, som giver mig uendeligt meget igen.

En af de løsladte sangere, som er smed, gav mig også lyst til at fortsætte arbejdet, da han på fineste måde beskrev sin oplevelse af koret: "Jeg tænker tit på koret og Louise som

en maskine. En maskine, som fungerer utroligt fint uden at man helt kan finde ud af hvorfor. En maskine som faktisk ikke burde kunne virke, da den er sammensat af en masse skæve tandhjul, som ikke rigtigt har passet ind andre steder. Men i denne sammenhæng har hvert tandhjul en unik plads som gør at maskinen virker og er stabil. Alle disse tandhjul har hver sin funktion og midt i det hele sidder det lille røde tandhjul, hvis funktion ingen helt er klar over, men som alle ved, at hvis det tandhjul bryder sammen eller ikke længere er på sin plads, så stopper maskinen med at køre”.

Det er stadig en glæde at komme ind i fængslerne og være med til at give de indsatte en hyggelig, festlig og glad stund. De bliver altid i godt humør, og vi går sammen derfra med ny energi. Flere sammenligner det med en tur i fitness, men en tur hvor følelsene også er med. Der er både grin, gråd, drillerier, battlerier, råb, rap, og af og til bliver der også danset. De kan fortsat se frem til at komme med ud og synge.

Det giver også i den grad mening at synge med de løssladte og følge dem i deres gode udvikling. De har rykket sig overraskende meget, og jeg glæder mig over vores fine venner. Der kommer hele tiden nye spændende udfordringer sammen med dem.

Kormor

Jeg er blevet kaldt mor i flere sange, blandt andet i Bo's sang om glæden ved at synge i Fangekoret:

*Vi øver og vi øver, for at nå et mål
som ikke bare er terapi eller mandeskål!*

*Vi starter op som bas, men ender op som høj tenor
Det skyldes dirigenten som er vores fælles mor*

I starten af mit virke var det lidt grænseoverskridende rent aldersmæssigt at blive kaldt for mor. Jeg var yngre end mange af de indsatte. Men med årene har jeg overhalet dem alle, og nu kunne jeg også være bedstemor til mange af dem. Egentlig er det hele nemmere nu, hvor jeg er over ”scoregrænsen” for længst. Jeg har nu aldrig oplevet det som et problem, men det er klart, at jeg har skullet passe på, at folk ikke misforstod min omsorg. På den måde har det været et godt signal at have ”mor-rollen” og også kunne fortælle om min mand og vores børn, så de vidste, at jeg havde styr på, hvor jeg hørte til. Det kom noget bag på mig, da sangeren Julie Lindell, som var med på første CD-indspilning, troede, at jeg var single og levede af at blive feteret af alle mændene. Hun fandt først ud af, at det ikke passede, da vores børn gik på samme efterskole.

Jeg synes ikke at morprædikatet er helt forkert, da det netop er den opfattelse mange af korsangerne har, men nogle gange har det været lidt overvældende at føle ansvar for så mange børn, og jeg har været i tvivl, om der gik noget ”moderi” fra vores egne børn?

Egen avl

En af mine bekymringer har nemlig hele vejen været, om det har været en for hård kost for vores børn, der er vokset op med fængselssnak fra begge forældre? Som ægtepar i samme Geschäft har det været umuligt at styre udenom ”em-

nerne". Vi har været bange for, at vores børn har fået nok af vores "sociale gen" og følt, at der var andre, der fik mere opmærksomhed, end de gjorde. Andre voksne har også antydet, at vores børn er vokset op i "dårligt selskab", men ingen af dem har nogen sinde været utsat for andet end rare og omsorgsfulde x-indsatte. Vi bor tæt på Hovedbanegården og kan næsten ikke gå igennem Istedgade uden at støde på en x-indsat, som synes det er fantastisk også at hilse på vores børn. Mange af deres skolekammerater har i årenes løb skrevet om fængsler, resocialisering, kriminologi og fået hjælp af min mand og mig, som ikke har haft så meget tid til at kigge hinanden i øjnene, men til gengæld har kigget i samme retning og det har været en fordel at kunne dele de tunge emner med hinanden.

"Hvad laver din mor eller far?" "De er i fængsel"! Sådan svarede vores børn, når de gennem deres barndom blev stillet det spørgsmål. Der har været røverhistorier fra den virkelige verden, besøg af en løsladt, der har underholdt med humor og spænding om hans 18 flugter fra de lukkede fængsler. En af de oplevelser, som børnene refererer til, når de fortæller om deres barndom er politiekspeditionen:

En fredag efter ringede det på døren og her stod Milan fra fængslet. Han ville aflægge os et besøg på sin udgang for at høre, om der var noget, han kunne hjælpe med. Jeg fortalte ham, at vi desværre ikke måtte lukke ham ind. Han skulle være på udgangsadressen og måtte ikke have kontakt med ansatte på sin udgang. Han blev skuffet, men forlod os efter at have kaldt en taxa. Næste morgen ringede det på døren. Denne gang var det to salatfader og tre almindelige politibiler

med i alt 15 politibetjente med fuld udrustning: skjold, skudsikre veste, maskin geværer. De ledte efter Milan? De kunne se på signal/telefon, at han havde forsøgt at ringe til mig fredag aften og tænkte, at vi måske havde ham overnattende her. De undersøgte alle hjørner, skabe, senge m.m. Børnene syntes, det var meget spændende at have så mange uniformerede gæster på besøg på en gang og stillede nysgerrige spørgsmål, bl.a. om de troede på Gud! Politiet syntes synligt, at de var irriterende og bad dem forholde sig i ro og tænde fjernsynet, som vi ikke havde noget af. Ude på gaden var en stor mængde mennesker stimlet sammen for at følge med i, hvad der var på færde. Det viste sig, at Milan var stukket af fra fængslet sammen med en anden drabsmand!

Det er ikke til at vide, om der kommer en reaktion hos børnene, men indtil videre ser vi samme lyst hos dem til at hjælpe svage og utsatte. De er alle meget sociale, omsorgsfulde og er alle i deres voksenliv engageret i frivilligt arbejde. Vores ældste datter har fx arrangeret ture til Ukraine og Uganda for unge mennesker i kirken. Her har de bl.a. hjulpet gadebørn og børn, som havde begge deres forældre i fængsel. I kølvandet på en af turene fortsatte vores datter til Kenya, hvor hun i nogle måneder arbejdede som frivillig på en skole, hvor man helt op til college tilbyder gadebørn en uddannelse, hvilket for mig at se er forudsætningen for, at børnene får håb for deres egen fremtid, og at de ønsker at engagere sig lokalt. Vores datter blev så begejstret for opholdet, at hun insisterede på, at hele familien skulle se stedet og opleve, hvilken forskel det gjorde for de lokale børn, hvoraf nogle af dem også kunne bo på skolen. Det lykkedes derfor for hele

familien at komme afsted til Nakuru i Kenya. Her havde vores familie en af sine stjernestunder, da børnene sang ved en gudstjeneste i et fængsel, hvor min mand prædikede. De fik også alle indsatte til at synge med på nogle sange og bagefter lavede børnene en indsamling over Facebook til mangelvarer i fængslet: toiletpapir, sæbe, creme, mel, olie osv.

Foruden al fængselssnak er vores børn også vokset op med musik og kirke. Da de var små, sang de med på Fangekorets børnesange og var af og til med på ture. Det var derfor også en særlig dag for mig, da de julen 2019 – og de alle var blevet over 18 år – kunne komme med i fængsel og se, hvad jeg lavede. Langt om længe kunne jeg forene børnenes musikalske opdragelse med mit arbejde som korleder og medbringe et sprudlende familiekor, som lavede workshops med de indsatte. Det blev en herlig dag med gensidig inspiration, og jeg var stolt og taknemmelig over, at præsentere børnene for de indsatte korsangere og omvendt. Fangerne spørger hele tiden, hvornår de kommer igen. Det er ikke helt nemt at samle fem børn, som er spredt rundt i landet.

Refleksioner

Jeg synes fortsat, det er den perfekte stilling for mig med kombinationen af det sociale, pædagogiske, musikalske og kirkelige. Jeg bliver tilsyneladende aldrig træt af at finde potentiale og være med til at se de indsattes udvikling, deres ønsker og drømme, som måske realiseres og at være brobygger imellem livet i fængslet og udenfor. Jeg glæder mig også fortsat over, at de indsatte har fået en stemme uden for murene, hvor de kan give folk et indblik ind i deres lukkede verden.

Kriminalforsorgen og jeg skiftes til at være trætte af hinanden, men jeg glæder mig over, at vi har kunnet arbejde sammen om dette projekt. Jeg er taknemmelig over, at de ikke har fået nok af mig, men bakket arbejdet op til trods for de udfordringer, vi har haft med hinanden. Jeg ved, at jeg til tider har været belastende, når jeg ikke har affundet mig med de gældende regler. Jeg har haft en indre rebel og har følt mig forpligtet på at tænke nyt og dermed udfordre de bestående regler. Det er måske det, som skulle til, for at Fangekoret er blevet til, hvad det er? Undervejs har jeg bestemt ikke haft tilstrækkelig med overblik, men måske er det prisen for at indtage nyt land?

Jeg er taknemmelig over, hvad Fangekoret har fået af betydning for sangerne, men også at tilhørerne har fået et mere nuanceret og mere fordomsfridt billede af forbryderen. Jeg kommer til at tænke på bogen: "Man jager et bæst og fanger et menneske" af chef for rejseholdets drabssektion, Bent Isager Nielsen. Jeg tror at mange tilhørere har fået den samme oplevelse som han beskriver.

Den megen presseomtale i årens løb har også betydet et større fokus på problematikkerne omkring udslusning i samfundet. Der er blevet bygget broer fra en lukket til en åben verden og fra fortiden til nye sunde muligheder i fremtiden.

Takketale

Det er og har været en fantastisk livsrejse med Fangekoret. Hver eneste sanger har beriget mit liv og gjort indtryk på mig. Jeg ville gerne have nævnt hver enkelt i denne bog, men det bliver desværre for omfattende. Mit hjerte er fyldt med taknemmelighed over de mange tårer, smerter, glæder og grin, som vi har delt sammen. Jeg vil slutte af med en kæmpe tak til:

Alle korsangere: Tak for venskab og følgeskab med hver enkelt gut, jeg har mødt. Jeres opbakning, medleven, hjælpsomhed, elskværdighed, anerkendelse og drillerier. I har givet mig mere, end jeg har givet jer, og hver gang jeg syntes, at kræfterne var ved at slippe op, har I smittet mig med ny energi.

Alle tilhørerne: Tak for klapsalver og respons, som har betydet endnu mere lyst til at forsætte med arbejdet. Tak for jeres interesse og for, at I fylder kirkerne og vælger at komme mere end en gang.

Alle kirker: Tak for den store efterspørgsel og for at jeres kirke har valgt at afholde koncert med Fangekoret og har taget utroligt godt imod os på alle måder.

Alle fonde: Tak for penge fra fonde, som har gjort det muligt at producere musik, få sekretærhjælp, rejse og lave workshops i fængslerne.

Min elskede familie: Tak for jeres forståelse og medleven. I har aldrig bebrejdet mig, at jeg har brugt så meget tid på Fangekoret, men tværtimod bakket det 100 procent op.

Gode kollegaer: Tak til jer alle i Kriminalforsorgen og Café Exit, præster og musikere m.fl. I har alle bakket mit arbejde op, hvilket I skal have en stor tak for. Kriminalforsorgen kalder Fangekoret for deres flagskib og mest resocialiserende projekt og har lavet særligt tilpassede udgangsregler. Kan man være andet end taknemmelig for det?

Gud: Den største tak til Dig, som har fulgt os hele vejen.

Info om Fangekoret
www.fangekoret.dk

Udgivelser om Fangekoret:

Daniel Øhrstrøm: Fangekoret 2012
Sfinx film: Dokumentar om Fangekoret 2012

CD-udgivelser:

Forbryderalbummet 2004
Fangenumre 2008
Indefra 2012
Egon Olsens vej 2015
Unoder 2018

Musikvideoer på YouTube:

Mure og hegning
Indefra
Det bli'r jul
Se nu stiger solen
Julenitten
Jeg går min egen vej
Frihed

Donationer fra Fangekoret:

145.000 kr. til Børns Vilkår
10.000 kr. til fængselsprojekt i Sierra Leone
10.000 kr. til New Life, Africa
10.000 kr. til Cafe Exit for salg af Dennis' bog

Priser

2008 KODA's ildsjælspris

2010 Hæderspris fra den Geobruunske fond: "Sympatisk kværulant"

2013 Kristeligt Dagblads ildsjælspris

2014 Johanne Hansens Legat

2018 Fællesskabsprisen/ publikumsprisen

"Der er ingen, man ikke kan hjælpe, selvom det er umuligt"

(Inger Christensen, forfatter 1935-2009 Fra digtsamlingen: Det)

